

PLANEN FÖR SMÅBARNSPEDAGOGIK

i Kyrksläotts kommun

Innehållsförteckning

Förord till läsaren av planen för småbarnspedagogik.....	3
1. GRUNDERNA FÖR PLANEN FÖR SMÅBARNSPEDAGOGIK OCH DE LOKALA PLANERNA FÖR SMÅBARNSPEDAGOGIK	4
1.1 Grunderna för planen för småbarnspedagogik och deras bindande verkan	4
1.2 Den lokala planen för småbarnspedagogik	5
1.2.1 Planer för småbarnspedagogik i olika verksamhetsformer	5
1.2.2 Delaktighet i uppgörandet av planen för småbarnspedagogik.....	6
1.3 Barnets plan för småbarnspedagogik.....	7
2. SMÅBARNSPEDAGOGIKENS UPPDRAG OCH ALLMÄNNA MÅL.....	9
2.1. Förpliktelser som styr småbarnspedagogiken.....	9
2.2. Verksamhetsformer inom småbarnspedagogiken	11
2.3. Småbarnspedagogiken som en del av barnets växande och lärande	12
2.4. Värdegrunden.....	13
2.5. Synen på lärande	16
2.6. Pedagogiskt inriktad helhet för fostran, undervisning och vård	16
2.7. Mångsidig kompetens	17
Förmåga att tänka och lära sig.....	18
Kulturell och kommunikativ kompetens	19
Vardagskompetens	20
Multilitteracitet och digital kompetens	20
Förmåga att delta och påverka	21
3. VERKSAMHETSKULTUREN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN.....	21
3.1. Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen.....	22
En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen	23
En gemenskap som uppmuntrar till lek och kommunikation	23
Delaktighet, likabehandling och jämställdhet	24
Kulturell mångfald och språkmedvetenhet	25
Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil.....	26
3.2. Lärmiljöer inom småbarnspedagogiken.....	27
3.3. Samarbete inom småbarnspedagogiken.....	29
Samarbete med vårdnadshavarna	29
Mångprofessionellt samarbete.....	30
4. PLANERING OCH GENOMFÖRANDE AV DEN PEDAGOGISKA VERKSAMHETEN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN	32

4.1 Referensram för den pedagogiska verksamheten	32
4.2 Pedagogisk dokumentation.....	33
4.3 Mångsidiga arbetssätt.....	34
Smågruppsverksamhet	35
Forskande lärande.....	35
Lek och lekfulla arbetssätt	35
Att röra sig.....	35
Sagotering	35
Medielek	36
Portfolio	36
4.4 Leken som grund för utveckling, lärande och välbefinnande	37
4.5 Lärområden	38
Språkens rika värld.....	39
Mina många uttrycksformer	41
Jag och vår gemenskap	43
Jag utforskar min omgivning.....	45
Jag växer, rör på mig och utvecklas	47
4.6 Preciseringar gällande språk och kultur	49
Småbarnspedagogik på två språk	50
Omfattande småbarnspedagogik på två språk.....	50
Mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk.....	51
5. STÖD FÖR BARNETS UTVECKLING OCH LÄRANDE	52
5.1. Principerna för stöd.....	52
5.2. Samarbete med barnet, vårdnadshavaren och andra sakkunniga i samband med stöd.....	54
5.3 Stödarrangemang inom småbarnspedagogiken	55
5.4 Barnets plan för småbarnspedagogik i samband med stöd	58
6. SMÅBARNSPEDAGOGIK SOM BASERAR SIG PÅ EN ALTERNATIV PEDAGOGIK ELLER EN SÄRSKILD ÅSKÅDNING	59
7. UTVÄRDERING OCH UTVECKLING AV VERKSAMHETEN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN	59
7.1 Utvärdering och utveckling av den pedagogiska verksamheten.....	59

Förord till läsaren av planen för småbarnspedagogik

Kyrklätts kommuns plan för småbarnspedagogik är en helhet, som bildas av texten från Grunderna för planen för småbarnspedagogik och av kompletterande lokala texter. I den kompletterande texten beskrivs olika förfaranden, metoder och tyngdpunktsområden inom småbarnspedagogiken i Kyrklätts kommun. Denna övergripande plan för småbarnspedagogik genomförs i alla verksamhetsformer inom både den kommunala och privata småbarnspedagogiken. Planen för småbarnspedagogik i Kyrklätts kommun är uppbyggd så att i början av varje kapitel finns text från Grunderna för planen för småbarnspedagogik (Utbildningsstyrelsen 2016) med kursiv stil. Därefter följer den lokala planens text i de fall där man speciellt vill framhäva lokala aspekter inom småbarnspedagogiken.

Den 18 oktober 2016 fastställdes Grunderna för planen om småbarnspedagogik och planen tas i bruk den 1 augusti 2017. Grunderna för planen för småbarnspedagogik har behandlats tillsammans med hela personalen för småbarnspedagogiken. Förskoleundervisningen är en del av småbarnspedagogiken och inom förskoleundervisningen togs den nya läroplanen för förskoleundervisningen i bruk från och med 1 augusti 2016. Personalen i förskoleundervisningen har börjat genomföra den nya läroplanen för förskoleundervisningen och samtidigt bearbetat den nya planen för småbarnspedagogik. De ovannämnda planerna är likformade och bildar en helhet från småbarnspedagogiken till den grundläggande utbildningen genom att lägga en grund för barnets enhetliga lärtig.

Planen för småbarnspedagogik har uppdaterats i november 2018. Korrigeringar är gjorda enligt lagen om småbarnspedagogik (540/2018) t.ex. preciserade sekretessbestämmelser och bestämmelser för utbyte av uppgifter gällande barnets plan för småbarnspedagogik. Dessutom har det gjorts uppdateringar gällande processer och texter stiliserats.

Utgångspunkten för småbarnspedagogiken är en barncentrerad pedagogik, i vilken barnets och familjens delaktighet förverkligas. Kvalitativa och formbara lärmiljöer möjliggör förverkligandet av planen för småbarnspedagogik och utvecklandet av den till att svara på barnets och familjernas förändrade behov. För de barn, som deltar i småbarnspedagogik i Kyrklätts kommuns, läggs en god grund för växande och lärande.

1. GRUNDERNA FÖR PLANEN FÖR SMÅBARNSPEDAGOGIK OCH DE LOKALA PLANERNA FÖR SMÅBARNSPEDAGOGIK

Grunderna för planen för småbarnspedagogik är en nationell föreskrift som utfärdats av Utbildningsstyrelsen enligt lagen om småbarnspedagogik. De lokala planerna för småbarnspedagogik och barnens planer för småbarnspedagogik ska utarbetas och småbarnspedagogiken ska genomföras i enlighet med denna föreskrift. Beredningen av grunderna för planen för småbarnspedagogik styrs framför allt av lagen om småbarnspedagogik, som föreskriver om barnets rätt till småbarnspedagogik och om målen för småbarnspedagogiken. Förskoleundervisningen, som regleras av lagen om grundläggande utbildning är en del av småbarnspedagogiken. Förskoleundervisningen styrs av föreskriften om grunderna för förskoleundervisningens läroplan som Utbildningsstyrelsen har utfärdat.

Småbarnspedagogiken är en del av det finländska utbildningssystemet och ett viktigt skede i barnets växande och lärande. Vårdnadshavarna bär det primära ansvaret för sina barns fostran. Småbarnspedagogiken stödjer och kompletterar hemmens fostrande uppdrag och bidrar till barnens välbefinnande. Avsikten med den nationella styrningen av småbarnspedagogiken är att skapa likvärdiga förutsättningar för en helhetsmässig uppväxt, utveckling och lärande för de barn som deltar i småbarnspedagogiken.

Utgångspunkten för revideringen av grunderna för planen för småbarnspedagogik har varit förändringar i barnens uppväxtmiljö och i verksamhetsmiljön inom småbarnspedagogiken. Grunderna har beretts i samarbete med olika intressentgrupper och utgående från de senaste resultaten av forskning och utvecklingsarbete.

Planen för småbarnspedagogik är en helhet som omfattar tre nivåer. Den består av de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik, de lokala planerna för småbarnspedagogik och barnens planer för småbarnspedagogik.

1.1 Grunderna för planen för småbarnspedagogik och deras bindande verkan

Grunderna för planen för småbarnspedagogik har som uppdrag att stödja och styra hur småbarnspedagogiken ordnas, genomförs och utvecklas. Grunderna för planen för småbarnspedagogik ska bidra till att verksamheten håller hög kvalitet och genomförs på lika grunder i hela landet. Med småbarnspedagogik avses en systematisk och målinriktad helhet som består av fostran, undervisning och vård, i vilken i synnerhet pedagogiken betonas.

I grunderna för planen för småbarnspedagogik definieras småbarnspedagogikens centrala mål och innehåll, samarbetet mellan anordnaren av småbarnspedagogik och barnens vårdnadshavare, det mångprofessionella samarbetet samt innehållet i barnets plan för småbarnspedagogik.

Grunderna för planen för småbarnspedagogik är en föreskrift som är juridiskt bindande för anordnarna av småbarnspedagogik. Grunderna för planen för småbarnspedagogik innehåller förutom föreskrifter även text som belyser grunderna. I slutet av varje kapitel finns en förteckning över sådant som avgörs på lokal nivå och som styr hur den lokala planen för småbarnspedagogik utarbetas och hur den småbarnspedagogiska verksamheten genomförs. I grunderna för planen för småbarnspedagogik finns också hänvisningar till lagstiftningen. Avsikten med hänvisningarna är att förtydliga sambandet mellan grunderna och lagstiftningen.

I detta styrdokument används begreppet anordnaren av småbarnspedagogik i betydelsen kommun, samkommun eller någon annan serviceproducent (offentlig eller privat). Vårdnadshavare används i betydelsen barnets förälder eller annan vårdnadshavare. I det svenskspråkiga styrdokumentet används begreppen småbarnspedagogik och småbarnspedagogisk verksamhet synonymt.

1.2 Den lokala planen för småbarnspedagogik

Anordnarna av småbarnspedagogik ska utarbeta lokala planer för småbarnspedagogik utgående från de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik. Skyldigheten att utarbeta en plan för småbarnspedagogik gäller också övrig småbarnspedagogik som kommunen köper och privat daghemsverksamhet eller privat familjedagvård som övervakas av kommunen. De lokala planerna för småbarnspedagogik är bindande och de ska utvärderas och utvecklas. Den lokala planen för småbarnspedagogik kan utarbetas så att den gäller alla verksamhetsformer (daghem, familjedagvård och övrig småbarnspedagogik) eller skilt för varje verksamhetsform. Flera anordnare av småbarnspedagogik kan också komma överens om att utarbeta, utvärdera och utveckla planen för småbarnspedagogik gemensamt.

Planen för småbarnspedagogik ska utarbetas så att den preciserar, styr och stödjer anordnandet av småbarnspedagogiken på lokal nivå. Då planen för småbarnspedagogik görs upp ska man beakta lokala särdrag, eventuella pedagogiska prioriteringar, barnens behov samt resultat av utvärderingar och utvecklingsarbete som gäller småbarnspedagogiken. De lokala planerna kan precisera de nationella grunderna, men de kan inte utesluta mål eller innehåll som förutsätts i lagen, förordningen eller i grunderna för planen för småbarnspedagogik.

Planen för småbarnspedagogik ska utarbetas med hänsyn till övriga planer som utarbetas på lokal nivå, bland annat:

- planer och beslut som gäller småbarnspedagogik, barn och familjer
- förskoleundervisningens läroplan
- läroplanen för den grundläggande utbildningen
- eventuell läroplan för den undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen
- välfärdsplan för barn och unga enligt barnskyddslagen
- integrationsplan

Anordnaren av småbarnspedagogik ska se till att personalen inom småbarnspedagogiken, vårdnadshavarna och barnen ges möjlighet att vara med och utarbeta och utveckla den lokala planen för småbarnspedagogik.

Den lokala planen för småbarnspedagogik ska utarbetas i samarbete med de lokala myndigheterna som sköter uppgifter inom undervisningen och social- och hälsovården. För att säkra kontinuiteten och barnets växande och lärande som en helhet deltar representanter för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen i att utarbeta och utveckla planen för småbarnspedagogik. Anordnaren av småbarnspedagogik ska godkänna planen för småbarnspedagogik separat för småbarnspedagogik på svenska, finska, samiska och vid behov för småbarnspedagogik på något annat språk.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska utvärdera den småbarnspedagogiska verksamheten och delta i utomstående utvärdering av verksamheten. Utvärderingen behandlas närmare i kapitel 7.

Kyrklätts kommuns plan för småbarnspedagogik, som har godkänts av Svenska förskoleverksamhets- och utbildningsnämnden, följer de nationella grundernas struktur. Planen för småbarnspedagogik har uppgjorts på både svenska och finska.

1.2.1 Planer för småbarnspedagogik i olika verksamhetsformer

Planen för småbarnspedagogik i Kyrklätts kommun fungerar som en enhetlig läroplan för alla enheter med småbarnspedagogisk verksamhet i kommunen och den förpliktigar alla enheter att ordna verksamheten minst

på den nivå som definieras i planen. Planen för småbarnspedagogik förverkligas i alla verksamhetsformer inom småbarnspedagogiken: daghem, familjedagvård, invånarparker och klubbar.

För varje barn i daghem och familjedagvård samt vid behov för barn i klubb uppgörs Barnets plan för småbarnspedagogik. Alla daghemsgrupper uppgör därtill Gruppens plan för småbarnspedagogik.

Planen för småbarnspedagogik har utarbetats med hänsyn till följande lokala planer och strategiska dokument:

- Kyrksläotts kommuns läroplan för förskoleundervisningen
- Läroplan för den grundläggande utbildningen
- Elev- och studerandevårdstrategi för Kyrksläotts kommun
- Kyrksläotts kommuns plan för barns och ungas välfärd
- Kyrksläotts kommunstrategi
- Kyrksläotts bildningsväsendes IKT-strategi
- värdegrunden för svensk småbarnspedagogik, förskoleundervisning, grundläggande utbildning och andra stadiets gymnasieutbildning (FYREN)
- gemensamma tyngdpunkter för svensk småbarnspedagogik, förskoleundervisning, grundläggande utbildning och andra stadiets gymnasieutbildning (beslut SFUN § 14/22.4.2015)
- Småbarnspedagogikens jämställdhets- och likabehandlingsplan i Kyrksläotts kommun
- Rekommendationer för fysisk aktivitet under de första åren
- Mat ger hälsa och glädje - rekommendation om måltiderna inom småbarnspedagogiken
- övriga planer och beslut som utbildningsanordnaren fattat angående utbildning, barn, ungdomar och familjer.

Planen för småbarnspedagogik grundar sig starkt på principen om jämställdhet och på Kyrksläotts kommunstrategi gällande kundernas delaktighet och hållbar utveckling.

1.2.2 Delaktighet i uppgörandet av planen för småbarnspedagogik

Planen för småbarnspedagogik i Kyrksläotts kommun har uppgjorts tillsammans med personalen inom den svensk- och finskspråkiga kommunala och privata småbarnspedagogiken, barnen och vårdnadshavarna. Personalen har diskuterat syftet med småbarnspedagogiken enligt lagen om småbarnspedagogik(2§), innehållet i Grunderna för planen för småbarnspedagogik och den egna verksamheten. Diskussioner har förts enhetsvis och därefter har personalen deltagit i gemensamma tillfällen för att bearbeta planen för småbarnspedagogik. Vårdnadshavare har varit med och diskuterat syftet med småbarnspedagogiken enligt lagen om småbarnspedagogik och deras åsikter har också beaktats vid uppgörandet av detta dokument.

Barnets delaktighet har genomförts genom intervjuer i fråga om lärande och barnens vårdnadshavare har deltagit i arbetet genom att svara på en enkät gällande värderingsfrågor. Värdegrundsdiskussioner har förts bland personalen i alla enheter och på alla stadier inom småbarnspedagogiken och utbildningen på personalmöten och gemensamma planeringsdagar.

I arbetet med planen har också representanter för den grundläggande utbildningen och grundtrygghetens socialtjänster och barnrådgivningen samt andra samarbetsparter deltagit.

Småbarnspedagogiken bildar tillsammans med förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen en enhetlig lärstig, vars uppgift är att bevara lärandets glädje och entusiasm samt mod att frimodigt och kreativt möta nya utmaningar i lärandet.

Målsättningen för Kyrksläotts kommuns småbarnspedagogik är att erbjuda varje barn en kvalitativ lärmiljö, med utgångspunkt i en barncentrerad pedagogik samt barnets och familjens delaktighet. Småbarnspedagogiken stärker barnets styrkor, förutsättningar för lärande och färdigheter för att lära sig att lära.

Målsättningen är att varje barn, genom att få positiva upplevelser av lärande, kan skapa en positiv bild av sig själv som lärande individ och som en aktiv aktör i gruppen och gemenskapen. Barnets möjligheter till växande och lärande förverkligas genom att barnets behov av stöd genomförs enligt principerna för inklusion. Inklusion innebär att stödtjänsterna erbjuds där barnets småbarnspedagogik ordnas: i daghemmet eller familjedagvården.

1.3 Barnets plan för småbarnspedagogik

Ett barn som deltar i småbarnspedagogisk verksamhet har enligt lagen om småbarnspedagogik rätt till systematisk och målinriktad fostran, undervisning och vård. För att uppfylla detta ska en plan för småbarnspedagogik utarbetas för varje barn på ett daghem eller i familjedagvård. Barnets plan för småbarnspedagogik ska utgå från barnets behov och barnets bästa. De mål som anges i planen ska gälla den pedagogiska verksamheten. Personalen ska i samarbete med vårdnadshavaren utarbeta barnets plan för småbarnspedagogik då barnet börjar på daghem eller i familjedagvård. Barnets åsikt och önskemål ska klarläggas och beaktas i planen. Personalen har ansvar för att hitta lämpliga sätt att klarlägga barnets perspektiv. De mål som beskrivs i barnens planer för småbarnspedagogik ska beaktas då verksamheten i barngruppen planeras och lärmiljöerna utvecklas.

Vid daghemmen ansvarar en person som har behörighet som barnträdgårdslärare för att planen för småbarnspedagogik utarbetas och utvärderas. Barnträdgårdslärarens sakkunskap ska anlitas då en plan utarbetas för ett barn i familjedagvård. Sakkunniga och andra parter som stödjer barnets utveckling och lärande deltar vid behov i utarbetandet av planen.

Barnets plan för småbarnspedagogik är det dokument där de mål och åtgärder som stödjer barnets utveckling, lärande och välbefinnande ska anges. I planen ska barnets kunnande, styrkor, intresseområden och individuella behov beskrivas. Det är viktigt att vårdnadshavarens och personalens iakttagelser och uppfattningar om barnets utveckling och lärande samt förmåga att fungera i grupp överensstämmer med det som anges i barnets plan för småbarnspedagogik. Pedagogisk dokumentation (kapitel 4.2) ska användas då planen utarbetas. Planen ska också beakta barnets språkliga, kulturella och åskådningsmässiga bakgrund.

I barnets plan för småbarnspedagogik ska man ange barnets eventuella stöd för utveckling och lärande och hur stödet ska genomföras (kapitel 5.4). Om barnet har en långvarig sjukdom som kräver läkemedelsbehandling på daghemmet eller i familjedagvården ska man som en del av barnets plan för småbarnspedagogik göra upp en plan för läkemedelsbehandling.

Genomförandet av barnets plan för småbarnspedagogik ska utvärderas och planen ska ses över minst en gång om året. Planen ska dock granskas alltid då barnets behov kräver det. Initiativet till att granska planen kan komma från personalen, någon annan myndighet som man samarbetat med i frågor som gäller barnet eller från barnets vårdnadshavare. Då barnets plan för småbarnspedagogik utvärderas ska fokus särskilt läggas på hur verksamheten organiserats och hur pedagogiken genomförts.

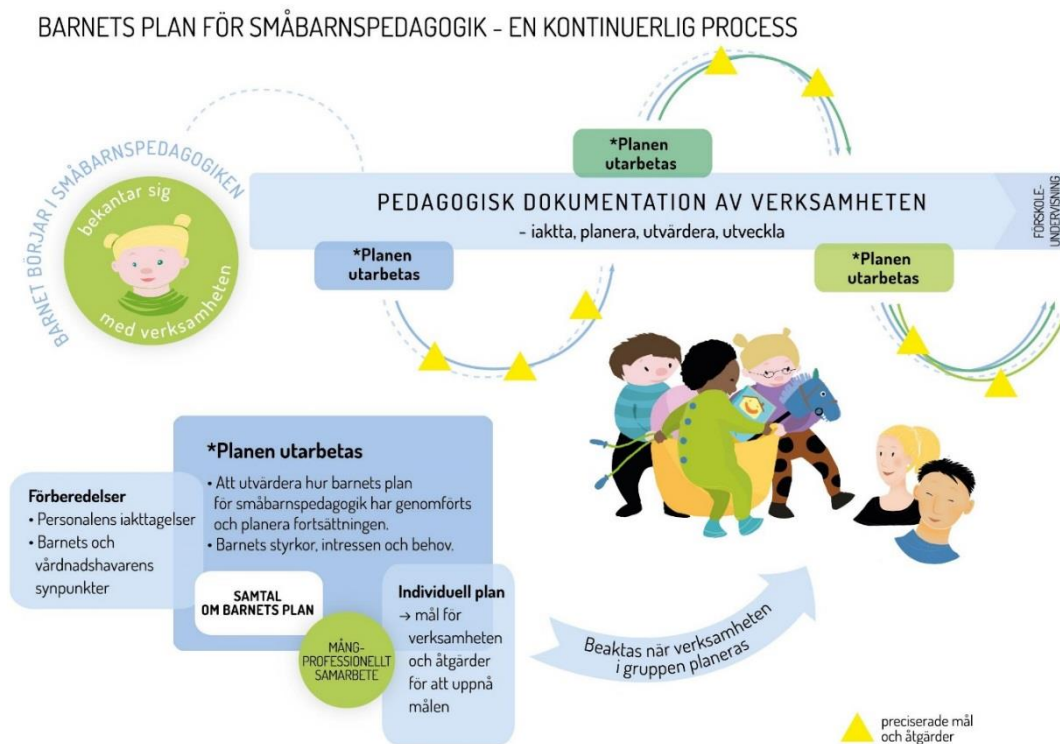
I barnets plan för småbarnspedagogik ska följande anges:

- barnets styrkor när det gäller utveckling och lärande samt barnets intressen
- mål som stödjer barnets utveckling, lärande och välbefinnande, de åtgärder som behövs för att uppnå målen och en utvärdering av hur målen uppnåtts
- barnets eventuella behov av stöd (kapitel 5)
- en eventuell plan för läkemedelsbehandling
- barnens, personalens och vårdnadshavarnas gemensamma överenskommelser
- andra eventuella sakkunniga som varit med och utarbetat planen när planen har utarbetats, granskats och när den granskas nästa gång.

Barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas, granskas och förverkligandet utvärderas i samarbete mellan läraren inom småbarnspedagogik, vårdnadshavarna och barnet. Barnet deltar utgående från sin egen förmåga.

Utarbetande av barnets plan för småbarnspedagogik är en del av småbarnspedagogikens kontinuerliga process. Pedagogerna förbereder utarbetandet genom att observera barnet och beakta barnets och vårdnadshavarnas åsikter. Pedagogisk dokumentation är en viktig del vid utarbetning av planen.

Figur 1 Barnets plan för småbarnspedagogik- en kontinuerlig process, källa: Utbildningsstyrelsen.

I daghemmen gör lärarna inom småbarnspedagogik upp barnets plan för småbarnspedagogik. I planen antecknas barnets styrkor och intresseområden samt överenskommelser och pedagogiska lösningar som berör både hemmet och småbarnspedagogiken. Dessa utvärderas under utvecklingsamtalen. Under utvärderingen fästs uppmärksamhet speciellt vid barnets styrkor och områden där barnet behöver utvecklas samt överenskomna stödåtgärder. Barnets portfolio/digitala portfolio kan användas som underlag för samtalet.

Barnets plan för småbarnspedagogik uppgörs inom två månader från det att barnet börjat i småbarnspedagogiken och därefter årligen inom september månad. Granskning av planen sker minst en gång per år och utvärderas i slutet av verksamhetsåret. Granskningen kan t.ex. ske i daglig kontakt med vårdnadshavarna med hjälp av barnets portfolio/digitala portfolion. Ändringar antecknas i planen vid behov.

Inom familjedagvården uppgör familjedagvårdaren tillsammans med vårdnadshavarna och barnets plan för småbarnspedagogik. Familjedagvårdaren konsulterar familjedagvårdsledaren, som ansvarar för uppgörandet av planen.

Ifall barnet utöver förskoleundervisningen deltar i småbarnspedagogik, fungerar barnets plan för förskoleundervisningen även som barnets plan för småbarnspedagogik.

2. SMÅBARNSPEDAGOGIKENS UPPDRAG OCH ALLMÄNNA MÅL

Den småbarnspedagogiska verksamheten är en samhällsservice som har många uppdrag. Småbarnspedagogikens uppdrag är att i samarbete med vårdnadshavarna främja barnens helhetsmässiga uppväxt, utveckling och lärande. De småbarnspedagogiska tjänsterna ska främja jämlikhet och likabehandling mellan barnen och förebygga marginalisering. De kunskaper och färdigheter som barnen tillägnar sig i den småbarnspedagogiska verksamheten stärker deras delaktighet och aktiva deltagande i samhället. Småbarnspedagogiken stödjer också vårdnadshavarna i det fostrande arbetet och möjliggör att de kan delta i arbetslivet eller studier.

Inom den svenska småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen och andra stadiets utbildning betonas den enhetliga lärtigen, vilken bygger på en gemensam värdegrund. En samsyn på lärande främjar barnets, elevens och den studerandes eget lärande enligt egna förutsättningar och på egen utvecklingsnivå.

Svensk småbarnspedagogik och utbildning i Kyrklätts kommun har definierat som uppdrag (Framtidens Kyrklättsbo) att aktivt sträva till att:

- *stärka barnets/elevens aktiva deltagande och positiva inställning till lärprocessen*
- *stärka barnets/elevens språkfärdigheter*
- *stärka barnets/elevens framtidstro och sunda självkänsla*
- *stöda barnet/eleven i att bli lokalt förankrad och globalt samhällsmedveten*
- *stärka barnets/elevens sociala, medborgerliga och kulturella kompetens*
- *stöda barnet/eleven att visa respekt gentemot sig själv och andra*

2.1. Förpliktelser som styr småbarnspedagogiken

Kommunen är skyldig att ordna småbarnspedagogik i den omfattning och i sådan form som behovet i kommunen förutsätter. Enligt lagen om småbarnspedagogik kan småbarnspedagogisk verksamhet ordnas på daghem, i familjedagvård eller som övrig småbarnspedagogik. Barnets rätt till småbarnspedagogik gäller enligt lagen den verksamhet som ges på daghem eller i familjedagvård. Vårdnadshavaren beslutar om barnets deltagande i småbarnspedagogiken. Barn som deltar i förskoleundervisningen ska ha möjlighet att delta i småbarnspedagogisk verksamhet på det sätt som lagen föreskriver.

En kommun eller samkommun kan antingen själv anordna småbarnspedagogik eller köpa småbarnspedagogiska tjänster av en offentlig eller privat serviceproducent. Om tjänsterna köps av offentliga eller privata serviceproducenter, måste kommunen eller samkommunen försäkra sig om att tjänsterna uppfyller den kvalitet som förutsätts av motsvarande kommunal verksamhet.

Anordnaren av småbarnspedagogik ansvarar för att de tjänster som köps ordnas enligt de författningar som gäller småbarnspedagogik och enligt grunderna för planen för småbarnspedagogik. Ett kommunalt organ eller en tjänsteinnehavare som organet utsett, Regionförvaltningsverket och Tillstånds- och tillsynsverket för

social- och hälsovården ansvarar för handledningen, rådgivningen och tillsynen av privata serviceproducenter.

Kommunen ska se till att småbarnspedagogiken anordnas på barnets modersmål, då det är svenska, finska eller samiska. För ett barn som använder teckenspråk kan småbarnspedagogik ges på teckenspråk. Kommunen ska i den utsträckning som motsvarar behovet inom småbarnspedagogiken ha tillgång till tjänster av en specialbarnträdgårdslärare.

Förpliktelserna som styr småbarnspedagogiken bygger på Finlands grundlag, lagen om småbarnspedagogik och förordningen om barndagvård samt på grunderna för planen för småbarnspedagogik. Den småbarnspedagogiska verksamheten regleras också i tillämpliga delar av föreskrifter om socialvård, förvaltningslagen och lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Enligt Finlands grundlag får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Också förpliktelser som grundar sig på annan lagstiftning eller internationella avtal som Finland förbundit sig att följa ska beaktas då småbarnspedagogiken ordnas. Sådana är bland annat diskrimineringslagen, lagen om jämställdhet, Europakonventionen, FN:s konvention om barnets rättigheter, FN:s konvention om handikappades rättigheter, FN:s deklaration om urfolkens rättigheter och FN:s globala mål för hållbar utveckling. Småbarnspedagogiken ska utvecklas enligt principen om inkludering. Alla barn ska, oberoende av till exempel behov av stöd, handikapp eller kulturell bakgrund, ha möjlighet att delta i den gemensamma småbarnspedagogiska verksamheten.

De nationella målen för småbarnspedagogiken fastställs i lagen om småbarnspedagogik. Målen styr hur grunderna för planen för småbarnspedagogik, den lokala planen för småbarnspedagogik och barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas, genomförs och utvärderas.

Enligt lagen om småbarnspedagogik är syftet med småbarnspedagogiken att

- 1) hos varje barn främja en helhetsmässig uppväxt, utveckling, hälsa och ett helhetsmässigt välbefinnande i enlighet med barnets ålder och utveckling,
- 2) stödja barnets förutsättningar för inläring och främja livslångt lärande och uppfyllandet av utbildningsmässig jämlikhet,
- 3) ordna mångsidig pedagogisk verksamhet med utgångspunkt i barns lek, rörelse, konst och kulturtradition samt ge barnet möjligheter till positiva upplevelser av lärande,
- 4) säkerställa en småbarnspedagogisk miljö som är utvecklande, främjar inläring och är hälsosam och trygg,
- 5) trygga ett verksamhetssätt som respekterar barnet och så bestående förhållanden som möjligt för växelverkan mellan barnet och personalen inom småbarnspedagogiken,
- 6) erbjuda alla barn likvärdiga möjligheter till småbarnspedagogik, främja jämställdhet mellan könen samt ge färdigheter att förstå och respektera den allmänna kulturtraditionen samt vars och ens språkliga, kulturella, religiösa och livsåskådningsmässiga bakgrund,
- 7) identifiera barnets individuella behov av stöd och, när det uppkommit behov av stöd, organisera ett ändamålsenligt stöd inom småbarnspedagogiken, vid behov i form av mångprofessionellt samarbete,
- 8) utveckla barnets förmåga till samarbete och växelverkan, främja barnets förmåga att delta i kamratgruppen samt vägleda barnet mot ett etiskt ansvarstagande och hållbart handlings sätt, respekt för andra människor och samhällsmedlemskap,
- 9) säkerställa barnets möjligheter att få delta i och påverka sådana angelägenheter som berör barnet självt,
- 10) i samverkan med barnet och dess föräldrar eller andra vårdnadshavare främja en harmonisk utveckling hos barnet och dess holistiska välbefinnande samt stödja barnets föräldrar eller andra vårdnadshavare i fostringsarbetet.

Anordnaren av småbarnspedagogik är skyldig att informera vårdnadshavarna om målen och verksamheten inom de olika verksamhetsformerna av småbarnspedagogik. Vårdnadshavaren ska ges möjlighet att delta i och påverka planeringen, genomförandet och utvärderingen av den småbarnspedagogiska verksamheten som barnet deltar i. Vårdnadshavarna ska också regelbundet ges möjlighet att delta i planeringen och utvärderingen av småbarnspedagogiken på lokal nivå och vid enheten i fråga.

Barnens deltagande i småbarnspedagogiken varierar beroende på familjernas val, barnens lagstadgade rätt till småbarnspedagogik och enligt anordnarens beslut. Detta ska beaktas då de lokala planerna görs upp.

Lärmiljön inom småbarnspedagogiken ska vara utvecklande och främja lärandet samt vara hälsosam och trygg med hänsyn till barnets ålder och utveckling. Lokalerna och redskapen ska vara ändamålsenliga och tillgängliga. Barn på daghem och i familjedagvård ska serveras fullvärdiga måltider. Måltiderna ska vara ändamålsenligt ordnade och handledda. Småbarnspedagogiken ska vara religiöst, konfessionellt och partipolitiskt obunden. Småbarnspedagogiken får inte användas som kanal för kommersiell påverkan.

Inom småbarnspedagogiken ska bestämmelserna om personalens behörighetsvillkor iakttas. Vid anordnandet av småbarnspedagogik ska man dessutom beakta bestämmelserna om arbetarskydd och säkerhet samt om användning av personuppgifter och bestämmelserna om utredning av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn. Inom småbarnspedagogiken ska man förebygga mobbning och ingripa vid mobbning. Säkerheten ska systematiskt förbättras och regelbundet utvärderas. Kommunen ska vid anordnandet av småbarnspedagogik samarbeta med de instanser som ansvarar för undervisning, idrott och kultur, socialvård, barnskydd, rådgivningsverksamhet och övrig hälsovård samt med andra nödvändiga aktörer. Personalen inom småbarnspedagogiken omfattas också av bestämmelserna om att styra personer till att söka socialservice och att göra en barnskyddsanmälan.

I daghemmen är relationstalet mellan barn och fostringspersonal i grupper med barn över tre år i huvudsak en fostringsansvarig per sju barn och i grupper med barn under tre år en fostringsansvarig per fyra barn.

Privata daghem stöds med stödet för privat vård inklusive kommundillägg och servicesedel. Privat familjedagvård stöds med stödet för privat vård inklusive kommundillägg.

Hemvårdsstöd för barn kan betalas till vårdnadshavare, som sköter sitt/sina barn under skolåldern hemma. Familjen har rätt att få hemvårdsstöd om familjens yngsta barn är under tre år. Kyrklätts kommun betalar därutöver kommundillägg för barn under tre år. Barn under tre år som deltar i klubbverksamheten är berättigade till hemvårdsstödet och kommundillägget. Ett över 3-årigt barns deltagande i småbarnspedagogiken inverkar inte på kommundillägget för familjens under 3-åriga barn.

2.2. Verksamhetsformer inom småbarnspedagogiken

Småbarnspedagogik ges på daghem, i familjedagvård eller som övrig småbarnspedagogik, exempelvis i form av klubb- eller lekverksamhet. Målen i lagen om småbarnspedagogik och i grunderna för planen för småbarnspedagogik styr alla verksamhetsformer av småbarnspedagogik. De olika verksamhetsformerna av småbarnspedagogik skiljer sig från varandra i fråga om lärmiljöer, resurser, personalens utbildning och behörighetsvillkor, personalstruktur, barngruppens storlek och relationstalet mellan barn och personal. Det är viktigt att vårdnadshavarna får tillräcklig information om alla verksamhetsformer med avseende på deras innehåll och särdrag. Tillsammans med vårdnadshavaren ska man diskutera vilken verksamhetsform och vilken omfattning som gynnar barnet och svarar mot barnets behov. Rådgivning och handledning ska ges då familjen söker sig till de småbarnspedagogiska tjänsterna, men också när barnet redan omfattas av tjänsterna.

Småbarnspedagogik som ges på daghem är den vanligaste formen av småbarnspedagogik. På daghemmen sker verksamheten i grupper. Barngrupperna kan bildas på olika sätt, till exempel utgående från barnens ålder, syskonrelationer eller behov av stöd. Grupperna ska vara pedagogiskt ändamålsenliga och bestämmelserna om personaldimensionering och gruppernas maximala storlek ska beaktas då grupperna bildas. Av personalen i vård- och fostringsuppgifter på ett daghem ska åtminstone en tredjedel vara behöriga barntädgårdslärare, den övriga personalen ska ha behörighet i enlighet med 8 § i lagen om behörighetsvillkoren för yrkesutbildad personal inom socialvården. Daghemmens mångprofessionella personal är en resurs för en kvalitativ småbarnspedagogik när allas kompetens, ansvarsområden, uppgifter och yrkesroller tas till vara på ett ändamålsenligt sätt. Lagen om småbarnspedagogik betonar vikten av pedagogik och barntädgårdslärares pedagogiska ansvar. Barntädgårdsläraren har det övergripande ansvaret för att planera verksamheten i barngruppen, för att genomföra verksamheten planerligt så att målen uppnås samt för att utvärdera och utveckla verksamheten. Barntädgårdslärarna, barnskötarna och den övriga personalen inom småbarnspedagogiken ska planera och genomföra verksamheten tillsammans.

Familjedagvård är småbarnspedagogisk verksamhet som genomförs i en liten grupp. Familjedagvården kan ordnas i familjedagvårdarens eller barnets hem eller som gruppfamiljedagvård. Då barngrupperna inom familjedagvården bildas ska man fästa uppmärksamhet vid att grupperna är ändamålsenliga. Familjedagvårdare som arbetar i ett hem ansvarar för verksamheten i sin grupp. Ledaren inom familjedagvården stödjer familjedagvårdarna när det gäller att planera och genomföra en målinriktad verksamhet.

Genomförandet av och tyngdpunkterna för övrig småbarnspedagogik varierar beroende på anordnarens beslut. Övrig småbarnspedagogik kan ordnas till exempel som lekparks- eller klubbverksamhet. Verksamheten ska vara handledd och målinriktad. Övrig småbarnspedagogik kan erbjuda till exempel utomhusvistelse, spontan lek, konstfostran och fostran till fysisk aktivitet. Därtill kan övrig småbarnspedagogik erbjuda vårdnadshavarna ledd samvaro tillsammans med barnen samt andra sociala kontakter.

*Småbarnspedagogik ordnas både i kommunala och privata daghem. Familjedagvård kan ordnas som både kommunal och privat verksamhet i familjedagvårdarens hem eller i gruppfamiljedaghem. **Daghemmen är i huvudsak öppna kl. 6.30–17.30, vid behov mellan kl. 6-18. Skiftesvård ordnas på grund av vårdnadshavarnas arbete eller studier utgående från det vårdbehov som meddelats på förhand. För barn i behov av kvälls- eller dygnet runt vård ordnas tjänsten utgående från behovet.***

Öppen småbarnspedagogik ordnas i invånarparker och klubbar. Tvåspråkiga invånarparker finns i Veikkola, Masaby och centrum. Invånarparkerna är i huvudsak öppna kl. 9 - 16.

Klubbverksamhet erbjuds områdesvis för över två år fyllda barn och klubbverksamheten arrangeras utgående från efterfrågan och befintliga resurser. Klubbarna är belägna i anslutning till daghemmen eller invånarparkerna. Klubbtiden är två och en halv timme per dag, två eller tre dagar per vecka.

2.3. Småbarnspedagogiken som en del av barnets växande och lärande

Småbarnspedagogiken är en central service för barn och familjer, som de flesta barn tar del av innan läroplikten börjar. Barnet har med sig sina tidigare erfarenheter, där kommunikationen och den emotionella anknytningen mellan barnet och vårdnadshavaren är av central betydelse. Personalens uppgift är att skapa en förtroendefull relation till barnet. Samarbetet mellan personalen och vårdnadshavarna skapar kontinuitet och trygghet i barnens liv. Ett ömsesidigt, öppet och respektfullt bemötande är viktigt då målen för den

småbarnspedagogiska verksamheten görs upp utgående från det enskilda barnet. För att familjernas och personalens fostrande arbete ska bilda en meningsfull helhet för barnet är det viktigt med ett regelbundet samarbete.

Utgångspunkten för en pedagogisk verksamhet är att personalen inser vilken betydelse barndomen har och att personalen har insikt i barns växande, utveckling och lärande. Lika viktigt är det att personalen känner varje enskilt barn och beaktar barnets individuella utveckling. En förutsättning för att känna varje barn är att relationerna mellan barnen och personalen är så varaktiga som möjligt.

Småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen, som är en del av småbarnspedagogiken, och den grundläggande utbildningen ska med tanke på barnets utveckling och lärande bilda en konsekvent och kontinuerlig helhet som lägger grunden för ett livslångt lärande. Att personalen inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen känner till utbildningssystemet och de centrala mål, särdrag och tillvägagångssätt som kännetecknar de olika stadierna inom systemet är utgångspunkten för en kvalitativ helhet. För att barnens välbefinnande, utveckling och lärande ska ske smidigt, ska även övergångarna planeras och utvärderas.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska skapa sådana samarbetsstrukturer och rutiner för informationsöverföring att övergångarna från hemmet till småbarnspedagogiken, inom småbarnspedagogiken, från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen sker så smidigt som möjligt. Vid övergångsskedena ska man samarbeta med vårdnadshavaren och ta hänsyn till barnets bästa. Vid överföringen av information kan man använda barnets plan för småbarnspedagogik och andra dokument som beskriver barnets utveckling och lärande och som har samlats in under den tid barnet har deltagit i den småbarnspedagogiska verksamheten. Vid överföringen av information ska gällande bestämmelser följas.

Inom småbarnspedagogiken förverkligas fostringsgemenskap, vilken innebär att vårdnadshavarna och pedagogerna i småbarnspedagogiken medvetet engagerar sig i att gemensamt stödja barnens växande och lärande.

Småbarnspedagogiken är en del av den enhetliga lärtigen. Enhetliga strukturer, förfaranden och tidtabeller gällande samarbete vid stadieövergångarna har antecknats i en processbeskrivning: Samarbete vid stadieövergångarna – svensk småbarnspedagogik och utbildning (bilaga 1). Samarbete enligt processbeskrivningen tryggar en enhetlig lärtig för barnet.

När barnet börjar inom den småbarnspedagogiska verksamheten, flyttar från en grupp till en annan inom ett daghem, från ett daghem till ett annat daghem eller från en verksamhetsform till en annan, är överföring av information om barnet viktigt. Den mottagande enhetens ansvarsperson ansvarar, tillsammans med vårdnadshavarna, för att överföringen av information förverkligas.

2.4. Värdegrunden

Värdegrunden i grunderna för planen för småbarnspedagogik baserar sig på de allmänna principerna i FN:s konvention om barnets rättigheter, lagen om småbarnspedagogik och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Principerna omfattar att barnets bästa kommer i första hand, att barnet har rätt att må bra, få omvårdnad och skydd, att barnets åsikter ska beaktas samt att barnet ska behandlas jämlikt och likvärdigt och att barnet inte får diskrimineras.

Barndomens egenvärde

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att skydda och främja barnens rätt till en god och trygg barndom. Småbarnspedagogiken bygger på uppfattningen om barndomens egenvärde. Varje barn är unikt och värdefullt precis så som det är. Alla barn har rätt att bli hörda, sedda, tagna i beaktande och förstådda som individer och som medlemmar i sin grupp.

Att växa som människa

Småbarnspedagogiken bygger på respekt för livet, de mänskliga rättigheterna samt människolivets okränkbarhet och en hållbar livsstil. Personalen ska stödja barnens utveckling till humana människor som strävar efter sanning, godhet och skönhet samt rättvisa och fred. Småbarnspedagogiken värdesätter bildning. Det synliggörs i det sätt på vilket var och en ser på sig själv, på andra människor, på sin omgivning och på kunskap samt i sättet och viljan att göra rätt. Personalen ska vägleda barnen att handla i enlighet med värdegrunden och att diskutera värderingar och ideal. Ingen form av mobbning, rasism eller våld ska accepteras.

Barnets rättigheter

Barnen har rätt att uttrycka sig, sina tankar och åsikter samt bli förstådda utgående från sina egna förutsättningar att kommunicera och uttrycka sig. Alla barn har rätt till god undervisning, omsorg och uppmuntrande respons. Barnen har rätt att leka, lära sig genom lek, glädjas över sitt lärande och bilda sig en uppfattning om sig själva, sina identiteter och världen utifrån sina egna perspektiv. Barnen har rätt till social gemenskap och att vara en del av en grupp. Barnen har rätt att få mångsidig information, hantera känslor och konflikter samt pröva på och lära sig nya saker.

Likabehandling, jämlikhet och mångfald

Småbarnspedagogiken främjar det finländska samhällets demokratiska värderingar så som likvärdighet, jämlikhet och mångfald. Barnen ska ges möjligheter att utveckla sina färdigheter och göra sina val oberoende av förväntningar baserade till exempel på kön, ursprung, kulturell bakgrund eller andra orsaker som gäller barnet som person. Personalen ska skapa en atmosfär som respekterar mångfald. Småbarnspedagogiken bygger på ett mångskiftande finländskt kulturarv som fortsätter att formas genom samverkan mellan barnen, deras vårdnadshavare och personalen.

Mångfald av familjer

En professionell, öppen och respektfull inställning till mångfalden av familjer och familjers olika språk, kulturer, åskådningar och religioner, traditioner samt syn på fostran skapar förutsättningar för ett bra fostringssamarbete. Barnens familjeidentitet och familjerelationer stöds så att varje barn får känna att den egna familjen är värdefull.

Hälsosam och hållbar livsstil

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att vägleda barnen att tillägna sig hälsosamma levnadsvanor. Barnen ska ges möjligheter att utveckla sina emotionella färdigheter och sitt estetiska tänkande. I småbarnspedagogiken ska man följa principerna om hållbar livsstil och beakta dess olika dimensioner: den sociala, den kulturella, den ekonomiska och den ekologiska dimensionen. Småbarnspedagogiken ska lägga grunden för ekosocial bildning, så att människan förstår att den ekologiska hållbarheten är en förutsättning för social hållbarhet och mänskliga rättigheter.

Värdegrunden inom småbarnspedagogiken grundar sig på värderingarna i kommunstrategin, förskoleundervisningens och grundläggande utbildningens läroplaner samt Grunderna för planen för

småbarnspedagogik. Regelbundna värdediskussioner på alla nivåer inom småbarnspedagogiken stärker och preciserar en gemensam värdegrund och förverkligandet av den.

I den svenska småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och utbildningen poängteras speciellt trygghet, respektfullt bemötande, delaktighet, ansvar och uppmuntran i det dagliga arbetet. Dessa värderingar har utarbetats utgående ifrån diskussioner med lärare och personal på alla stadier, från småbarnspedagogik till och med gymnasieutbildningen, samt genom en enkät riktad till vårdnadshavarna. De utvalda fem värderingarna har konkretiserats i samtal med lärare, barn, elever, personal samt representanter för vårdnadshavare.

Värderingarnas synlighet och inverkan på vardagen utvärderas under pedagogiska träffar med personalen, i samband med utvecklingssamtal, vid uppgörandet av gruppens plan för småbarnspedagogik och under utvärderingsdiskussioner med barn och vårdnadshavare.

Figur 2. Fyren

En hållbar framtid byggs upp tillsammans med personalen, barn och vårdnadshavare enligt principerna för en hållbar livsstil. Inom småbarnspedagogiken läggs fokus speciellt på kulturell och social hållbar utveckling.

Social hållbar utveckling innebär likabehandling, öppenhet, samarbete och tolerans samt förebyggande av utslagning och diskriminering och förebyggande av fysiskt och psykiskt våld. Målet är att säkerställa förutsättningar för barnets välbefinnande både nu och i framtiden. Varje barn har rätt att lära sig i en trygg miljö, som främjar till ömsesidig växelverkan mellan barnen. Småbarnspedagogiken genomförs enligt inklusionsprincipen.

Kulturell hållbar utveckling uppmärksammar den kulturella miljön och vikten av att bevara lokala traditioner och seder. Hållbar kultur förnyas och formas hela tiden i interaktion med människor och miljön. Inom småbarnspedagogiken är barnens egen kultur och synliggörandet av den av stor vikt. Kännedom om olika kulturer främjar förståelse, respekt och tolerans av kulturell mångfald.

Ekologisk hållbar utveckling strävar till att skydda naturens mångfald. Genom att röra sig i naturen och skogen ges barnet möjlighet att bygga upp en respekt gentemot naturen och att bekanta sig med naturskyddet. Inom småbarnspedagogiken beaktas miljövänliga anskaffningar, sparsam användning av material, energi och vatten, återanvändning, återvinning och sortering samt utsläppsfattiga fortskaffningssätt.

Ekonomisk hållbarhet lägger grunden för all hållbar utveckling. Målet är en balanserad tillväxt som inte bygger på skuldsättning eller förstörelse av naturresurserna. Pedagogerna handleder barnen att observera, studera och diskutera sina egna och hela gruppens konsumtionsvanor. Pedagogerna stöder barnet i att tillägna sig en hållbar livsstil genom att själv fungera som förebild.

2.5. Synen på lärande

Grunderna för planen för småbarnspedagogik bygger på en syn på lärande, enligt vilken barnen växer, utvecklas och lär sig genom att kommunicera med andra människor och den närmaste omgivningen. Synen på lärande utgår från uppfattningen om barnet som en aktiv aktör. Barn är nyfikna till sin natur och de vill lära sig nytt, repetera och upprepa. Lärande är en helhetsbetonad process och sker överallt. Lärande inbegriper kunskaper, färdigheter, handlingar, känslor, sinnesförmågor, fysiska upplevelser och tankar. Barnen lär sig bland annat genom att iaktta och observera sin omgivning och genom att ta efter andras beteende. Barnen lär sig också genom att leka, röra på sig, utforska, utföra små uppgifter, uttrycka sig själv och genom skapande verksamhet.

Utgångspunkten för lärandet i småbarnspedagogiken är barnets tidigare erfarenheter, intressen och kunskaper. Det är viktigt att det som barnen ska lära sig har anknytning till barnens växande färdigheter, erfarenhetsvärld och kulturella bakgrund. Barn lär sig bäst då de mår bra och känner sig trygga. Positiva känsloupplevelser och kommunikation med andra främjar lärandet. Barngruppen och känslan av att ingå i en gemenskap är av central betydelse för barnets lärande och delaktighet. Barnen ska få handledning och stöd i sitt lärande. En målinriktad, lagom utmanande verksamhet som intresserar barnen inspirerar dem att lära sig mer. Varje barn ska få uppleva och känna glädje över att lyckas och lära sig och över sig själv som en lärande individ.

Leken är betydelsefull för lärandet hos barn i småbarnsåldern. Leken motiverar och ger barnet glädje samtidigt som den bidrar till att barnet lär sig många nya färdigheter och tillägnar sig kunskap. I småbarnspedagogiken ska lekens egenvärde för barnet och lekens pedagogiska betydelse för barnets lärande samt för barnets helhetsmässiga utveckling och välbefinnande uppmärksammas.

2.6. Pedagogiskt inriktad helhet för fostran, undervisning och vård

I grunderna för planen för småbarnspedagogik bygger pedagogiken på en bestämd värdegrund, syn på barnet, barndomen och lärande. Med pedagogik avses en planerad och målinriktad, professionellt ledd verksamhet, som grundar sig på tvärvetenskaplig kunskap, framför allt pedagogisk och småbarnspedagogisk kunskap, som genomförs av yrkesutbildad personal i syfte att säkerställa att barnen mår bra och lär sig. Pedagogiken synliggörs i verksamhetskulturen och lärmiljöerna samt i den helhet som består av fostran, undervisning och vård. Betoningen på pedagogik inom hela den småbarnspedagogiska verksamheten förutsätter pedagogisk sakkunskap och att personalen har en gemensam syn på hur barns lärande och välbefinnande kan främjas på bästa sätt.

Småbarnspedagogiken genomförs i samspel mellan personalen, barnen och omgivningen, där fostran, undervisning och vård bildar en enhetlig helhet. Dessa tre dimensioner kan granskas som separata begrepp men i den praktiska verksamheten hänger de ihop. Detta gör det möjligt att utgå från ett helhetsperspektiv för att främja barnets växande, utveckling och lärande. Fostran, undervisning och vård betonas på olika sätt i verksamheten för barn i olika åldrar och i de olika verksamhetsformerna av småbarnspedagogik.

Fostran är verksamhet genom vilken kulturella värderingar, seder och normer förmedlas, formas och förnyas. Målet med fostran är att föra kulturarvet, viktiga värderingar och traditioner vidare till nästa generation. Barnen ska handledas att forma sina egna åsikter och förhålla sig kritiskt till rådande tanke- och handlingsmönster samt att handla etiskt hållbart. Fostransuppdraget är att medvetet handleda barnen att forma sina individuella identiteter så att de lär sig förstå hur deras handlingar påverkar andra människor och sin omgivning. Barnens utveckling ska stödjas så att de lär sig agera och använda sina kunskaper även till förmån för andra.

Undervisningen grundar sig på synen på lärande som har definierats i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Undervisningen ska främja barnens lärande och hjälpa dem att bilda sig en uppfattning om sig själva, andra människor och den omgivande världen. I småbarnspedagogiken ska barnen inspireras och motiveras att lära sig nytt samt handledas att använda olika sätt att lära sig. Undervisningen ska stödja och utnyttja barnens naturliga nyfikenhet och lust att upptäcka. Barnens ökande kunskaper, intressen och styrkor samt barnens individuella behov av stöd ska beaktas i undervisningen. Därutöver utgår

undervisningen från målen för lärmiljöer (kapitel 3.2), mångsidig kompetens (kapitel 2.7) och pedagogisk verksamhet (kapitel 4).

Vård innebär att tillgodose fysiska grundbehov och emotionell omsorg om barnet. Målet är att barnet får känna sig uppskattat, förstått och får känna gemenskap med andra människor. Ömsesidiga och respektfulla relationer och positiv beröring och närhet utgör grunden för god vård och omsorg. Dagligen återkommande situationer, till exempel måltider, att klä på och av sig, vila och att sköta sin hygien, utgör en viktig del av barnets dag. Vårdsituationer inom småbarnspedagogiken är alltid samtidigt också fostran och undervisning, där barnen till exempel lär sig att kommunicera med andra, ta hand om sig själva, gestalta tid och tillägna sig goda vanor.

2.7. Mångsidig kompetens

Inom småbarnspedagogiken skapas en grund för barnens mångsidiga kompetens. Med mångsidig kompetens avses en helhet som består av kunskaper och färdigheter, värderingar, attityder och vilja. Kompetens innebär också förmåga att använda sina kunskaper och färdigheter och att agera på det sätt som situationen kräver. Barnens värderingar, attityder och vilja att agera påverkar barnens sätt att tillämpa sina kunskaper och färdigheter. Behovet av mångsidig kompetens uppstår ur de förändringar som sker i den omgivande världen. Att växa som människa, att studera och arbeta samt att fungera som samhällsmedborgare förutsätter både nu och i framtiden kompetenser som överskrider och förenar olika kunskaps- och färdighetsområden. Utvecklingen av mångsidig kompetens bidrar till att barnen växer som individer och som medlemmar i sin grupp. Utvecklingen av mångsidig kompetens börjar i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Målen för mångsidig kompetens löper som en röd tråd genom grunderna för planen för småbarnspedagogik till läroplansgrunderna för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Målen för mångsidig kompetens har varit en utgångspunkt för beredningen av detta styrdokument och de ska beaktas i de lokala planerna för småbarnspedagogik.

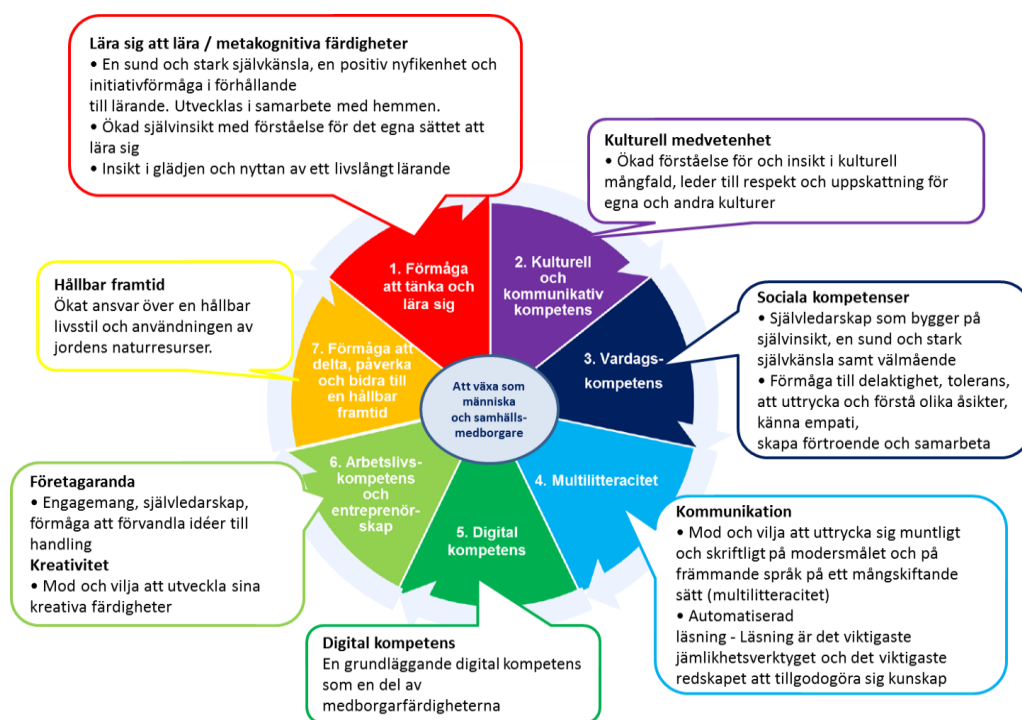
En kvalitativ pedagogisk verksamhet stärker barnens mångsidiga kompetens. Utvecklingen av mångsidig kompetens påverkas av verksamhetskulturen, hur lärmiljöerna används och hur barnens välbefinnande och lärande stöds. Målen för mångsidig kompetens ska beaktas vid utvecklandet av verksamhetskulturen och lärmiljöerna samt inom fostran, undervisning och vård. Lärområdena som beskrivs i kapitel 4.5 ska främja barnens mångsidiga kompetens.

I grunderna för planen för småbarnspedagogik beskrivs fem delområden inom mångsidig kompetens som överlappar varandra:

- förmåga att tänka och lära sig
- kulturell och kommunikativ kompetens
- vardagskompetens
- multilitteracitet och digital kompetens
- förmåga att delta och påverka.

De kompetenser, som Framtidens Kyrklättsbo besitter, bygger på EU:s nyckelkompetenser och har sammanfogats med de mångsidiga kompetenser utbildningsstyrelsen tagit fram i samband med grunderna för läroplanerna.

Utöver de i grunderna nämnda kompetenserna beaktas även arbetslivskompetens och entreprenörskap och digital kompetens betonas som en skild kompetens i svensk småbarnspedagogik i Kyrklätt, för att den enhetliga lärtigen skall kunna uppfyllas inom alla kompetensområden.

Figur 3. Mångsidig kompetens inom svensk småbarnspedagogik och utbildning

I småbarnspedagogiken startar utvecklandet av de mångsidiga kompetenserna hos barnet, vilket fortsätter i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Målen för mångsidig kompetens stöds och följs upp genom barnets självvärdering, vid utvecklingssamtal och i samband med övrig utvärdering.

Nedan ges en beskrivning av vad de olika delområdena inom mångsidig kompetens innebär. Därutöver definieras småbarnspedagogikens uppdrag för varje enskilt delområde.

Förmåga att tänka och lära sig

Förmågan att tänka och lära sig utvecklas i kommunikation med andra människor och omgivningen och skapar förutsättningar för utvecklingen av andra kompetenser och livslångt lärande. Den småbarnspedagogiska verksamheten ska lägga grunden för ett kreativt och kritiskt tänkande som är en förutsättning för att söka och strukturera information och skapa ny kunskap. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja barnens förmåga att tänka och lära sig.

Barnens förmåga att tänka och lära sig utvecklas med hjälp av mångsidiga och meningsfulla upplevelser. Det ska finnas utrymme för att förundras och göra upptäckter samt känna glädje i lärandet. I leken har barnen

möjlighet att använda sin fantasi och sin kreativitet, tillsammans pröva sina idéer och utforska världen. Barnens förmåga att strukturera, benämna och beskriva omgivningen och dess fenomen ska stödjas enligt deras ålder och utveckling. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och ifrågasätta. Barnen och de vuxna glädjer sig över framgångar tillsammans och barnen lär sig att uppmuntra varandra. Barnen uppmuntras att vara ihärdiga och att inte låta sig nedslås av misslyckanden och att hitta lösningar i olika situationer. Barnen ska handledas att vara uppmärksamma också under längre tider. En tillräcklig fysisk aktivitet dagligen stödjer barnens förmåga att tänka och lära sig. Den pedagogiska dokumentationen av verksamheten (kapitel 4.2) och gemensamma reflektioner hjälper barnen att iakttä sitt lärande och känna igen sina styrkor. På så sätt stärks barnens tilltro till sina egna förmågor.

Förmågan att tänka och lära sig stöds genom pedagogisk dokumentation och arbetet med digitala portfolior. Barnet kan undersöka och upptäcka sitt eget lärande och tänkande med hjälp av dokumenten. Pedagogerna ger barnet möjligheten att fråga, undra och själv finna svar på sina frågor.

Kulturell och kommunikativ kompetens

Barnen växer i en värld som kännetecknas av kulturell, språklig och åskådningmässig mångfald, vilket ger de sociala färdigheterna, kommunikationsfärdigheterna och den kulturella kompetensen ökad betydelse. Kulturell och kommunikativ kompetens kännetecknas av förmåga att lyssna, identifiera och förstå olika synsätt samt förmåga att reflektera över sina egna värderingar och attityder. Att kunna kommunicera, uttrycka sig och förstå andra har stor betydelse för människans identitet, funktionsförmåga och välbefinnande. En fungerande kommunikation med människor som har en annan kulturell och åskådningmässig bakgrund förutsätter att man förstår och uppskattar sin egen och andras kulturella och åskådningmässiga bakgrund. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att främja barnens kulturella och kommunikativa kompetens.

Barnen ska uppmuntras att bekanta sig med andra människor, språk och kulturer. Personalens sätt att bemöta olika människor på ett positivt sätt och deras positiva inställning till en mångfald av språk, kulturer och åskådningar fungerar som modell för barnen. Personalen ska handleda barnen att vara vänliga och att uppföra sig väl mot andra. En verksamhet som baserar sig på samarbete skapar möjligheter att öva sig i att kommunicera och uttrycka sig i olika situationer och med olika människor. Personalen ska tillsammans med barnen öva att sätta sig in i andras situationer, lära sig att granska företeelser ur olika perspektiv samt att lösa konfliktsituationer på ett konstruktivt sätt. På så sätt stärks barnens sociala färdigheter. Barnen ska få stöd i att forma sina kulturella identiteter. De upplevelser av och kunskaper om kulturarvet som barnet får i småbarnspedagogiken stärker barnets förmåga att tillägna sig, använda och förändra kulturen. Till exempel lekar, måltider och fester ger goda möjligheter att dela erfarenheter om olika traditioner och vanor. Barnen ska stödjas i att utveckla en positiv inställning till mångfald.

Kulturell och kommunikativ kompetens utvecklas genom att tillsammans med vårdnadshavarna bekanta sig med olika kulturers värderingar, åskådningar, matvanor, musik, kläder etc. Fester och andra traditioner i olika kulturer är viktiga för barnets identitet och främjar kulturell jämställdhet i småbarnspedagogiken.

Vardagskompetens

Alla behöver kunna ta hand om sig själva, värna om sin hälsa och trygghet. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stärka färdigheter som hör samman med barnens välbefinnande, säkerhet och trygghet samt att handleda dem att göra val som överensstämmer med en hållbar livsstil. Småbarnspedagogiken ska också stödja barnen att förhålla sig positivt till framtiden.

Barnen ska stödjas att gradvis bli mera självständiga. Barnen ska få hjälp och de ska uppmuntras att be om hjälp vid behov. Barnen ska få träna olika färdigheter, till exempel att klä på sig, äta och sköta sin personliga hygien och ta hand om sina egna saker. Barnen ska vägledas att handla ansvarsfullt och tryggt i lärmiljöerna samt i naturen och i trafiken. Personalen ska tillsammans med barnen diskutera frågor som främjar deras välbefinnande, till exempel betydelsen av vila, kost, fysisk aktivitet och psykisk hälsa. Barnen ska få hjälp i att uttrycka och reglera sina känslor. Barnens emotionella färdigheter stärks när barnen får lära sig att upptäcka, förstå och sätta ord på känslor. Barnen ska också få handledning i att respektera sin egen och andras kroppsliga integritet.

Att ta hand om sig själv innebär också rätt till kroppslig integritet och personlig integritet t.ex. i samband med wc-besök. Barnets positiva kroppssjälvkänsla stöds så att barnet upplever sin egen kropp värdefull. Barnet skall få en positiv upplevelse av frågor och diskussioner kring kön, sexualitet och genussensitivitet.

Multilitteracitet och digital kompetens

Multilitteracitet och digital kompetens behövs i barnens och familjernas vardag, för kommunikation mellan människor och för delaktighet i samhället. Multilitteracitet och digital kompetens främjar en jämlik fostran och utbildning. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja dessa färdigheter.

Multilitteracitet är en central grundläggande färdighet som behövs för att förstå mångfalden av kulturella meddelanden och den omgivande världen samt för kommunikation. Med multilitteracitet avses förmåga att tolka och producera olika slag av meddelanden. Multilitteracitet bygger på det vidgade textbegreppet, enligt vilket texter kan vara bland annat skriftliga, verbala, audiovisuella eller digitala. Multilitteracitet omfattar olika färdigheter, till exempel bildkunskap, numerisk läskunnighet, mediekunskap och grundläggande läsfärdighet. Multilitteracitet är nära kopplat till förmågan att tänka och lära sig. Personalen ska tillsammans med barnen namnge olika företeelser och föremål och lära sig olika begrepp. Barnen ska uppmuntras att undersöka, använda och producera meddelanden i olika miljöer, även digitala. För att utveckla multilitteracitet behöver barnen en vuxen förebild, en rik textmiljö, kultur producerad av barn och kulturella tjänster avsedda för barn.

Personalen ska tillsammans med barnen undersöka och observera informations- och kommunikationsteknikens roll i vardagslivet och stifta bekantskap med olika digitala verktyg, applikationer och spel. Digital dokumentation ska användas i samband med att barnen leker, undersöker, rör på sig samt upplever och producerar konst. Då barnen ges möjligheter att göra olika försök och att producera innehåll, självständigt och tillsammans med andra barn, med hjälp av digitala verktyg främjas deras kreativa tänkande, samarbetsförmåga och läsfärdighet. Personalen ska handleda barnen i att använda digitala verktyg på ett mångsidigt och tryggt sätt.

Information- och kommunikationsteknik används på sådana sätt som stöder barnets växelverkan, fantasi, lek, rörelse, delaktighet och tankeutveckling samt ger möjlighet att få sin egen röst och sina egna tankar hörda.

Barnet producerar eget medieinnehåll och meddelanden samt använder IKT-redskap för dokumentation och utforskning. Hen tar bilder, spelar in bild och ljud och producerar texter. Tillsammans med pedagogen bekantar sig barnet med att redigera eget producerat material på dator eller lärplatta enligt egna färdigheter.

Barnet skapar nya betydelser och lär sig kritisk mediekompetens genom att editera videon, redigera bilder och ljud och kombinera meddelanden på olika sätt. Pedagogen behandlar saker gällande informationssäkerhet och upphovsrätt på ett sätt som är lämpligt med tanke på barnets ålder.

Förmåga att delta och påverka

Förmåga att delta och påverka på ett aktivt och ansvarsfullt sätt lägger grunden för en demokratisk och hållbar framtid. Det förutsätter att individen har förmåga och vilja att delta i den gemensamma verksamheten och lutar på sina möjligheter att påverka. Till barnens rättigheter hör att bli hörda och att vara delaktiga i frågor som påverkar deras liv. Inom småbarnspedagogiken respekterar man dessa centrala demokratiska principer. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja barnens växande förmåga att delta och påverka samt att uppmuntra barnen att ta egna initiativ.

Att bemöta barnen med respekt, ta hänsyn till deras tankar och bemöta deras initiativ stärker barnens förmåga att delta och påverka. Barnen ska planera, genomföra och utvärdera verksamheten tillsammans med personalen. Barnen lär sig då samtidigt att kommunicera och att förstå betydelsen av gemensamma regler, överenskommelser och tillit. Personalen ska se till att varje barn har möjlighet att delta och påverka. Genom att delta och påverka utvecklas barnens uppfattning om sig själva, deras självförtroende ökar och deras sociala färdigheter utvecklas.

Digitala portfolion möjliggör barnets delaktighet i vardagen. Barnet blir sett och hört och kan påverka gruppens verksamhet, dokumentera sin egen verksamhet och utvärdera sitt eget lärande. Digitala portfolion ökar och stärker dialogen mellan pedagogen, barnet och vårdnadshavarna vilket stärker barnets delaktighet.

3. VERKSAMHETSKULTUREN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

En verksamhetskultur är ett historiskt och kulturellt format handlingsmönster som utvecklas genom socialt samspel. Anordnaren av småbarnspedagogik och de personer som leder småbarnspedagogiken ska skapa förutsättningar för att utveckla och utvärdera verksamhetskulturen inom de olika verksamhetsformerna och enheterna inom småbarnspedagogiken.

Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken är en helhet som omfattar bland annat:

- värderingar och principer
- tolkning av de normer och mål som styr arbetet

- lärmiljöer och arbetssätt
- olika former av samarbete
- kommunikationen och atmosfären
- personalens kompetens, professionalism och utvecklingsinriktat arbetssätt
- ledningsstrukturer och -praxis
- organisering, planering, genomförande och utvärdering av verksamheten.

Verksamhetskulturen formas av medvetna och omedvetna, och ibland även oavsiktliga, faktorer. Alla medlemmar i en gemenskap påverkar verksamhetskulturen och verksamhetskulturen påverkar i sin tur alla medlemmar, oberoende av om de är medvetna om det eller inte.

Inom småbarnspedagogiken ska alla arbetssätt stödja barnets utveckling och lärande och kunna motiveras pedagogiskt. Det är viktigt att personalen är medveten om att deras sätt att agera och kommunicera överförs som en modell till barnen. På så sätt tillägnar sig barnen gemenskapens värderingar, attityder och vanor.

Verksamhetskulturen påverkar kvaliteten i den småbarnspedagogiska verksamheten. Den har stor betydelse för hur småbarnspedagogiken genomförs och för hur målen uppnås. En verksamhetskultur som stödjer målen för det småbarnspedagogiska arbetet skapar gynnsamma förhållanden för barnens utveckling, lärande, delaktighet, trygghet, välbefinnande och en hållbar livsstil.

Verksamhetskulturen påverkas i hög grad av ledarskapet. Utgångspunkten för ledarskapet inom småbarnspedagogiken är att främja varje barns välbefinnande och lärande. Pedagogiskt ledarskap är en förutsättning för att utveckla verksamhetskulturen och det pedagogiska ledarskapet innebär att leda, utvärdera och utveckla småbarnspedagogiken på ett målinriktat och systematiskt sätt. Det omfattar alla sådana åtgärder som ger personalen förutsättningar för goda arbetsförhållanden, förutsättningar att utveckla och utnyttja sin yrkeskompetens och sin utbildning och att genomföra pedagogisk verksamhet (kapitel 4.1).

3.1. Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen

Verksamhetskulturen förändras ständigt och den ska även utvärderas och utvecklas. En förutsättning för att värdegrunden och synen på lärande ska förverkligas är att alla förbinder sig till gemensamma mål. För att utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att fundera över verksamhetskulturens inverkan samt identifiera icke-önskvärda drag och korrigera dem. En grundläggande förutsättning för kontinuerlig utveckling av verksamhetskulturen är att personalen förstår vilka värderingar, kunskaper och föreställningar som påverkar deras arbete och kan analysera dem. En förtroendeskapande dialog som präglas av delaktighet och respekt för varandra är viktig i utvecklingsarbetet. Barnets bästa ska utgöra utgångspunkten för allt utvecklingsarbete.

Genom att skapa strukturer för professionella diskussioner främjar ledaren en verksamhetskultur som kännetecknas av delaktighet. Ledaren ska också engagera arbetsgemenskapen i att regelbundet utveckla och förnya den gemensamma verksamhetskulturen. Ledaren ska stödja gemenskapen så, att den utvecklas till en lärande gemenskap där var och en utvecklar och delar med sig av sin kompetens. Målet är att den gemensamma verksamhetsidéen och målen för verksamheten syns i det praktiska arbetet. Ledaren ska ansvara för att de gemensamma arbetssätten synliggörs och för att de regelbundet observeras och utvärderas. Barnen och vårdnadshavarna ska vara med och utveckla och utvärdera verksamhetskulturen.

Förverkligandet av barncentrerad pedagogik förutsätter en förståelse för betydelsen av en verksamhetskultur som främjar delaktighet. Delaktigheten skall genomsyra hela organisationen för småbarnspedagogik: i den

pedagogiska verksamheten, i strukturerna och i ledandet av småbarnspedagogiken. Möjliggörande av delaktighet innebär visat förtroende för barnet och alla medlemmar i gemenskapen. I en delaktig verksamhetskultur möjliggörs såväl barnens, vårdnadshavarnas, personalens som övriga samarbetspartners delaktighet.

Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken ska utvecklas enligt följande riktlinjer:

En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen

Småbarnspedagogiken bildar en gemenskap, där barnen och personalen lär sig med och av varandra. I en lärande gemenskap finns det rum för olika åsikter och känslor. Barnen och personalen ska uppmuntras att öppet dela sina tankar och att pröva nya tillvägagångssätt. En gemenskap som kontinuerligt utvärderar och utvecklar sin verksamhet utmanar sig själv och är medveten om och utnyttjar sina styrkor. I en lärande gemenskap uppskattas respektfullt och hänsynfullt beteende. Inom gemenskapen ska man uppmuntras till att experimentera, försöka och anstränga sig men det ska även vara tillåtet att göra misstag. Att göra tillsammans och uppleva delaktighet stärker gemenskapen.

Personalen ska uppmuntras till självvärdering och till att dela kunskap och kompetens och samtidigt utvecklas professionellt. Reflektion över gemensamt överenskomna mål och uppgifter, regelbunden utvärdering av det egna arbetet samt respons av vårdnadshavarna och andra samarbetspartner främjar lärandet i gemenskapen. Resultat från utvecklingsarbete, utvärderingar och forskning bidrar till att främja lärande.

Utvecklandet av en delaktig verksamhetskultur förutsätter kontinuerlig granskning av den pedagogiska verksamheten. Pedagogerna måste vara medvetna om vilka värderingar, attityder, övertygelser och grunder som styr den egna verksamheten samt kunna spegla dem gentemot nyaste forskningen inom pedagogik.

Pedagogen och hela personalen skall granska och utvärdera sin verksamhet på ett sådant sätt att de i den pedagogiska verksamheten och i utvecklandet av verksamheten i gemenskapen kan se förverkligandet av barnets delaktighet. Att lyssna på barnets tankar och åsikter hjälper pedagogerna att se barnet som en kompetent aktör och erbjuder möjlighet att reflektera över sitt eget agerande. Reflektion möjliggör att pedagogiken utvecklas och främjar den egna professionella tillväxten hos pedagogerna.

Utvecklandet av en delaktig verksamhetskultur och en lärande organisation förutsätter hela gemenskapens deltagande och tillit till att vars och ens kunskap och engagemang främjar utvecklandet av en gemensam pedagogik.

Förmannens uppgift är att tillsammans med personalen skapa sådana verksamhetsstrukturer som ger ett mervärde i barnens och pedagogernas delaktighet. Småbarnspedagogiken bygger på teamorganisation och kooperativt arbetssätt. Främjandet av varje barns välbefinnande och lärande förutsätter att förmannen stöder personalens välmående och professionella tillväxt.

En gemenskap som uppmuntrar till lek och kommunikation

En verksamhetskultur som uppmuntrar till lek bekräftar lekens betydelse för barnets välbefinnande och lärande. Personalen ska lägga märke till faktorer som begränsar leken och utveckla arbetssätt och lärmiljöer som främjar lek. Barnen och personalen ska ha möjlighet att uppleva glädjen i att göra och leka tillsammans. Alla i gemenskapen ska uppmuntras att använda sin uppfinningsrikedom, uttrycksförmåga, fantasi och kreativitet. Leken ska få synas och höras. Barnen ska ges tid, rum och ro att hitta på lekar, experimentera och uppleva. Lekande barn och vuxna ska ges lekro.

Till verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken hör personalens interna samarbete och kommunikationen med vårdnadshavarna och närmiljön. Medlemmarna i gemenskapen ska respektera varandra och uppskatta samarbete. Genom samarbete i gruppen ska man uppmuntra barnen till uppbyggande kommunikation och till att fungera som medlemmar i gruppen. Personalen ska stödja barnen att utveckla kamratrelationer och värna om vänskap. I en trygg gemenskap tar man itu med konflikter och man lär sig att lösa dem konstruktivt.

Delaktighet, likabehandling och jämställdhet

En inkluderande verksamhetskultur ska främja delaktighet, likabehandling och jämställdhet i all verksamhet. Barnens, personalens och vårdnadshavarnas initiativ, åsikter och synpunkter ska värdesättas. Det förutsätter att man medvetet utvecklar arbetssätt och strukturer som främjar delaktighet. Genom delaktighet utvecklar barnen förståelse för gemenskapen, rättigheter, ansvar och konsekvenser av val. Sensitivt bemötande och en känsla av att bli sedd och hörd på ett positivt sätt stärker barnens delaktighet. Delaktigheten stärks genom att barnen och vårdnadshavarna deltar i planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten. Varje medlem i personalen är en viktig del av den fostrande gemenskapen.

Medlemmarna i gemenskapen ska bemötas och behandlas likvärdigt oberoende av omständigheter som gäller en enskild person. Det att alla är lika värda betyder inte att alla är likadana. För att kunna utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att attityder i anslutning till likabehandling och jämställdhet diskuteras i arbetsgemenskapen. Det är också viktigt att fundera över hur attityder i anslutning till exempelvis språk, etnicitet, åskådning, handikapp, kön och dess mångfald återspeglas i tal, gester, handlingar och tillvägagångssätt och att kommunikationssätt, språkbruk och handlingsmönster som utgår från stereotypa antaganden överförs till barnen. Småbarnspedagogiken ska vara genussensitiv. Personalen ska uppmuntra barnen att göra val oberoende av könsbundna eller andra personrelaterade stereotypa rollmönster och förväntningar. Personalen ska lägga märke till om det förekommer ojämnt bemötande bland barnen och ingripa på ett finkänsligt och konsekvent sätt. Positiv och uppmuntrande kommunikation stödjer utvecklingen av barnets identitet och självkänsla.

I lärmiljöer som är barncentrerad kan barnet själv inverka på sin egen vardag och sitt liv samt delta i beslutsfattande som berör hen självt. Barnet deltar i planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten. Verksamheten följer barnets rytm, tidsuppfattning och sättet på vilket barnet varseblir sin verklighet. Verksamheten stöder barnet i det sociala samspelet och tryggar barnets möjlighet att ta hänsyn till varandra samt erbjuder tillräckligt med utrymme för växelverkan.

Genom att få vara delaktigt upplever barnet att de egna åsikterna och känslorna har betydelse och att de är värdefulla. Barnets frågor och tankar beaktas och dokumenteras. Barnet uttrycker sig på många olika sätt och blir sett och hört av barn och vuxna i gruppen. När barnet i sin egen lärmiljö får reflektera över sina egna erfarenheter, insikter och lärande samt presentera sina egna idéer och tankar gällande genomförandet av verksamheten, utvecklas barnets förmåga att tänka på sitt tänkande. Barnet upplever att det egna lärandet är meningsfullt och självförtroendet växer.

Genom att pedagogen identifierar och utnyttjar barnets styrkor förstärks barnets tro på sin egen förmåga. Uppmuntrande och positiv respons ökar barnets tro på sina egna möjligheter, vilket främjar intresset att lära sig och viljan att fördjupa sitt eget kunnande.

Känslan av delaktighet uppstår då barnet blir sett och hört i en respektfull växelverkan och trygg atmosfär där barnet bemöts som individ. Leken och grupptillhörigheten stärker barnets delaktighet. Delaktighet förverkligas genom barnets karakteristiska sätt att fungera: leka, röra på sig och undersöka samt genom att uppleva och uttrycka sig konstnärligt.

Barnets delaktighet betonas i all verksamhet. Pedagogen skapar möjligheter för barnets delaktighet och möjligheter att påverka sin egen vardag och lärande. Delaktighet är handlande i vardagen t.ex. att vara mathjälpare, att göra val och beslut i olika situationer, i vad hen vill delta, vad hen vill lära sig och i planerandet, förverkligande och utvärdering av verksamheten. Barnets frågor och tankar blir hörda. Barnets initiativ och förslag bemöts positivt och uppmuntrade.

Lärmiljöerna formas så att barnet och barngruppen har möjlighet att ändra och omforma miljön för lek och lärande. Delaktigheten förstärks då barnet är medveten om sina möjligheter att påverka sin egen vardag och att redskap och material för lek och lärande finns till barnets förfogande.

Pedagoger förverkligar jämställdhets- och likabehandlingsfostran medvetet och målinriktat. Pedagoger utvärderar gruppens jämställdhets- och likabehandlingsläge genom att observera gruppens verksamhetskultur, lärmiljöer, material och pedagogiska metoder.

Den funktionella planen för jämställdhet och likabehandling antecknas i Gruppens plan för småbarnspedagogik. I daghemmen behandlas planerna regelbundet i det pedagogiska teamet vilket skapar en gemensam förståelse om daghemmets jämställdhet och likabehandlingsläge för pedagogerna. Barnen och vårdnadshavarna deltar i planeringen, förverkligande och utvärderingen av jämställdhets- och likabehandlingsarbetet.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Småbarnspedagogiken är en del av ett kulturellt föränderligt och pluralistiskt samhälle. Kulturell mångfald ska ses som en resurs. Rätten till det egna språket, den egna kulturen, religionen och åskådningen är grundläggande rättigheter. Landets kulturarv och nationalspråk samt den egna gemenskapens och omgivningens kulturella, språkliga och åskådningsmässiga mångfald ska tas till vara och värdesättas inom småbarnspedagogiken. Det förutsätter att personalen har kunskap om andra kulturer och olika åskådningar samt förmåga att förstå och se företeelser ur olika perspektiv och sätta sig in i andra människors situation. Man ska diskutera olika tanke- och handlingsmönster på ett konstruktivt sätt och även tillsammans skapa nya tillvägagångssätt. Samtidigt främjas en kulturellt hållbar utveckling.

I en språkmedveten småbarnspedagogik är man medveten om att språken är närvarande – hela tiden och överallt. Personalen förstår språkets centrala betydelse för barnens utveckling och lärande, för kommunikation och samarbete samt för identitetsskapande och delaktighet i samhället. Att synliggöra flerspråkigheten stödjer barnens utveckling i en kulturellt mångskiftande värld. Alla i personalen ska vara medvetna om att de är språkliga modeller för barnen och de ska fästa uppmärksamhet vid sitt eget språkbruk. Personalen ska uppmuntra barnen att använda språk på ett mångsidigt sätt. Barnens språkliga färdigheter ska beaktas och de ska ges tid och möjligheter att uttrycka sig i språkligt varierande situationer.

Varje barn har rätt att uppleva att den egna kulturen, språket och åskådningen värdesätts och respekteras. Barngruppen bekantar sig med olika kulturer och språk och diskuterar respektfullt kring dem.

Utvecklingen av barnets tänkande är beroende av språkutvecklingen. Barnets språkliga färdigheter utvecklas spontant genom växelverkan med omgivningen. En atmosfär som är trygg, avslappnad och som inspirerar till interaktion främjar barnets uttrycksförmåga.

Pedagogen har en betydande roll i barnets språkliga utveckling. Ju yngre barnet är, desto mer betydelsefull är pedagogens aktiva roll. Pedagoger benämner saker och objekt, händelser i leken och andra situationer under dagen.

Utvecklingen av barnets språkliga färdigheter och tänkande stöds i en lärmiljö där barnet har möjlighet att uttrycka sig, att ställa frågor och diskutera. En flerspråkig och mångkulturell lärmiljö skapar variation och mångsidighet i barnets språkmedvetenhet.

Sagor, litteratur, högläsning, barnramsor, sånger och sånglekar, lekar, spel och drama, samt rytm, melodi och rörelse är viktiga för att stöda barnets språkliga utveckling. Barnet kan uppleva dessa i den dagliga växelverkan och i den ledda verksamheten.

Inom småbarnspedagogiken används sagoteringsmetoden där pedagogen skriver ner sagor och berättelser som barnet berättar. Barnet får berätta om de saker hen just då har behov av att berätta och blir på det sättet hörd via sagoteringsmetoden. På basen av sagorna och berättelserna kan man göra bilder, bildberättelser och kompositioner. Då barnet sagoteras får hen en upplevelse av att hens tankar uppskattas.

Barnets sätt att tänka, uppleva och se omvärlden blir synliga för pedagogen genom barnets egna sagor. Barnens sagor är betydelsefulla och viktiga också för gruppens övriga barn. Barnens eget språk och humor stärker samspelet mellan barnen, ökar känslan av gemenskap och delaktighet samt skapar barnens kultur.

Ord och berättelser som finns synliga i lärmiljön väcker barnets intresse att undersöka det skrivna språket. Målet är att få barnet att reflektera över språket, att fästa uppmärksamhet vid språkets betydelse och form, vilket stöder barnets färdigheter för att lära sig att läsa och skriva.

I Kyrksläotts kommun som är tvåspråkig har många barn möjlighet att höra och bekanta sig med det andra inhemska språket i sin näromgivning och familjekrets. Många av barnen i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken kommer från två- eller flerspråkiga familjer. Detta kombinerat med finska som majoritetsspråk gör att stor vikt bör läggas vid att stöda det svenska språket. Småbarnspedagogikens uppgift är att tillsammans med hemmet stärka barnens svenska språk.

I en flerspråkig miljö nyttjas de olika kulturernas och språkens rikedom. Olika kulturer och mångfalden av dem synliggörs i vardagen och genom evenemang i samarbete med vårdnadshavarna. Omgivningens flerspråkighet väcker barnets nyfikenhet för att lära sig ett främmande språk.

Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil

En hälsosam, trygg och fysiskt aktiv livsstil värdesätts inom småbarnspedagogiken. Man ska röra på sig både inomhus och utomhus på många olika sätt samt undvika långvarigt stillasittande. Barnens välbefinnande främjas genom att de under dagen ges möjlighet att vila och ta det lugnt samt genom att de erbjuds en mångsidig, hälsosam och tillräcklig kost. Då man utvecklar verksamhetskulturen är det viktigt att se till att barnen och personalen har möjlighet att arbeta i en stressfri miljö som främjar koncentration. En tydlig och planerad, men flexibel dagsstruktur främjar välbefinnandet.

Inom småbarnspedagogiken ska man värna om hela gemenskapens fysiska, psykiska och sociala trygghet. Barnet har rätt att få tröst då barnet behöver det. Mobbning, våld eller trakasserier tillåts inte. Personalen ska känna igen mobbning, ingripa vid mobbning och förebygga mobbning medvetet och systematiskt. Personalen ska tillsammans med barnen lära sig att upptäcka och lösa konflikter på ett konstruktivt sätt. I fall av trakasserier, mobbning eller våld diskuterar personalen med barnens vårdnadshavare och söker lösningar tillsammans. Till främjandet av säkerhet hör också säkerhetsfostran samt att systematiskt förebygga och följa upp olyckor och ta hand om lokaler och redskap. För att främja säkerheten inom småbarnspedagogiken förutsätts ett fungerande och ansvarsfullt ledarskap samt att personalen behärskar säkerhetsaspekterna.

Vikten av en ekologiskt, socialt, kulturellt och ekonomiskt hållbar livsstil ska beaktas i all verksamhet. Vardagliga val och aktiviteter ska avspegla ett ansvarsfullt förhållningssätt till naturen och omgivningen. Gemensam användning av redskap och lokaler, måttlighet, sparsamhet samt att reparera och återvinna saker ska främjas inom småbarnspedagogiken.

I småbarnspedagogiken har varje barn rätt att känna sig trygg. Trygghetsfostran genomförs i vardagen med hänsyn till barnets mognad och barnet vägleds att berätta om sin oro till en vuxen.

Barnets färdigheter i social förmåga och självreglering övas dagligen inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Pedagogerna observerar barnet och barngruppen för att kunna identifiera när växelverkan mellan barnen kan leda till upplevelse av mobbning. Pedagogerna vägleder och uppmuntrar barnen till att bilda goda kompisrelationer så att inget barn upplever utanförskap.

Inom småbarnspedagogiken råder nolltolerans gällande mobbning. Pedagogerna ingriper genast i barnens inbördes växelverkan om den upptäcker mobbning. Varje enhet har en plan om hur mobbning förebyggs och hur barnets färdigheter inom trygghetsfostran främjas. Planen utvärderas och uppdateras varje år.

Enhetens förman ansvarar för att instruktionerna för riskhantering finns till påseende inom egen enhet och att de uppdateras enligt direktiv. I enheterna finns uppgjort en säkerhetsplan, räddningsplan och krisplan som uppdateras och behandlas i början av varje verksamhetsår och alltid då ny personal börjar på enheten. Till riskhantering hör också anmälan om farlig och "nära på"- situation och genomgång av händelsen på enheten för att förebygga liknande situationer.

För barn i behov av medicinering tryggas välbefinnandet genom att följa de allmänna direktiven i Planen för läkemedelsbehandling, som kompletteras enligt barnets behov.

3.2. Lärmiljöer inom småbarnspedagogiken

Inom småbarnspedagogiken är syftet att säkerställa en lärmiljö som är utvecklande, som främjar lärande och som är hälsosam och trygg. Med lärmiljöer avses lokaler, platser, gemenskaper, metoder, redskap och tillbehör som stödjer barnens utveckling, lärande och kommunikation. Begreppet lärmiljö omfattar bland annat den fysiska, psykiska och sociala dimensionen. Lärmiljöerna ska utvecklas så att de mål som fastställs för småbarnspedagogiken kan uppnås och så att de stödjer barnens sunda självkänsla och utvecklingen av sociala färdigheter och förmågan att lära sig. Lärmiljöerna ska utformas och utvecklas så att de är ergonomiska, ekologiska, trivsamma och tillgängliga. Belysningen, akustiken och inomhusluftens kvalitet ska också beaktas och utrymmena ska vara trydliga och rena.

Lärmiljöerna ska planeras och utformas tillsammans med barnen. De ska stödja barnens naturliga nyfikenhet och vilja att lära sig. De ska locka barnen till fysisk aktivitet, till att leka, undersöka samt uppleva och uttrycka konst. Barnen ska ha möjlighet att utforska världen med alla sina sinnen och med hela kroppen. Lärmiljöerna ska erbjuda barnen olika möjligheter till meningsfull sysselsättning, mångsidiga och fartfyllda fysiska aktiviteter, lekar och spel men också till vila samt lugn och ro. Barnens idéer, lekar samt deras alster och verk ska synas i lärmiljöerna.

I lärmiljöerna kan man genomföra pedagogisk verksamhet av många slag och lärmiljöerna ska formas enligt behov. Personalen ska beakta barnens intressen, individuella färdigheter och behov samt de riktlinjer för småbarnspedagogisk verksamhet som beskrivs i kapitel 4. I lärmiljöerna ska man arbeta flexibelt i grupper av olika storlek, så att alla har möjlighet att delta i aktiviteterna och kommunikationen. Arbete i pedagogiskt ändamålsenliga grupper främjar barnens och personalens koncentration och en barncentrerad verksamhet.

Gemensamt överenskomna regler och tillvägagångssätt bidrar till att skapa en trygg lärmiljö som präglas av inbördes respekt och gemensamt ansvar. I en trygg miljö är det tillåtet att visa olika känslor och personalen hjälper barnen att uttrycka sina känslor och att reglera dem. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och de ska få sina frågor besvarade.

Lärmiljöerna ska planeras och utvecklas så att de främjar likabehandling och jämställdhet mellan könen. Detta möjliggör att man kan bryta traditionella könsstereotypa mönster. Lärmiljöerna ska främja barnens språkliga utveckling och språkmedvetenhet samt synliggöra kulturell mångfald.

Även naturen, gården, lekparken och den övriga byggda miljön utgör lärmiljöer för den småbarnspedagogiska verksamheten. Dessa miljöer erbjuder upplevelser, material och mångsidiga möjligheter att leka och undersöka. De ska utnyttjas som platser för fysisk aktivitet, naturupplevelser och lärande.

Barnen ska få använda mångsidiga och säkra lekredskap och övriga redskap i tillräcklig omfattning. Redskapen ska vid behov anpassas till barnens individuella behov av stöd. Informations- och kommunikationstekniken är en del av en mångsidig och inkluderande lärmiljö för barnet. Digitala verktyg ska användas på ett ändamålsenligt sätt inom småbarnspedagogiken. Barnens egna digitala verktyg, leksaker och andra redskap kan användas i enlighet med anordnarens beslut. Personalen ska komma överens med vårdnadshavarna om användningen av barnens egna apparater, leksaker och redskap.

Samarbete med andra aktörer och besök på exempelvis bibliotek, museer, kulturarvsplatser, teatrar och vårdnadshavarnas arbetsplatser berikar barnens lärmiljöer. Planeringen av lärmiljöer erbjuder också en naturlig möjlighet till samarbete mellan personalen och vårdnadshavarna.

Den fysiska lärmiljön

Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken lägger grunden för pedagogiskt planerade lärmiljöer som uppmuntrar barnet att utforska och inspirerar barnet till att fungera inom sitt eget närutvecklingsområde utgående från sina egna styrkor. Vid utvecklandet av lärmiljöerna beaktas den mångsidiga mediakulturen och nya IKT lösningar.

Lärmiljöerna är uppbyggda så att de ger möjlighet och lockar till barns lek, lärande, skapande verksamhet och växelverkan och fungerar som utrymme för upplevelser samt som underlag för dokumentation.

Hela gemenskapen är ansvarig för lärmiljöerna och utvecklandet av dem så att de möjliggör förverkligandet av planen för småbarnspedagogik.

Utrymmen, möbler, saker och redskap stöder utvecklandet av pedagogiken och barnets aktiva deltagande. Lärmiljöerna stöder individens och gemenskapens växelverkan, växande och lärande samt erbjuder möjligheter till kreativa lösningar och granskning och forskning av fenomen från olika perspektiv.

En mångsidig lärmiljö stöder jämställdhet, barnets aktivitet, utvecklandet av en sund självkänsla och sociala färdigheter samt färdigheter att lära sig att lära. Personalen drar nytta av daghemmets utrymmen, både inne och ute, och av möjligheterna som närmiljön erbjuder.

Invånarparkerna ger möjligheter för samverkan mellan olika aktörer och familjerna. Lärmiljöerna i invånarparkerna sporrar till aktivt lärande, både individuellt och i växelverkan med andra. Barnens kultur framhävs och barnet blir en del av sin närgemenskap bl.a. genom olika evenemang, fester och utfärder.

Den psyko-sociala lärmiljön

Förverkligandet av kvalitativ småbarnspedagogik och kontinuerlig utvärdering och utveckling kräver stark pedagogisk kompetens och ledarskap. Småbarnspedagogik förverkligas mångprofessionellt och bygger på gemensamma värderingar. Syftet är att det i varje arbetsgemenskap råder en positiv verksamhetskultur där alla uppmuntrar varandra att lyckas och utvecklas.

Pedagogen har en viktig roll i skapandet av den sociala lärmiljön. Pedagogen fungerar som förebild i det sociala samspelet och är intresserad av barnens växelverkan och av att stöda den. En bra social lärmiljö möjliggör en god växelverkan, i vilken gester och sätt att uttrycka sig är av stor betydelse.

En öppen och trygg atmosfär i den psykiska lärmiljön inspirerar barnet till att leka, röra på sig, undersöka och fungera självständigt. När barnet upplever atmosfären positiv och uppmuntrande, känner hen sig trygg och delaktig i gruppen. Genom att pedagogen dagligen ser och uppmärksammar det enskilda barnet skapas förutsättningar för tillit och trygghet.

3.3. Samarbete inom småbarnspedagogiken

Genom samarbete ska man stödja den småbarnspedagogiska verksamheten så att varje barn får ta del av fostran, undervisning och vård enligt sin egen utveckling och sina egna behov. Anordnarna av småbarnspedagogik bär ansvaret för att samarbetet är systematiskt och för att samarbetet vid behov är mångprofessionellt.

Samarbete med vårdnadshavarna

Samarbetet med vårdnadshavarna spelar en viktig roll inom småbarnspedagogiken. Målet med samarbetet är att vårdnadshavarna och personalen ska förbinda sig till att tillsammans främja att barnen växer, utvecklas och lär sig på ett sunt och tryggt sätt. Samarbetet när det gäller det fostrande arbetet ska bygga på förtroende, jämlik kommunikation och ömsesidig respekt.

När det gäller det fostrande arbetet ska värderingar, mål och ansvar diskuteras såväl inom personalen som med vårdnadshavarna. Samarbetet ska vara ömsesidigt och av personalen förutsätts initiativtagande och aktivitet. I samarbetet ska familjernas mångfald, barnens individuella behov samt frågor som gäller vårdnad och föräldraskap beaktas. Vid behov ska en tolk användas under diskussionerna för att säkerställa att alla parter blir förstådda.

Samarbetet kan ha olika syften och se olika ut under barnets tid inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Det är viktigt att personalen och vårdnadshavarna utbyter information om barnens dagliga upplevelser. Det är också viktigt med uppmuntrande meddelanden som beskriver barnets utveckling och lärande i positiva ordalag. Vårdnadshavarens och personalens iakttagelser av och diskussioner om barnets dag skapar förutsättningarna för att trygga barnets välbefinnande som helhet.

Samarbetet med vårdnadshavarna är särskilt viktigt vid övergångsskedena, till exempel då barnet börjar i småbarnspedagogiken, vid övergångar inom småbarnspedagogiken, då ett barn byter daghem eller då barnet börjar i förskoleundervisningen. Den gemensamma diskussionen är särskilt viktig då barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas (kapitel 1.3) och samarbetet med vårdnadshavarna betonas också då barnets stöd för utveckling och lärande planeras och genomförs (kapitel 5). En förtroendefull atmosfär skapar förutsättningar för samarbete mellan vårdnadshavarna och personalen också i utmanande situationer, till exempel då det finns anledning till oro om barnets välbefinnande.

Barnens vårdnadshavare ska ges möjligheter att delta i planeringen och utvecklingen av målen för den småbarnspedagogiska verksamheten och det fostrande arbetet tillsammans med personalen och barnen. Informations- och kommunikationsteknik används i samarbetet med vårdnadshavarna. Samarbetet kan också främja vårdnadshavarnas kontakt sinsemellan. Vårdnadshavarnas nätverkande och gemensamma aktiviteter vid olika evenemang stärker gemenskapen och stödjer personalen i deras arbete.

Inom småbarnspedagogiken bygger samarbetet mellan vårdnadshavarna och personalen på fostringsgemenskap, vilket innebär att vårdnadshavarna och pedagogerna medvetet engagerar sig i att

gemensamt stödja barnets växande och lärande. För många familjer startar fostringsgemenskapen redan i den öppna småbarnspedagogiska verksamheten. I fostringsgemenskapen verkar vårdnadshavarna och personalen inom småbarnspedagogiken i jämlik växelverkan, så att båda parter erfarenheter, synpunkter och sakkunnighet hörs och utnyttjas för barnets bästa. I detta samarbete, vars målsättning är barnets och familjens övergripande välmående, deltar också övriga instanser som stöd för familjerna.

Före starten inom småbarnspedagogiken i daghem eller familjedagvård erbjuds ett besök i barnets och familjens hem. Syftet med hembesöket är att pedagogen bekantar sig med barnet i dess uppväxtmiljö, att skapa en grund för en trygg start för barnet inom småbarnspedagogiken och att skapa en stark grund för fostringsgemenskapen. Fostringsgemenskapen förutsätter ömsesidig tillit, jämlikhet, respekt och lyssnande.

Inledningsdiskussionen hålls endera under hembesöket eller inom småbarnspedagogiken. Som grund för inledningsdiskussionen fungerar Samarbetsplanen inom småbarnspedagogiken som vårdnadshavarna returnerar innan diskussionen. Under inledningsdiskussionen kommer man överens om mjuklandningen inom daghemmet eller familjedagvården. Barnet får utforska sin egen grupp i en trygg relation tillsammans med den pedagog som varit på hembesök. Pedagogerna bildar den bro som kan behövas mellan hemmet och småbarnspedagogiken så att barnets start inom småbarnspedagogiken blir så smidig som möjligt.

Barnets växande och lärande diskuteras med vårdnadshavarna i den dagliga kontakten. Pedagogerna uppgör tillsammans med barnet och vårdnadshavarna Barnets plan för småbarnspedagogik inom två månader från det att dagvården inletts. Barnets plan för småbarnspedagogik styr pedagogernas arbete i att stöda barnets växande och lärande. Pedagogerna ansvarar för att göra vårdnadshavarna delaktiga i planering, förverkligande och utvärdering av Barnets plan för småbarnspedagogik.

Informationen till och från vårdnadshavarna sker förutom vid dagliga möten i huvudsak elektroniskt. I samarbetet med vårdnadshavarna betonas det positiva bemötandet och en sådan växelverkan som stöder barnets växande och lärande.

Föräldraföreningar erbjuder möjligheter att bilda nätverk för vårdnadshavarna och representerar familjerna i utvecklandet av småbarnspedagogiken.

Mångprofessionellt samarbete

Syftet med det mångprofessionella samarbetet är att försäkra sig om att den småbarnspedagogiska verksamheten vid verksamhetsenheterna motsvarar barnens behov. Enligt lagen om småbarnspedagogik ska kommuner som anordnar småbarnspedagogik bedriva mångprofessionellt samarbete samt skapa de samarbetsstrukturer som behövs.

Inom den småbarnspedagogiska verksamheten ska man samarbeta med rådgivningspersonalen, barnskyddet samt med andra aktörer inom hälsovården och socialvården. Vikten av samarbetet ökar om någon av dessa aktörer känner oro för barnets utveckling eller välbefinnande samt när barnets stöd planeras och ordnas. I den omfattande hälsoundersökningen ingår, med vårdnadshavarens skriftliga samtycke, personalens bedömning av hur ett barn under skolåldern klarar sig i den småbarnspedagogiska verksamheten. Personalens bedömning är en viktig del av bedömningen av barnets helhetsmässiga växande, utveckling och välbefinnande och vid tidig identifiering av barnets behov av stöd i ett mångprofessionellt samarbete.

Med samarbetspartner menas alla de regionala och lokala aktörer som det är naturligt att samarbeta med inom småbarnspedagogiken. Samarbete till exempel med instanser som ansvarar för undervisning, idrott, bibliotek och kultur och med andra aktörer i närmiljön gör lärmiljöerna mångsidigare och stödjer verksamhetens mål. Samarbetet mellan kommunens småbarnspedagogiska verksamhet och de privata serviceproducenterna som erbjuder småbarnspedagogisk verksamhet inom kommunen är centralt. Andra samarbetspartner inom småbarnspedagogiken är till exempel organisationer, församlingar, polisen samt kost- och städservice.

Främjandet av barnets välbefinnande, förebyggande av utslagning samt tidigt ingripande ingår i varje pedagogs arbetsuppgift. Dessa ärenden behandlas regelbundet i daghemmets pedagogiska team, till vilket daghemsföreståndaren, specialläraren inom småbarnspedagogik och lärarna inom småbarnspedagogik hör. Till detta team kan sakkunniga från olika områden kallas vid behov.

I områdesvisa, mångprofessionella grupper bearbetas och utvecklas olika samarbetsformer samt behandlas vilka aktörer och tjänster som finns tillgängliga för barnfamiljer. Syftet är en kundorienterad och smidig servicehandledning.

Samarbetet med vård- och omsorgsväsendet finns inplanerat i strukturen för småbarnspedagogiken. Samarbetet leds av elevvårdsgruppen på kommunnivå. Samarbetet med rådgivningen förverkligas genom en två- och fyra-års kartläggning för alla barn inom småbarnspedagogiken. I kartläggningen beskriver pedagogen barnets växande och lärande i grupp sett ur småbarnspedagogikens perspektiv. Barnrådgivningens personal kan vid behov kallas till samarbetspalaver.

Invånarparkerna ger förutsättningar för samarbete mellan olika parter och samarbetet ökar invånarnas delaktighet och gemenskap. Mångprofessionellt samarbete görs med familjetjänsterna genom att ordna olika typer av verksamhet. Andra samarbetsparter är t.ex. Mannerheims barnskyddsförbund, barnrådgivningen, församlingen, medborgarinstitutet, näringsterapeuten och daghemmen. Invånarparkerna deltar också i kommunens gemensamma projekt.

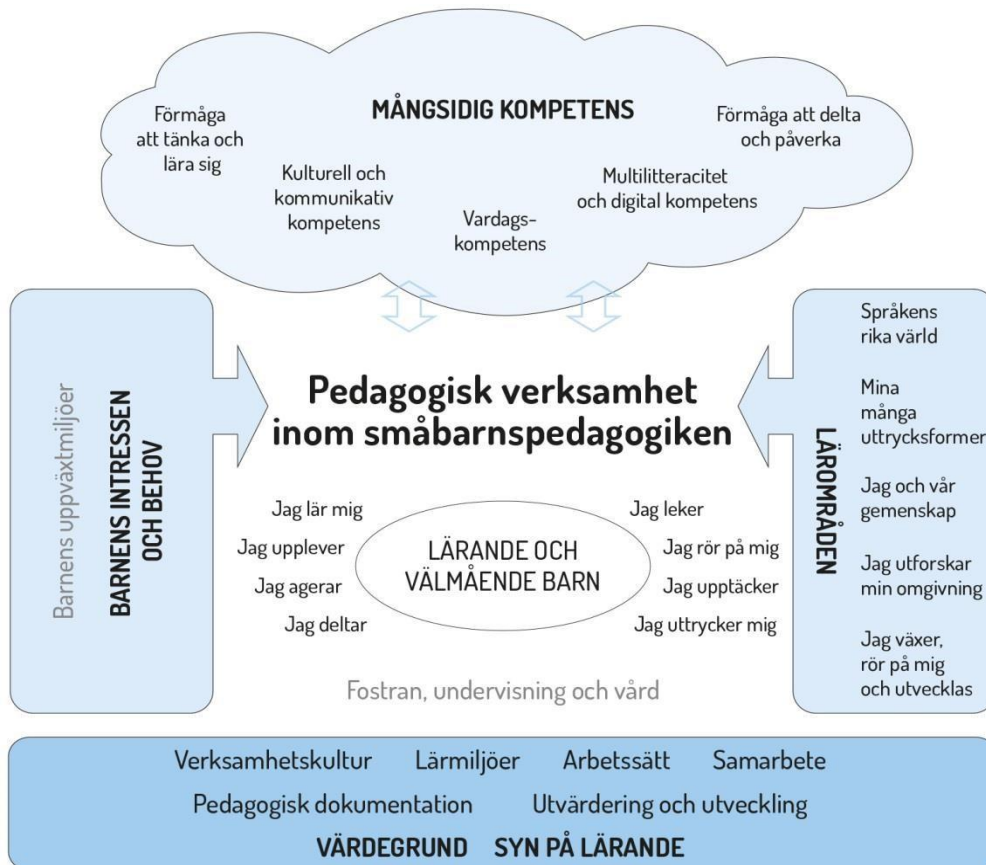

4. PLANERING OCH GENOMFÖRANDE AV DEN PEDAGOGISKA VERKSAMHETEN INOM

SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

4.1 Referensram för den pedagogiska verksamheten

Den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken ska präglas av ett helhetsskapande angreppssätt. Målet är att främja barnens lärande och välbefinnande samt mångsidiga kompetens (figur 1). Den pedagogiska verksamheten förverkligas i samverkan mellan barnen och personalen och i den gemensamma verksamheten. Barnens spontana verksamhet, personalens och barnens gemensamma idéer till verksamhet och verksamhet som planerats av personalen ska komplettera varandra. Den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken ska genomsyra den helhet som består av fostran, undervisning och vård.

Figur 4. Referensram för den pedagogiska verksamheten

En målinriktad verksamhet utgår från värdegrunden (kapitel 2.4), synen på lärande (kapitel 2.5), en verksamhetskultur som stödjer värdegrunden och synen på lärande (kapitel 3) samt mångsidiga lärmiljöer (kapitel 3.2), samarbete (kapitel 3.3) och arbetssätt (kapitel 4.3). Barnens intressen och behov samt viktiga aspekter som anknyter till barnens uppväxtmiljö ska utgöra utgångspunkter för planeringen av verksamheten. En annan utgångspunkt är lärområdena som beskrivs i kapitel 4.5. En förutsättning för kvalitativ pedagogisk verksamhet är systematisk dokumentation, utvärdering och utveckling (kapitel 4.2 och 7). Planeringen av verksamheten ska även styras av målen för mångsidig kompetens.

Mål och riktlinjer för den pedagogiska verksamheten ska preciseras i de lokala planerna för småbarnspedagogik. Vid preciseringen av målen ska man ta hänsyn till de olika verksamhetsformerna inom småbarnspedagogiken, personalstrukturen och andra särdrag. Den lokala planen för småbarnspedagogik och barnens planer för småbarnspedagogik (kapitel 1.3) ska utgöra utgångspunkter för planeringen av verksamheten i barngruppen. Den småbarnspedagogiska verksamheten och förskoleundervisningen ska bilda en kontinuerlig helhet som är meningsfull för barnet och ger barnet möjlighet till framsteg i sitt lärande.

Gruppens plan för småbarnspedagogik grundar sig på Planen för småbarnspedagogik i Kyrksläotts kommun och på barnens planer för småbarnspedagogik. Utgångspunkten för planeringen av verksamheten är barnets intressen, styrkor och behov samt barnets temperament och sätt att fungera. Läraren inom småbarnspedagogik ansvarar för förverkligandet och utvärderingen av gruppens plan för småbarnspedagogik.

Planering, genomförande och utvärdering av verksamheten inom familjedagvården styrs av planen för småbarnspedagogik och av barnens planer för småbarnspedagogik. Utgångspunkten för planeringen av verksamheten är barnets intressen, styrkor och behov samt barnets temperament och sätt att fungera. Familjedagvårdsledaren ansvarar för verksamheten och för uppgörandet av barnens planer för småbarnspedagogik inom familjedagvården.

Barnens planer för småbarnspedagogik är en del av processen i den pedagogiska dokumentation, i vilken förverkligandet av barnets växande och lärande och välbefinnande utvärderas. Den pedagogiska dokumentationen behandlas mera i kapitel 4.2.

Utgångspunkten i invånarparkernas verksamhet är att stödja barnets och familjens välbefinnande. Barnet och vårdnadshavarna har möjlighet att delta i verksamheten, samt i planeringen och utvecklingen av den. I invånarparkerna kan också mor- och farföräldrar och andra personer som sköter barnet vara kunder.

Planeringen av verksamheten i klubben grundar sig på Planen för småbarnspedagogik i Kyrksläotts kommun och utgår från barnets intressen, styrkor och behov.

4.2 Pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation är en central arbetsmetod för att planera, genomföra, utvärdera och utveckla den småbarnspedagogiska verksamheten. Det är en kontinuerlig process där observationer, dokument och en gemensam tolkning av dessa skapar förståelse för den pedagogiska verksamheten. Den pedagogiska dokumentationen möjliggör att barnen och vårdnadshavarna kan delta i utvärderingen, planeringen och utvecklingen av verksamheten.

Den pedagogiska dokumentationen ger information om barnens liv, utveckling, intressen, tankar, lärande och behov samt om barngruppens verksamhet, på ett konkret och mångsidigt sätt. Med hjälp av enskilda dokument, till exempel fotografier, teckningar eller personalens observationer, kan man tillsammans med barnen iaktta barnens utveckling och lärande. Barnens kunskaper och färdigheter, intressen och behov blir synliga genom den pedagogiska dokumentationen och ska utgöra grunden för planeringen av verksamheten.

Målet med en systematisk dokumentation är att personalen ska lära känna det enskilda barnet och förstå relationerna barnen emellan samt förstå på vilket sätt personalen och barnen i gruppen kommunicerar med varandra. Syftet med pedagogisk dokumentation är att förverkliga småbarnspedagogisk verksamhet utgående från barnen. Den information och förståelse som dokumentationen bidrar till ska användas till exempel för att arbetsätten, lärmiljöerna, verksamhetens mål, metoderna och innehållet kontinuerligt ska kunna anpassas enligt barnens intressen och behov. Barnets plan för småbarnspedagogik är en del av den pedagogiska dokumentationsprocessen (kapitel 1.3). Systematisk dokumentation behövs också då man bedömer barnens behov av stöd för utveckling och lärande (kapitel 5).

Dokumentation som har samlats in under en längre tid är en viktig del av utvärderingen av den pedagogiska verksamheten och personalens självvärdering av verksamheten (kapitel 7.1).

I den pedagogiska dokumentationen används barnets portfolio eller digitala portfolio som grund. I den kan man sätta in skriftliga dokument, fotografier, sagor som barnet berättat, videon och ljudfiler. Barnen, pedagogerna och vårdnadshavarna deltar i den pedagogiska dokumentationen. Med hjälp av de pedagogiska dokumenten kan barnet följa sitt eget lärande, sina styrkor och förmåga att lära sig att lära sig, de kan också gå tillbaka till tidigare intresseområden. Med hjälp av medielekens metoder bildas ett aktivt förhållande till dokumentationen av det egna växandet och lärandet.

Utgångspunkten i den pedagogiska dokumentationen i barngruppen är samlande och framläggande av dokument såsom barnens arbeten, fotografier, tankar, barnens och de vuxnas planeringsdokument. Framläggande av dokumenten kan ske på enhetens virtuella och/eller konkreta vägg.

Den pedagogiska dokumentationen fungerar som en del av utvärderingen och utvecklingen av det enskilda barnets, barngruppens och enhetens verksamhet. Pedagogerna granskar och reflekterar tillsammans kring dokumentationen; Hur har de mångsidiga kompetenserna och lärområdena uppmärksammats i gruppens arbete? Hur har barnen uppfattat det gemensamma arbetet? Hur tänker barnen? Vad borde man fokusera på i gruppens verksamhet?

I invånarparkerna skiljer sig dokumentationen från den övriga småbarnspedagogiken eftersom kunderna varierar under dagen och veckan. Vårdnadshavarnas roll i barnens pedagogiska dokumentation betonas. Den pedagogiska dokumentationen används som grund för planeringen och utförandet av verksamheten. I klubbarna förverkligas den pedagogiska dokumentationen bl.a. genom bilder, barnens sagor och medielek.

4.3 Mångsidiga arbetssätt

Småbarnspedagogikens uppdrag och mål samt barnens ålder, behov, förutsättningar och intressen ska styra valet av arbetssätt. Barn lär sig naturligt genom aktiverande arbetssätt som främjar kreativitet och delaktighet. Exempel på detta är spontan och ledd lek, utforskande, fysisk aktivitet och att uppleva och uttrycka konst. Också informations- och kommunikationsteknik ska utnyttjas i verksamheten. Arbetssätten ska vara mångsidiga och de ska vara både verktyg och föremål för lärandet. Därför är det viktigt att personalen handleder barnen att pröva och använda olika arbetssätt både i mindre och större grupper och självständigt. Barnen ska uppmuntras att fråga och fundera samt att dra slutsatser och lösa problem tillsammans.

Personalen förutsätts ha yrkeskompetens och sensitivitet att uppfatta pedagogiska möjligheter i olika situationer. Det innebär bland annat förmåga att lägga märke till barnens initiativ och känslotillstånd samt att förändra och anpassa sitt agerande enligt det. Yngre barns initiativ är ofta kroppsliga och non-verbala, vilket förutsätter sensitiv närvaro av personalen och en god kännedom om barnen för att personalen ska kunna förstå och bemöta barnens initiativ.

Barnen ska delta i planeringen och valet av arbetssätt enligt sina förutsättningar. De ska ha möjlighet att utforska världen med alla sina sinnen och hela kroppen och att pröva olika arbetssätt. En variation av arbetssätt ger barn i olika åldrar och barn som lär sig på olika sätt möjlighet att uppleva att de lyckas. Mångsidiga arbetssätt förutsätter mångsidiga lärmiljöer. Personalens och barnens kompetens ska tas till vara då man använder sig av olika arbetssätt och då man tillsammans prövar och utvecklar nya arbetssätt.

I en barncentrerad småbarnspedagogisk verksamhet poängteras sådana metoder som stöder barnets delaktighet och samarbetsförmåga samt barnets uppfattning om sig själv som lärande individ och som en medlem i gemenskapen. Barnets idéer, tankar och intressen blir synliga i följande pedagogiska arbets sätt.

Smågruppsverksamhet

Inom småbarnspedagogiken arbetar man i olika former av smågrupper. I smågruppsverksamhet blir varje barn sett, hört och uppskattat. Barnets initiativ, åsikter och tankar beaktas och hen har möjlighet att påverka i olika frågor och får uppleva grupptillhörighet. Barnet har möjlighet att leka, utforska och lära sig samt möjlighet att öva sina samarbets- och sociala färdigheter. Varje barns delaktighet i gruppen är lika viktig.

Verksamheten sker i regel i kooperativa smågrupper med 2-4 barn. Kooperativa smågrupper kan bildas som permanenta hemgrupper eller enligt barnens intressen. Smågrupperna bildas så att barnens styrkor på bästa sätt stöder gruppmedlemmarnas lärande och växelverkan.

I smågruppernas verksamhet beaktas varje barns intressen och individuella behov av växande och lärande samt ömsesidigt lärande. Pedagoger styr utvecklingen av gruppdynamiken, samt stärker och stöder gruppens positiva samhörighet. Social växelverkan skapar en grund för barnets tänkande och startar och stöder barnets läroprocess. I gruppen delar och jämför barnen sina uppfattningar och skapar på samma gång en gemensam uppfattning om saken.

Forskande lärande

Fenomen och företeelser ur verkligheten används som utgångspunkt för lärandet. Barnens frågor och intressen är bra grund för forskandet. Frågor kan också väckas på basen av olika händelser eller berättelser. Pedagogens uppgift är att hjälpa barnet i att förstå sitt tänkande och funderande, i att fungera i gruppverksamheten samt i att söka information.

Tema- och projektarbete används på ett medvetet sätt för att främja barnets växande och lärande. Detta möjliggör varje barns synlighet och inflytande. Barnet påverkar sin egen vardag och sitt eget lärande genom att göra val och fatta beslut i planerandet, genomförandet och utvärderandet av verksamheten. Barnets initiativ blir besvarade och hens tankar synliggörs i lärmiljön.

Lek och lekfulla arbets sätt

Rum och möjlighet för lek skapas genom att gruppens verksamhet planeras så att den stöder leken. I lärsituationer används leken och lekfullhet t.ex. genom att utnyttja de metoder som används i sagotering och medielek. Pedagogens roll i leken kan variera från att vara aktiv i leken till att vara en medveten observatör. Iakttagelser kring barnets lek uppmärksammas i planeringen av verksamheten.

Att röra sig

Verksamheten i barngruppen planeras så att lugnare aktiviteter växlas med rörelse i lämpligt förhållande. Lärmiljön formas så att den inspirerar till rörelse. Under utevistelsen och vid övergångssituationer ökas barnens rörelse genom t.ex. ledda rörelselekar. Gemensamma rörelselekar för vidare lektraditionen till en ny generation och stärker upplevelserna av delaktighet och gemenskap. Pedagogerna utnyttjar närmiljön och naturen så att barnen kan röra på sig mångsidigt. En förutsättning för en lyckad rörelsefostran är att barnens idéer utnyttjas och att pedagoger deltar i rörelsestunderna.

Sagotering

I sagotering berättar barnet på sitt eget karakteristiska sätt en saga eller berättelse, som pedagoger dokumenterar ord för ord i interaktion med barnet. Sagan läses tillsammans med barnet för de andra barnen

i gruppen, vilket medför att barnet upplever att hens tankar är värdefulla. Sagotering kan göras antingen individuellt eller i grupp i olika lärsituationer och -miljöer. Barnens berättelser kan läsas i barngruppen, och de kan bearbetas genom olika uttrycksformer och fungera som grund för teman som behandlas i gruppen.

Sagotering stärker barnens känsla av samhörighet och delaktighet. Via sagotering synliggörs, hörs, respekteras och dokumenteras barnets tankar, känslor, erfarenheter och intressen. Barnets sagor och berättelser är levande barnkultur, i vilken barnets språk och humor kommer fram.

Medielek

Medielek innebär barnets egen produktion av media: att leka med bild och ljud. Det är en form av mediefostran, där barnet skapar sin egen estetik – sitt sätt att observera omgivningen– och lär sig att förhålla sig kritiskt till den världsbild den färdiga median erbjuder. I medieleken ger pedagogen verktyg och instruktioner och uppmuntrar barnet att se sig omkring och fotografera och filma. Barnet bestämmer själv om innehållet, och blir därmed synlig som medieproducent genom att uttrycka sig på olika sätt.

Medielek är en särskild metod inom mediefostran, där vikten läggs vid barnets uppfattning om omvärlden, snarare än att utforska redan befintlig media.

Medielek är kollaborativt, upplevelsebaserat och undersökande lärande. Grupparbete kring ett gemensamt medieprojekt stärker barnets självkänsla och främjar barnets gruppmedvetenhet. Som medieproducent lär sig barnet hur målinriktat processarbete fungerar och vänjer sig vid att planera och strukturera tiden samt att ta ansvar för sin egen insats.

Portfolio

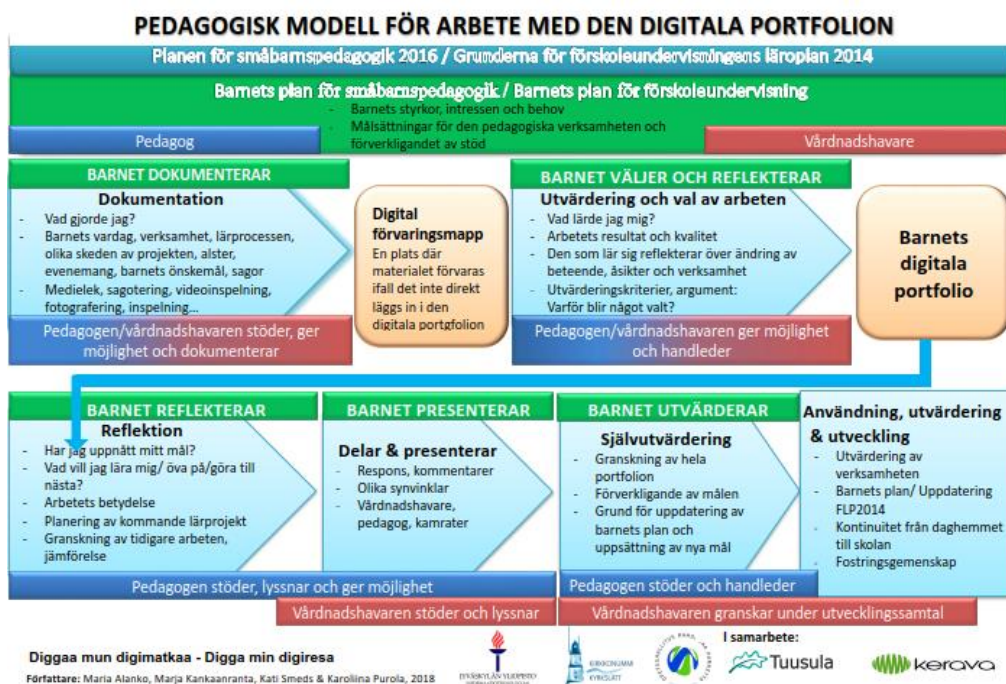
Portfolion är ett verktyg för dokumentation av barnets växande och lärande. Barnet bygger upp sin egen portfolio tillsammans med pedagogen och vårdnadshavarna. Barnet fattar själv beslut om vilka, för hen viktiga, dokument som sätts i portfolion och lär sig samtidigt att utvärdera och att motivera sina val. Med hjälp av portfolion kan barnet berätta om sig själv, sina tankar, intressen, lekar, kompisar och erfarenheter.

Portfolion synliggör barnet och hens lärande. I portfolioarbetet undersöker och utvärderar barnet sina styrkor, saker hen behöver öva samt sitt eget sätt att lära sig - i växelverkan med pedagogen. Arbetet stöder barnet i att hitta olika sätt att lära sig. Barnet lär sig upptäcka att lärande sker i många situationer och i olika lärmiljöer.

Portfolion finns tillgänglig för barnet i småbarnspedagogiken, där hen har möjlighet att använda den dagligen i växelverkan med andra barn och med pedagogen. Om barnet så önskar kan hen ta hem portfolion för att visa upp den. Den i småbarnspedagogiken påbörjade portfolion överförs till förskoleundervisningen, där den kompletteras och används som ett verktyg för dokumentation av barnets kunskaper och självbedömning.

Inom småbarnspedagogiken har en pedagogisk modell för arbete med digital portfolio utarbetats. I portfoliöarbetet är utgångspunkten den positiva pedagogikens perspektiv och vid produktion av innehåll betonas medielek. Digitaliseringen stärker vårdnadshavarnas delaktighet i delandet och uppbyggandet av barnets växande och lärande.

Figur 5. Pedagogisk modell för arbete med den digitala portfolion

4.4 Leken som grund för utveckling, lärande och välbefinnande

Leken är central inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att erbjuda barnen möjligheter till olika slags lekar. Leken främjar barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Även om barnet självt inte upplever leken som ett verktyg för lärande, utan ett sätt att vara och leva samt gestalta världen, så lär sig barnet genom leken. Upplevelser som väcker barnens känslor, nyfikenhet och intresse stimulerar till lek.

För barnet är det leken i sig som är viktig. Leken ger barnen glädje och välbehag. I leken är barnen aktiva aktörer. De strukturerar och utforskar världen omkring sig, utvecklar sociala relationer och skapar mening utifrån sina erfarenheter. I leken bildar barnen sig en uppfattning om sig själva och andra människor. I leken härmar barnen, skapar nytt och modifierar vad de ser. Samtidigt gestaltar och testar de sina drömmar och önskningar. Med fantasins hjälp kan barnen pröva olika roller och idéer som annars inte skulle gå att förverkliga. I leken kan barnen bearbeta svåra upplevelser och tryggt pröva, försöka och göra misstag.

I leken förenas centrala element som främjar lärandet: entusiasm, att göra tillsammans och att utmana de egna färdigheterna. Leken utvecklas och tar sig olika former i takt med ökad erfarenhet av lek. Kommunikationen mellan personalen och barnen samt barnen emellan lägger grunden för barnens tanke- och språkutveckling och deras växande förmåga att leka. I leken iakttar, provar och lär sig barnen gruppens regler. Då barnen leker i grupp lär de sig att reglera sina känslor och sin vilja samt att ta andra människors perspektiv i beaktande. Genom leken stärks gemenskapen och den positiva atmosfären.

Leken är ett centralt arbetssätt inom småbarnspedagogiken. I den pedagogiska verksamheten kan man kombinera till exempel drama, improvisation eller sagor för att utveckla lekens gång och bygga upp lekvärldar. Personalen ska inse vilken betydelse det har för barnens välbefinnande och lärande att de får koncentrera sig på att undersöka, uttrycka sig spontant och kreativt samt leka fartfyllda och aktiva rörelselekar. Olika situationer kan berikas genom lek. Ramsor, ordlekar, sånger och lekfull samvaro stärker en positiv atmosfär, vilket stödjer barnens lärande och välbefinnande.

Personalen ska trygga förutsättningarna för lek, handleda leken på ett lämpligt sätt och se till att alla barn har möjlighet att delta i gemensamma lekar utifrån sina förutsättningar och sin förmåga. Personalen ska systematiskt och målinriktat stödja barnens lek och handleda den antingen utanför leken eller genom att

själv vara med i leken. Personalens fysiska och psykiska närvaro stödjer kommunikationen mellan barnen och förebygger konfliktsituationer.

Personalen ska även iaktta och dokumentera barnens lek. Genom att observera leken får personalen insikt i barnens tänkande och intressen, deras känslor och upplevelser. Observationerna ska användas för att planera och handleda leken och den övriga verksamheten. Personalen ska vara lyhörd, ha yrkeskompetens och ett genussensitivt förhållningssätt för att upptäcka barnens initiativ till lek och kunna bemöta dem på ett lämpligt sätt.

Långvarig lek kräver tid, utrymme, lugn och ro samt lämpliga lekredskap och material som är tillgängliga för barnen. Lärmiljöerna ska anpassas efter leken, eftersom leken inte nödvändigtvis håller sig inom det anvisade området.

Kännedom om barnkultur och medier riktade till barn hjälper personalen att förstå barnens lekar. Även olika spel och digitala verktyg erbjuder många slags möjligheter för barnens lek. I en lärmiljö som uppmuntrar till lek lär sig även den vuxna. Med vårdnadshavarna ska personalen diskutera lekens betydelse och iakttagelser i anknytning till barnens lekar. På detta sätt kan man främja att leken fortsätter hemma eller i den småbarnspedagogiska verksamheten.

Leken är ett för barnet naturligt sätt att fungera, att undersöka och att lära sig. Med hjälp av fantasi och lek bearbetar barnet ny information och strukturerar den i förhållande till sina erfarenheter; bygger vidare på det tidigare inlärd. Leken är nödvändig för att erfarenheterna, i takt med att kunskaperna ökar, ska bilda en stabil grund för lärandet.

I leken gestaltar barnet sitt liv självständigt, utforskar sin omgivning och händelser i den, behandlar sina känslor, erfarenheter och tankar. Barnet inser betydelser och sammanhang mellan företeelser och fenomen med hjälp av leken. I leken förverkligas barnets egen humor, samspelet mellan barnen och handlingens glädje. I leken bygger, bearbetar och omformar barnet kontinuerligt både den fysiska och sociala omgivningen samt sin uppfattning om sig själv. I leken skapar barnet också nytt; söker och finner nya lösningar på sina frågor och funderingar samt utvecklar sin fantasi. Barnets erfarenheter och fantasi är lekens drivkraft.

Pedagogen fungerar som en möjliggörare av leken: genom att ge tid, tillfällen och frihet för den. Pedagogens uppgift är att vara närvarande, observera och lyssna på barnet, iaktta barnets sätt att fungera i leken och att stå i växelverkan med andra barn samt att vägleda, delta och berika leken enligt barnets utvecklingsnivå. Då pedagogen är medveten om barnets starka sidor kan hen uppmuntra barnet till lek genom dessa.

*Även miljön har en viktig betydelse för barnets lek. En trygg och tolerant atmosfär ger barnet möjlighet till olika uttryck för lek. **Könsstereotyper ska inte få begränsa barnens lek.** Vårdnadshavarna kan tillsammans med barnen och personalen skapa och berika lekmiljön i småbarnspedagogiken.*

4.5 Lärområden

Lärområdena beskriver den pedagogiska verksamhetens centrala mål och innehåll. Lärområdena styr hur personalen tillsammans med barnen ska planera och genomföra en mångsidig och helhetsskapande pedagogisk verksamhet. Barnen har rätt att få mångsidiga upplevelser inom de olika lärområdena. Lärområdena ska inte genomföras som separata helheter, utan deras teman ska kombineras och anpassas utgående från barnens intressen och kompetens. Lärområdena är indelade i fem helheter i enlighet med grunderna för förskoleundervisningens läroplan nämligen:

- Språkens rika värld
- Mina många uttrycksformer
- Jag och vår gemenskap
- Jag utforskar min omgivning
- Jag växer, rör på mig och utvecklas.

En helhetsskapande pedagogisk verksamhet gör det möjligt att granska och undersöka olika företeelser och fenomen i ett brett perspektiv. Den centrala utgångspunkten för verksamheten är barnens frågor och intressen. Teman kan till exempel växa fram i samband med lekar, sagor, utflykter eller i spontana kommunikationssituationer mellan barnen och personalen samt i kommunikationen barnen emellan. Det sätt på vilket målen för lärområdena förverkligas varierar beroende på temat, situationen och hur barnen lär sig. Personalen ska se till att den pedagogiska verksamheten främjar utvecklingen och lärandet hos barn i olika åldrar.

Språkens rika värld

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja utvecklingen av barnens **språkliga kunskaper och färdigheter** samt deras **språkliga identiteter**. Barnens intresse och nyfikenhet för språk, texter och kulturer ska stärkas. Då man stödjer språkutvecklingen utvecklas även barnets multilitteracitet (kapitel 2.7). Språkutvecklingen har också samband med andra delområden inom mångsidig kompetens, bland annat kulturell och kommunikativ kompetens. När barnens språkliga färdigheter utvecklas ger det barnen nya möjligheter att påverka, delta och vara aktiva aktörer.

För barnen är språket både ett föremål och ett verktyg för lärandet. Med hjälp av sin språkliga uttrycksförmåga kan barnet hantera olika situationer och företeelser, kommunicera med andra, uttrycka sig och skaffa information. En mångsidig språkmiljö och samarbete med vårdnadshavarna stödjer barnens språkliga utveckling. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska barnen regelbundet få uppmuntrande respons på sin språkliga uttrycksförmåga och sina kommunikationsfärdigheter.

Barnen kan lära sig flera språk samtidigt, till exempel så att språken utvecklas och används på varierande sätt i olika sammanhang. Inom verksamheten ska man ta hänsyn till att barnen lever i olika språkliga miljöer. Språkbruket och sättet att kommunicera varierar mellan hemmen och i vissa hem talas det flera språk. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska språklig och kulturell mångfald synliggöras i samarbete med vårdnadshavarna, vilket stödjer utvecklingen av barnens språkliga identiteter. Preciseringsgällande språk och kultur behandlas i kapitel 4.6.

Med tanke på språkinläringen är det viktigt att vara medveten om att barn i samma ålder kan befinna sig i olika skeden av språkutvecklingen inom olika delområden. **De språkliga identiteterna utvecklas** när barnen får stöd och handledning inom de centrala delområdena för språkliga kunskaper och färdigheter.

Figur 6. Språkutvecklingens centrala delområden inom småbarnspedagogiken

Med tanke på utvecklingen av **kommunikationsfärdigheter** är det viktigt att barnen upplever att de blir hörda och att deras initiativ blir bemötta. Det är centralt att personalen är sensitiv för och reagerar även på barnens non-verbala budskap. Utvecklingen av kommunikationsfärdigheter stöds genom att barnen uppmuntras att kommunicera med personalen och med varandra.

Genom en mångfald av språkliga modeller stödjer man barnens **språkförståelse**. Genom att systematiskt verbalisera och diskutera med barnen stöds utvecklingen av barnens ordförråd. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska språkbruket vara beskrivande och exakt. Barnets språkförståelse ska vid behov stödjas med hjälp av bilder, föremål och tecken.

Utvecklingen av barnens **muntliga språkfärdighet** ska följas upp och handledas. Barnen ska uppmuntras att tala i olika situationer både med vuxna och med varandra, vilket främjar förmågan att använda och förstå talat språk. Tillsammans med barnen ska man också iaktta tonfall och betoningar.

Den **språkliga uttrycksförmågan** ska stimuleras och barnen och personalen ska tillsammans fundera över användningen av språk i olika situationer. Syftet är att stärka förmågan att anpassa språket enligt situationen. Barnen ska få öva sig i att berätta, förklara och diskutera. När barnen får leva sig in i olika situationer, använda humor och lära sig goda vanor stärks deras språkliga uttrycksförmåga. Genom att barnen bekantar sig med olika typer av texter utvecklas den språkliga uttrycksförmågan och förmågan att skilja på talat och skrivet språk.

Barnens språkliga uttryck berikas då deras **verbala arbetsminne och ordförråd** utökas. Till personalens uppgift hör att medvetet stödja denna utveckling. För att stödja utvecklingen av det verbala arbetsminnet kan t.ex. ramsor och sånglekar användas. Att leka med språket, benämna och att använda beskrivande ord främjar utvecklingen av barnens verbala arbetsminne och ordförråd. En rofylld tid för diskussioner, läsning och berättelser ger barnen möjlighet att fundera över ords och texters betydelser och att lära sig nya begrepp i olika kontexter.

Att iaktta olika språk i närmiljön stödjer utvecklingen av barnens **språkliga medvetenhet**. Personalen ska väcka och öka barnens intresse för talat och skrivet språk och småningom också för att läsa och skriva. Genom att iaktta och undersöka språk styrs barnens uppmärksamhet från ordens betydelse till språkets former och strukturer, bland annat till ord, stavelser och ljud. Barnen ska uppmuntras att lekskriva och lekläsa.

I småbarnspedagogiken ska rika och varierande texter användas. Personalen ska tillsammans med barnen bekanta sig med barnlitteratur på ett mångsidigt sätt. Barnen ska få höra berättelser och de ska uppmuntras att hitta på egna berättelser. Barnens berättelser, ramsor och verbala budskap ska dokumenteras. För att stödja multilitteraciteten inom den småbarnspedagogiska verksamheten ska vid sidan om talat språk också bland annat visuella, auditiva och audiovisuella meddelanden och texter användas.

Målet med främjande av språkutvecklingen är att berika språket och skapa en miljö där barnets språkliga färdigheter, språkliga identitet, uttrycksförmåga, kritiska multilitteracitära förmåga och växelverkan stärks. I lärmiljön finns bilder, texter och bokstäver synliga. Ord och berättelser som finns synliga i lärmiljön väcker barnets intresse att undersöka det skrivna språket. Målet är att få barnet att reflektera över språket, att fästa uppmärksamhet vid språkets betydelse och form, vilket stöder barnets färdigheter för att lära sig att läsa och skriva. Barnet erbjuds möjlighet att utforska språket med hjälp av olika material och redskap, såsom tangentbord, lärplatta och andra språkberikande redskap.

Barnets språkliga färdigheter utvecklas spontant i olika situationer av växelverkan. En trygg, lugn och stödjande atmosfär främjar barnets uttrycksförmåga. Barnets språkutveckling och tänkande stöds i lärmiljön, där barnet har möjlighet att uttrycka sig själv, ställa frågor och diskutera.

Pedagogen har en betydande roll i barnets språkutveckling. Ju yngre barnet är, desto mer betydande är pedagogens aktiva roll, t.ex. genom att namnge saker, föremål och känslor samt att vara språkligt aktiv i leken och i vardagliga situationer. Sagor, litteratur, högläsning, ramsor, sånger och sånglekar, lekar, spel och drama samt rytm, melodi och rörelse är viktiga vid stödandet av barnets språkutveckling. Vid behov använder sig pedagogerna av tecken eller bilder som stöd samt ritprat för att hjälpa språkutvecklingen och -förståelsen. I stödandet av språkutvecklingen inom småbarnspedagogiken använder sig man av olika språkstödande material och metoder, bl.a. sagotering.

Mina många uttrycksformer

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att på ett målinriktat sätt stödja utvecklingen av barnens **musikaliska, visuella, verbala och kroppsliga uttrycksförmåga** och att låta barnen bekanta sig med kulturarvet och olika konstarter. Barn uttrycker sig ofta på ett helhetsbetonat sätt och kombinerar olika uttrycksformer på ett kreativt sätt. Att uppleva och uttrycka konst främjar barnens förutsättningar för lärande, deras sociala färdigheter, positiva självbild och förmåga att förstå och strukturera sin omvärld. Förmågan att tänka och lära sig utvecklas då barnen undersöker, tolkar och skapar mening genom att öva att uttrycka sig på olika sätt. Förmågan att fantisera och föreställa sig olika saker är central också då barnets etiska tänkande utvecklas. Att bekanta sig med kulturarvet, konst och olika uttrycksformer stärker barnens mångsidiga kompetenser också när det gäller delområdena multilitteracitet och förmåga att delta och påverka (kapitel 2.7).

Kulturen är en viktig del av barnets identitet. Småbarnspedagogiken ska ge barnen möjligheter att se och uppleva konst och kultur på ett mångsidigt sätt. Upplevelser av konst och kultur stärker barnens förmåga att ta till sig, ta del av och skapa kultur. Samtidigt lär sig barnen att förstå konstens och kulturarvets betydelse och värde.

Genom att uttrycka sig på olika sätt upplever och gestaltar barnen världen på ett sätt som tilltalar och inspirerar dem. Konstnärliga uttrycksformer uppmuntrar barnen att synliggöra sina iakttagelser, känslor och kreativa tankar. Olika uttrycksformer ska utforskas med hjälp av olika sinnen, arbetssätt, lärmiljöer och genom att ta vara på kulturutbudet i närmiljön. Estetiska och inspirerande lärmiljöer, tillgång till mångsidiga redskap och material samt tillräcklig handledning har stor betydelse då barnen bekantar sig med olika uttrycksformer.

Konstfostran omfattar både spontan och på förhand planerad verksamhet. I skapande och lärande processer betonas att barnen ska få möjligheter att försöka och undersöka samt öva olika arbetsfaser och dokumentera dem. Varje barns individuella sätt att uttrycka sig ska stödjas och barnens gemensamma kreativa processer

ska ges tillräckligt med tid och utrymme. Att utnyttja personalens, barnens och samarbetspartnernas specialkompetens berikar konstfostran.

Inom småbarnspedagogiken är målet att utveckla barnens förmåga att **uttrycka sig musikaliskt** genom att ge barnen musikaliska upplevelser och stärka deras intresse och förhållande till musiken. Barnen ska uppmuntras att lyssna till och uppleva musik och att iakttä ljudmiljön. Barnens förmåga att uppfatta musik, ljudlängd, ljudnivå, ljudstyrka och klangfärger utvecklas genom lekfull musikalisk verksamhet. Man sjunger och säger ramsor tillsammans, prövar olika instrument, lyssnar till musik och rör sig till musik. Barnen ska få erfarenheter av grundrytm, ordrytm och av att använda kroppen som instrument. Barnen ska uppmuntras att använda sin fantasi och att uttrycka tankar och känslor som musiken väcker, till exempel i bilder eller genom att berätta och dansa. Barnen ska också få erfarenheter av att skapa musik tillsammans och öva inför mindre musikframföranden samt uppleva glädjen över att lyckas i ett framförande.

När det gäller den **visuella uttrycksförmågan** är målet att utveckla barnens förhållande till bildkonst, annan visuell kultur och kulturarvet. Barnen ska ges möjligheter att njuta av att skapa bilder och få estetiska upplevelser och erfarenheter av konst. Barnen ska träna sitt visuella tänkande och sin förmåga att iakttä och tolka bilder genom att uttrycka sig visuellt på flera olika sätt. Förmågan att skapa bilder utvecklas med hjälp av olika sinnen och genom att skapa samband med andra uttrycksformer. Barnen ska få pröva att skapa bilder på olika sätt och med olika verktyg och material, till exempel genom att måla, rita, bygga och skapa mediepresentationer. Tillsammans med barnen ska man iakttä och analysera bilder, konstverk, medieinnehåll och föremål som barnen själva producerat och olika objekt i naturen och den byggda miljön. Barnen ska handledas att tolka och beskriva sina tankar om budskapet i bilderna. Bilder ska studeras med avseende på till exempel färg, form, material, upphovsman, i vilket sammanhang bilderna visas och vilka känslor de framkallar.

Barnen ska få träna sin förmåga att planera och lösa problem på ett kreativt sätt och fördjupa sin kunskap om konstruktioner, material och tekniker i slöjd, till exempel genom att modellera, bygga, sy och snickra. Avsikten är att ge barnen möjligheter att glädjas över att skapa, uppleva och upptäcka samt att njuta av att vara kreativa och sätta sin egen prägel på arbetet. Barnen ska ges möjligheter att experimentera med, undersöka och kombinera olika mjuka och hårda material samt att lära sig de tekniker som behövs i arbetet. Barnen ska få planera och skapa olika verk och föremål.

I samband med arbetet kan man undersöka och ta vara på såväl hantverkstraditioner som anknyter till barnens bakgrund som lokala hantverkstraditioner.

Barnen ska uppmuntras att **uttrycka sig verbalt och kroppsligt** till exempel med hjälp av drama, dans och lek. Målet är att övningarna och lekarna ska ge barnen möjlighet att uppleva, uttrycka sig och kommunicera verbalt och kroppsligt på ett mångsidigt sätt. Barnens fantasier, upplevelser och iakttagelser bearbetas gemensamt. Barnen ska få erfarenheter både av att uttrycka sig spontant och av kreativa processer som planeras, genomförs och utvärderas gemensamt. Barnlitteratur, ordkonst, olika former av teater, dans och cirkus ska utnyttjas mångsidigt i verksamheten.

Barnet växer genom kultur och det är en viktig del av hens identitet. I kulturen betonas starkt växelverkan mellan människor, inte bara verksamhet som görs. Kunskap och kännedom om den egna kulturen är ett viktigt steg mot förståelse och tolerans av andra människor.

Barnet har rätt till all form av konst som är lämplig för hens ålder och utvecklingsnivå. Genom att konst- och kulturfostern i småbarnspedagogiken stärker barnets förmåga att anamma, förändra och använda kultur genom egna erfarenheter och inläring blir barnet kulturkompetent. Förutom färdigheter har även

medvetenhet om kultur och attityder till den en betydande roll. Målet är att utveckla en god och öppen relation till konst för barnet.

Inom småbarnspedagogiken stöds och främjas en bra barnkultur, samt tas hänsyn till att barnen skapar sin egen kultur. I verksamhet där man utgår från barnen, är barnets delaktighet centralt, där barnet ges utrymme för att tänka och utforska själv. Varje barn hittar sina egna unika sätt att uttrycka sig. Barnets alla sätt att uttrycka sig är rätt, hen får utforska och pröva sig fram i en accepterande och stödjande atmosfär. Bäst sker detta då barnet erbjuds många möjligheter att uppleva och skapa konst själv. Pedagogerna är medvetna om att processen i barnets sinne är det mest betydande elementet i barnets tänkande, lärande och arbete. Speciellt hos små barn återspeglas i slutresultatet inte alltid den tid, koncentration, glädje och njutning som kopplats till arbetet. Konstmaterial finns framme och är tillgängliga för barnen. Sång- och musikstunderna planeras naturligt in i olika situationer. Skapandets många uttrycksformer medför glädje och gott humör för alla deltagare.

Jag och vår gemenskap

Då barnen börjar i den småbarnspedagogiska verksamheten blir deras livsmiljö utanför hemmet större. Utöver det egna hemmets traditioner, vanor, värderingar och åskådningar möter barnen också andra sätt att tänka och handla. Småbarnspedagogikens uppdrag är att utveckla barnens förmåga att förstå mångfalden i närmiljön och att öva sig att fungera i den. Uppdraget betraktas ur olika perspektiv: **etiskt tänkande, åskådning, närmiljöns förflutna, nutid och framtid samt media**. I verksamheten kan man på ett mångsidigt sätt använda till exempel sagor, musik, bildkonst, lek, drama, olika medieinnehåll samt gäster, besök och evenemang i den närmaste omgivningen. Lärområdet stödjer barnens mångsidiga kompetenser särskilt inom delområdena kulturell och kommunikativ kompetens samt förmåga att tänka och lära sig (kapitel 2.7).

Personalen ska stödja barnens förmåga till **etiskt tänkande** genom att tillsammans med barnen fundera på etiska frågor som förekommer i olika sammanhang eller som barnen funderar över. Det kan handla om teman som vänskap, skillnaden mellan rätt och fel eller rättvisa. Det kan också handla om rädsla, sorg och glädje. Etiska frågor ska behandlas så att barnen kan känna sig trygga och accepterade. Tillsammans med barnen ska man också fundera över gruppens regler och varför de behövs.

Inom **åskådningsfostran** ska man tillsammans bekanta sig med de religioner och övriga åskådningar som finns i barngruppen. Irreligiositet betraktas vid sidan av övriga åskådningar. Målet är att främja ömsesidig respekt och förståelse gentemot olika åskådningar samt stödja barnens kulturella och åskådningsrelaterade identiteter. Tillsammans med barnen ska man bekanta sig med olika åskådningar och traditioner som hänger ihop med dem. Åskådningarna kan undersökas på ett naturligt sätt i samband med till exempel årstidsfester och evenemang samt i olika situationer i vardagen så som vid påklädning eller vid måltider. Det ska finnas utrymme för barnen att förundras och de vuxna ska tillsammans med dem fundera på frågor om livet. När det gäller åskådningsfostran ska personalen samarbeta med vårdnadshavarna samt ta hänsyn till och respektera varje familjs bakgrund, åskådningar och värderingar. Åskådningsfostran stödjer barnens mångsidiga kompetens bland annat inom delområdena kulturell och kommunikativ kompetens samt förmåga att tänka och lära sig (kapitel 2.7).

Sociala färdigheter grundar sig på empati. Barnet lär sig att benämna och förstå egna och andras känslor samt att leva sig in i dem. Barnet har från födseln förmåga till empati och den förmågan stöds i uppväxtmiljön och pedagogiken för att utvecklas i en etisk hållbar riktning.

Empatin utvecklas genom erfarenheter, hur barnet upplever att hen blir sedd, hörd och bemött i växelverkan med andra. Pedagogen visar genom att föregå med gott exempel vad etisk handling innebär ur jämlikhets-, respekt-, tolerans-, diskrimineringsförebyggande- samt fysiskt och psykiskt trygghetsperspektiv.

I barngruppen görs ett gemensamt kontrakt gällande verksamhetssätt, arbete i gruppen och lek. Barnets delaktighet och möjligheter att påverka gör att barnet förbinder sig att följa de gemensamt uppsatta spelreglerna.

Genom att fundera över **närmiljöns förflutna, nutid och framtid** riktas barnens intresse mot historiska frågor och byggandet av en hållbar framtid. Mångfalden i barnens uppväxtmiljöer granskas också.

Barnen ska ges möjligheter att leva sig in i historiska händelser och situationer. Viktiga informationskällor är barnen själva och deras personliga historia samt personer, föremål och platser i den närmaste omgivningen.

Också vårdnadshavarnas sakkunskap om sitt eget kulturarv kan utnyttjas. Det förflutna kan utforskas till exempel med hjälp av lekar och musik som var aktuella när barnens mor- och farföräldrar var barn.

Nutiden iakttas genom att personalen tillsammans med barnen diskuterar aktuella frågor som barnen funderar över eller är intresserade av. Mångfalden i närmiljön ska undersökas och respekteras. Personalen undersöker tillsammans med barnen till exempel människors, könsens och familjernas mångfald. Målet är att barnen ska lära sig förstå att människor är olika men ändå lika värda.

Utöver det förflutna och nutiden är det viktigt att fundera över framtiden och hur vi kan påverka och bidra till en hållbar framtid. Det kan man göra till exempel i samband med att man planerar lekar till den kommande årstiden eller då man planerar den egna lärmiljön. Tillsammans med barnen kan man till exempel bygga framtida fantasivärldar eller reflektera kring framtiden utgående från yrken som intresserar barnen.

Inom småbarnspedagogiken har **mediefostran** som uppdrag att stödja barnens förutsättningar att vara aktiva och uttrycka sig i gruppen. Personalen ska tillsammans med barnen bekanta sig med olika medier och pröva att producera medieinnehåll på ett lekfullt sätt i trygga miljöer. Man ska tillsammans fundera över medieinnehåll som anknyter till barnens liv och innehållets sanningsenlighet. Samtidigt utvecklar barnen sina färdigheter i käll- och mediekritik. Barnen ska få handledning i att använda medier på ett ansvarsfullt sätt med hänsyn till sitt eget och andras välbefinnande. Teman som förekommer i medierna kan tas upp till exempel i rörelselekar, genom att rita eller med hjälp av drama.

Barnets tidsperspektiv hänger ofta samman med mycket konkreta saker. Tillsammans med yngre barn bekantar man sig med historia och samhället på ett konkret sätt, t.ex. med hjälp av fotografier, den egna familjen, den närmaste kretsen, historia som är nära i tid och rum samt invandringen i kommunen.

Bilden av det förflutna byggs upp med utgångspunkt i barnets egen uppväxtmiljö, hens egna och familjens erfarenheter och personhistoria.

Då barnet växer letar man beröringspunkter för att utforska det förflutna och gestalta tidsdimensionen så att barnet hittar sin plats i den finlandssvenska kulturen.

Vårdnadshavarna och mor- och farföräldrar samt andra äldre personer kan delta i att skapa perspektiv till det förflutna genom att dela med sig av sina egna erfarenheter och minnen.

Miljö och kultur utforskas i samband med olika teman och utflykter. Genom att jämföra de historiska förhållandena med de nuvarande öppnas bl.a. en möjlighet att studera hur dagens samhälle fungerar.

Jag utforskar min omgivning

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att ge barnen färdigheter att iaktta, strukturera och förstå sin omgivning. Barnen ska handledas att utforska och röra sig i naturen och den byggda miljön. Småbarnspedagogiken ska stödja utvecklingen av barnens **matematiska tänkande** och stärka en positiv inställning till matematiken. Småbarnspedagogiken ska även omfatta **miljöfostran och teknologifostran**. Egna iakttagelser, upplevelser och erfarenheter i anslutning till lärmiljöerna hjälper barnen att förstå orsakssammanhang och att utvecklas som tänkande och lärande individer. Utveckling av förmågan att benämna saker och använda olika begrepp främjar barnens multilitteracitet (kapitel 2.7).

Målet med småbarnspedagogiken är att erbjuda barnen, oberoende av på vilket stadium av **matematiskt tänkande** de befinner sig, glädje över insikt och lärande. Barnen ska stifta bekantskap med matematiken och dess delområden på ett åskådligt och lekfullt sätt. Barnen ska handledas att upptäcka matematiken i vardagliga situationer och i omgivningen. Barnen ska uppmuntras att fundera över och beskriva sina matematiska iakttagelser. Iakttagelserna presenteras och utforskas till exempel med kroppen eller med hjälp av olika redskap och bilder. Barnen ska ges möjligheter att klassificera, jämföra och rangordna saker och ting och att hitta och skapa lagbundenheter. Barnen ska också uppmuntras att hitta problem som anknyter till lärmiljön, fundera över dem, dra slutsatser och söka lösningar på dem.

Utvecklingen av barnens taluppfattning ska stödjas mångsidigt i interaktiva situationer, till exempel genom lek och med hjälp av material som intresserar barnen. Barnen ska uppmuntras att iaktta antal i miljön och, i takt med att färdigheterna ökar, att kombinera dem med motsvarande räkneord och siffersymboler. Förmågan att se och räkna upp talföljder kan utvecklas till exempel med hjälp av rim och ramsor. Tillsammans med barnen prövar man att mäta och övar plats- och jämförelsebegrepp till exempel i rörelselekar, genom att rita eller med hjälp av olika redskap.

Barnens förmåga att uppfatta rum och plan ska stödjas genom olika övningar. Barnen ska uppmuntras att undersöka kroppar och former och att leka med dem. För att stärka barnens geometriska tänkande ska barnen ges möjligheter att bygga, pyssla och modellera. Tidsbegreppet utforskas till exempel genom att iaktta årstiderna och dygnets olika tider.

Barnet jämför, bygger, mäter och klassificerar som en naturlig del av leken. I leken stöter barnet på matematiska problem. Spel och lekar stöder barnets utveckling av logiskt tänkande och slutledningsförmåga. Barnet uppmuntras till matematiska experiment och till att lyfta fram och motivera sina egna lösningar.

Pedagogens uppgift är att skapa och notera olika situationer i vilka barnet får undra och utforska olika fenomen där matematiska problem förekommer och konkretiseras. Vardagliga situationer som t.ex. måltid, på- och avklädningsituationer och utevistelse är ypperliga tillfällen att räkna, klassificera och öppna olika begrepp. Klossar, spel, material för skapande, naturmaterial mm. finns tillgängliga för barnet. Pedagogen kan också berika leken genom att tillföra matematiska utmaningar.

Inom småbarnspedagogiken bekantar sig barnet med matematik genom visualisering av funktionell matematik. Målet är att skapa en positiv attityd till matematik, eftersom glädjen i att lära sig och att lyckas skapar en positiv bild av lärandet och av sig själv som lärande individ.

Syftet med **miljöfostran** är att stärka barnens förhållande till naturen, lära dem att bete sig ansvarsfullt i miljön och handleda dem att stegvis tillägna sig en hållbar livsstil. Miljöfostran omfattar tre dimensioner: att lära sig i miljön, att lära sig om miljön och att agera till förmån för miljön. Den närbelägna naturen och den byggda miljön är både föremål för lärande och lärmiljöer.

Att göra utflykter i naturen och i den byggda miljön samt att undersöka omgivningen är en viktig del av den småbarnspedagogiska verksamheten. Genom positiva upplevelser lär sig barnet att njuta av naturen och närmiljön och det stärker barnets förhållande till sin omgivning. Olika naturfenomen iaktas med flera sinnen och under olika årstider och man diskuterar och undersöker dem. Samtidigt lär sig barnen att använda begrepp som hör ihop med omgivningen. Genom att öva sig att känna igen olika växt- och djurarter stärks kunskapen om naturen. Tillsammans med barnen övar man att söka information om frågor som intresserar dem. Naturen kan också vara en plats för estetiska upplevelser och avkoppling.

Barnen ska handledas att värda naturen och dess växter och djur. Tanken med miljöfostran är att barnen ska tillägna sig en hållbar livsstil och öva färdigheter som den förutsätter. Sådana färdigheter är bland annat att inte skräpa ned i samband med utflykter, att lära sig måttlighet och sparsamhet, att förhålla sig ansvarsfullt i samband med måltider, att spara energi och att minska avfallet genom till exempel återvinning, reparation av föremål och återanvändning. Samtidigt ska barnen handledas att fästa uppmärksamhet vid konsekvenserna av olika handlingar.

I naturen blir barnet bekant med allt som finns i naturen: växter, djur, årstidernas växlingar, väderfenomen, naturens skönhet osv. Utflykter i närmiljön erbjuder barnet upplevelser och erfarenheter, genom vilka barnet får ett eget förhållande till naturen. Det är viktigt att det på utflykterna finns tid att njuta av den mångsidiga naturen: dofter, färger, ljud, smaker och naturens skönhet under de olika årstiderna samt glädjen att röra på sig.

Målet är att skapa ett aktivt, positivt, intresserat och högakttningsfullt förhållande till naturen. Observationer, experiment, utforskning och upplevelser ger information om naturen och ökar förmågan att dra slutsatser av olika fenomen. När barnet får ett positivt förhållande till naturen får barnet ofta också viljan att skydda naturen.

Naturfenomen, växter och djur och deras egenskaper och skillnader erbjuder utmärkta undersökningsobjekt utgående från barnets egna erfarenheter och konkreta upplevelser. I en miljö där diskussion, samspel och förundran uppskattas, och där det finns utrymme för fantasi är det roligt att upptäcka och lära sig nya saker. Medielek medför olika sätt att undersöka och observera naturen, vilka synliggör hur barnet ser och upplever naturens mångfald.

Syftet med **teknologifostran** är att uppmuntra barnen att bekanta sig med undersökande och experimenterande arbetsätt. Barnen ska handledas att upptäcka teknik i omgivningen och att hitta på egna kreativa lösningar. Barnen ska även uppmuntras att ställa frågor, att gemensamt söka svar på dem och att dra slutsatser.

Personalen ska tillsammans med barnen iaktta tekniska lösningar i vardagen och bekanta sig med digitala verktyg och hur de fungerar. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid en trygg användning av maskiner och apparater. Barnen ska ges möjligheter att förverkliga sina egna idéer till exempel genom att bygga med olika material och testa hur olika apparater fungerar. De ska också uppmuntras att beskriva sina lösningar. Tillsammans ska man lösa problem och glädjas över att lyckas. Målet är att barnen genom egna erfarenheter ska komma till insikt om att tekniken är ett resultat av mänsklig aktivitet. I verksamheten kan man använda tekniska lösningar som finns i närmiljön, till exempel i leksaker, och undersöka hur de fungerar.

Med informations- och kommunikationsteknik (IKT) avses all teknologi som används för att behandla, skicka och lagra information. IKT och därtill relaterade tjänster används mångsidigt för att förverkliga högkvalitativ pedagogik i linje med planen för småbarnspedagogik.

Barnet bekantar sig med IKT-redskap och deras funktioner tillsammans med pedagogerna och hittar kreativa lösningar för användandet av dem. Barnet tillägnar sig användarfärdigheter gällande utrustning, program och användning av social media genom att experimentera, använda och genom att begrunda dem självständigt och i grupp.

I alla grupper inom småbarnspedagogiken finns tidsenlig IKT-utrustning och genom att använda den stärks barnets IKT-kunnande och förmåga att lära sig att lära.

Jag växer, rör på mig och utvecklas

Detta lärområde omfattar mål som anknyter till **fysisk aktivitet, matfostran, hälsa, trygghet och säkerhet**. Ett uppdrag inom småbarnspedagogiken är att tillsammans med vårdnadshavarna lägga grunden för en livsstil som värnar om hälsa och välbefinnande och som främjar fysisk aktivitet. Lärområdet stödjer barnens mångsidiga kompetenser särskilt inom delområdet vardagskompetens (kapitel 2.7).

Syftet med småbarnspedagogiken är att inspirera barnen att **röra på sig** på många olika sätt och känna glädje över att röra på sig. Barnen ska uppmuntras att vara ute, leka och röra på sig under alla årstider. Utöver handledd fysisk aktivitet ska barnen också varje dag ges tillräckliga möjligheter att fritt röra på sig både inomhus och utomhus. Den fysiska fostran ska vara regelbunden och barncentrerad, mångsidig och målinriktad. Tillräcklig fysisk aktivitet är viktig för barnets sunda uppväxt, utveckling, lärande och välbefinnande. Fysisk aktivitet innebär olika typer av rörelseaktiviteter och olika ansträngande sätt att röra på sig, till exempel att leka inomhus och utomhus, samt att göra utflykter och delta i ledda rörelsestunder. Att röra på sig tillsammans utvecklar barnens sociala färdigheter, så som kommunikationsfärdigheter och självregleringsförmåga. Den fysiska aktiviteten ska vara en naturlig del av barnets dag. I samarbete med vårdnadshavarna ska barnen uppmuntras till fysisk aktivitet också på fritiden i olika utrymmen och i olika terränger och förhållanden utomhus.

Småbarnspedagogiken har även som uppdrag att utveckla barnens kroppskänneteknik och -kontroll samt grundläggande motoriska färdigheter, till exempel balans- och rörelseförmåga och förmåga att hantera redskap. Man ska använda sig av olika sinnen och använda redskap av olika material som inspirerar barnen att röra på sig. Den fysiska aktiviteten ska varieras på ett naturligt sätt med avseende på längd, intensitet och tempo. Barnen ska få erfarenheter av att röra på sig individuellt, parvis och i grupp. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska barnen få erfarenheter av olika rörelselekar, till exempel traditionella gårdslekar, sago- eller musikgymnastik. Man ska utnyttja de olika årstiderna så att barnen har möjligheter att lära sig för årstiderna typiska sätt att röra på sig utomhus.

Regelbunden och ledd fysisk aktivitet spelar en stor roll för barnens helhetsmässiga utveckling och motoriska lärande. Därför är det viktigt att systematiskt observera hur barnens motoriska färdigheter utvecklas. Personalen ska planera dagsstrukturen, inomhus- och utomhusmiljön samt verksamhetens innehåll så att barnen kan njuta av att röra på sig i olika sammanhang på flera olika sätt. Redskapen ska vara tillgängliga för barnen så att de kan använda dem också för spontana aktiviteter och lekar. Inom småbarnspedagogiken är det viktigt att se till att redskapen är trygga.

Småbarnspedagogiken följer Rekommendationerna för fysisk aktivitet under de första åren (UKM 2016).

Alla enheter inom småbarnspedagogiken är med i projektet Glädje i rörelse. Programmet stöder enheterna i arbetet med att förverkliga rekommendationerna för fysisk aktivitet. Förverkligandet av programmet stöds genom såväl gemensamma som enhetsspecifika planeringsstrukturer inom småbarnspedagogiken. Varje enhet har minst en rörelseansvarig, vars uppgift är att främja och upprätthålla förverkligandet av målen för fysisk aktivitet. På gemensamma träffar på kommunnivå representerar de rörelseansvariga sin egen enhet. Målet med träffarna är att stöda den rörelseansvariga i den professionella utvecklingen och utbyte av kunskap och erfarenheter.

Pedagogen skapar förutsättningar för och inspirerar barnet till mångsidig rörelse och upplevelser av rörelseglädje. I samarbete med vårdnadshavarna motiverar pedagogen de barn som behöver stöd i fysisk aktivitet att hitta inspiration och glädje att röra på sig.

I Kyrklätts kommuns mångfacetterade natur rör man sig och gör utflykter varje vecka. Med redskap från medielek är det dessutom möjligt att inspirera barnen att mångsidigt röra på sig i olika lärmiljöer. I Gruppens plan för småbarnspedagogik utvärderas hur rekommendationerna för fysisk aktivitet har förverkligats. Inom småbarnspedagogiken och barnrådgivningen används en gemensam Glädje, lek och samhörighet- rör på dig med barnet! -broschyr som bl.a. fungerar som stöd vid diskussioner med vårdnadshavare till barn i behov av stöd beträffande fysisk aktivitet.

Syftet med **matfostran** är att främja ett positivt förhållningssätt till mat och ätande samt stödja mångsidiga och hälsosamma matvanor. Barnen ska handledas att äta självständigt, mångsidigt och tillräckligt. De dagliga måltiderna ska avnjutas i en lugn atmosfär och barnen ska få lära sig gott bordsskick, att ge matro och att äta tillsammans. Med hjälp av olika sinnen och genom att noga studera maten bekantar man sig med maträtter, deras ursprung, utseende, sammansättning och smak. Samtal, sagor och sånger om mat utvecklar barnens ordförråd angående mat.

I småbarnspedagogiken ska man tillsammans med barnen fundera över faktorer som är förknippade med **hälsa, trygghet och säkerhet**. Barnens förmåga att sköta sin hälsa och personliga hygien ska stödjas. Tillsammans med barnen ska man diskutera betydelsen av att röra på sig, vila och ha goda mänskliga relationer för välbefinnandet och hälsan. Barnen ska få lära sig om säkerhet i dagliga situationer. Det kan till exempel vara påklädnings-, måltids-, lek- eller utomhussituationer. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska barnen bekanta sig med regler för hur man rör sig tryggt och de ska öva sig att röra sig tryggt i trafiken. Målet är att stödja barnens känsla av trygghet och säkerhet, lära dem att be om och söka hjälp och att handla tryggt i olika situationer och miljöer.

I småbarnspedagogiken främjas en matkultur där varierande och hälsosamma finländska mattraditioner värnas samt berikas av olika nationella rätter. I småbarnspedagogiken övas på att bekanta sig med olika smaker enligt [rekommendationerna om måltiderna inom småbarnspedagogiken](#). Till matkulturen hör att bekanta sig med tillredning av maten och dukning till både vardag och fest. Måltidssituationerna är viktiga och positiva sociala situationer där diskussioner om mat, fester, dagens händelser och för barnet viktiga erfarenheter, främjar barnets sociala färdigheter samt överför kulturarvet till barnet.

Inom småbarnspedagogiken stöds barnets självständighet och färdighet att ta hand om sig själv även i måltidssituationer. Att identifiera allergiframkallande livsmedel hör till färdigheten att ta hand om sig själv. Måltidssituationerna ger barnet möjligheter till erfarenheter av delaktighet t.ex. små saker i anknytning till matsituationen bl.a. breda smör på brödet, skära maten i mindre bitar, uppfatta den egna matportionen samt tömma tallriken enligt sorteringsanvisningar.

Inom småbarnspedagogiken serveras barnet morgonmål, lunch och mellanmål enligt barnets närvaro. I skiftesvård serveras barnet även middag och kvällsmål. I klubbar och invånarparker erbjuds utrymme, kärl och bestick för måltiden.

4.6 Preciseringar gällande språk och kultur

Utgångspunkten i grunderna för planen för småbarnspedagogik är att de språkliga och kulturella aspekterna ska beaktas för varje barn som deltar i den småbarnspedagogiska verksamheten. I småbarnspedagogiken ska barnens varierande språkliga och kulturella bakgrund ses som något positivt som berikar gruppen. En språk- och kulturmedveten småbarnspedagogik innebär att olika språk, kulturer och åskådningar knyts samman till en del av den småbarnspedagogiska helheten.

Enligt lagen om småbarnspedagogik ska kommunen se till att småbarnspedagogik anordnas på barnets modersmål, då det är svenska, finska eller samiska. Även andra språk kan användas i småbarnspedagogiken ifall det inte äventyrar förverkligandet av målen i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Om andra språk används ska barnet också få stöd för sin modersmålsutveckling i svenska eller finska. Ett samarbete mellan personal, vårdnadshavare och olika kultursamfund främjar kontinuiteten i barnens och familjernas kulturarv och stödjer barnens möjligheter att ge uttryck för sin egen kulturella bakgrund. I två- och flerspråkiga miljöer ska barnen uppmuntras att kommunicera med varandra.

Det finns barn i den småbarnspedagogiska verksamheten som pratar både **svenska och finska** som modersmål. Det är av stor betydelse för dessa tvåspråkiga barns språkliga utveckling och identitetsutveckling att båda språken får stöd och att barnen uppmuntras att använda dem.

Småbarnspedagogisk verksamhet för **samiska barn** har som särskilt mål att stärka barnens samiska identitet och kunskap om sin kultur och ge barnen möjlighet att tillägna sig samiska traditioner och färdigheter. Samerna är ett urfolk som i enlighet med grundlagen har rätt till sitt eget språk och sin egen kultur. Närmiljön och samarbetet med vårdnadshavarna och den samiska gemenskapen ska tas till vara i verksamheten. När småbarnspedagogisk verksamhet ordnas på något av de tre samiska språken, är verksamhetens särskilda mål att stärka barnens språkutveckling och förmåga att förstå och använda språket. Målet är att förbättra barnens förmåga att komma till rätta i samisk miljö, att lära sig samiska och att lära sig på samiska. Personalen ska i samarbete med vårdnadshavarna främja bevarandet av det samiska språk- och kulturarvet.

Småbarnspedagogisk verksamhet för **romska barn** har som särskilt mål att stärka barnens positiva identitetsutveckling och kännedom om sin historia och kultur samt öka barnens delaktighet i samhället. Utöver det ska barnens språkliga utveckling stödjas i samarbete med barnens vårdnadshavare och den romska gemenskapen. I mån av möjlighet ska man ge barnen möjlighet att använda och tillägna sig romani. Personalen ska i samarbete med vårdnadshavarna främja bevarandet av det romska språk- och kulturarvet.

Småbarnspedagogisk verksamhet för **teckenspråkiga barn** kan genomföras antingen i en separat grupp för teckenspråkiga eller i en blandad grupp, som består av teckenspråkiga barn och barn som använder talat språk. Teckenspråket kan vara barnets modersmål, första språk eller andra språk. Barnen som använder teckenspråk kan vara döva, hörselskadade eller hörande. Målet för småbarnspedagogiken för teckenspråkiga barn är att stödja och stärka barnens språkliga och kulturella identiteter genom att ge dem möjlighet att använda och tillägna sig det finlandssvenska eller finska teckenspråket i samarbete med vårdnadshavarna. Målet är också att förbättra barnens förmåga att komma till rätta i olika språkmiljöer samt stärka teckenförrådet och kunskaperna i det finlandssvenska eller finska teckenspråket.

I den småbarnspedagogiska verksamheten ska **barn med ett främmande språk som modersmål och flerspråkiga barn** få stöd för att utveckla sina språkkunskaper, sina språkliga och kulturella identiteter och sin självkänsla. Utvecklingen av barnens kunskaper i svenska eller finska ska främjas inom språkens olika delområden utgående från barnens behov och förutsättningar. Med hjälp av mångsidiga kommunikationssituationer och lärmiljöer ska barnen ges möjlighet att använda och tillägna sig svenska eller finska som andraspråk. Ett konkret språk och ett uttrycksförråd som används i vardagen ska vara utgångspunkten för att tillägna sig svenska eller finska. Förmågan att förstå och förmågan att producera språk ska knytas samman. På detta sätt lär sig barnet att göra iakttagelser och uttrycka sina tankar, känslor och åsikter på ett eget och för situationen lämpligt sätt. En del av barnen blir bekanta med den finländska kulturen och det svenska eller finska språket först då barnet börjar i småbarnspedagogiken. Småbarnspedagogiken stödjer barnets integrering i det finländska samhället. Vårdnadshavarna ska få höra om den finländska småbarnspedagogikens mål, innehåll och metoder. Personalen ska diskutera familjens språkmiljö, språkval, flerspråkiga och kulturella identiteter samt utvecklingen och betydelsen av barnets modersmål – ett eller flera – med vårdnadshavarna.

I mån av möjlighet skapas även tillfällen där barnen kan använda och lära sig sitt eget eller sina egna modersmål. Det egna modersmålet och att lära sig svenska eller finska som andraspråk ligger till grund för barnets funktionella två- och flerspråkighet. Ansvaret för att upprätthålla och utveckla barnets modersmål – ett eller flera – och kultur ligger i första hand hos barnets familj. Vid behov används tolk i diskussion med vårdnadshavare för att garantera ömsesidig förståelse.

Småbarnspedagogik på två språk

Småbarnspedagogik på två språk ska baseras på ett beslut fattat av kommunen eller en privat aktör. Syftet med småbarnspedagogisk verksamhet på två språk är att ta till vara barnens sensitiva period för tidig språkinläring genom att erbjuda barnen en mångsidigare språkpedagogik än i vanliga fall. Barnen ska erbjudas tillfällen att tillägna sig språken och använda dem på ett aktivt och lekfullt sätt. Samtidigt läggs grunden för livslångt språklärande. Målet är att verksamheten i en flerspråkig miljö ska väcka barnens språkliga nyfikenhet och lust att experimentera. Olika kulturer möts också på ett naturligt sätt i den småbarnspedagogiska verksamheten som ordnas på detta sätt.

Småbarnspedagogik på två språk indelas i omfattande och mindre omfattande. I omfattande småbarnspedagogik på två språk är strävan att ge barnen färdigheter att komma till rätta i en två- eller flerspråkig miljö. I mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk är målet att väcka barnens intresse och skapa en positiv attityd till språken.

Omfattande småbarnspedagogik på två språk

Tidigt fullständigt språkbud i de inhemska språken i småbarnspedagogiken

Språkbud på finska kan ordnas inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och språkbud på svenska kan ordnas inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken. Utöver det kan språkbud på samiska ordnas inom såväl den svensk- som den finskspråkiga småbarnspedagogiken. Tidigt fullständigt språkbud i de inhemska språken är ett program som börjar i småbarnspedagogiken och fortsätter genom hela den grundläggande utbildningen. Språket i småbarnspedagogiken, undervisningsspråket i förskolan och skolan och det andra inhemska språket eller samiska ska bilda en helhet. Småbarnspedagogiken ska huvudsakligen ske på språkbudsspråket. Utvecklingen av barnens modersmål – ett eller flera – ska stödjas i samarbete med hemmen och vårdnadshavarna. Målet för verksamheten är att var och en i personalen konsekvent använder endast ett språk: antingen språkbudsspråket eller det språk som småbarnspedagogiken ordnas på. Barnen ska uppmuntras att använda språkbudsspråket, men de ska ha möjlighet att bli förstådda också på sitt modersmål. Målet är att barnen kan övergå till förskoleundervisning och vidare till grundläggande utbildning i form av språkbud.

Annan omfattande småbarnspedagogik på två språk

I annan omfattande småbarnspedagogik på två språk genomförs en del (minst 25 %) av verksamheten på något annat språk än de språk som fastställs i lagen om småbarnspedagogik. Språket i fråga kan vara

modersmål för en del av barnen. Verksamheten ska planeras så att de olika språkgrupperna får tillräckligt stöd för sin språkutveckling. Det kan också finnas barn i gruppen, vars modersmål är något annat än de språk som används i småbarnspedagogiken. Anordnaren av småbarnspedagogik ska från fall till fall i samråd med vårdnadshavarna överväga när ett sådant arrangemang stödjer barnets utveckling.

I småbarnspedagogik på två språk ska verksamheten planeras så att småbarnspedagogiken bildar en helhet, där bägge språken är närvarande och utvecklas gradvis som en följd av personalens språkbruk och barnens aktiviteter. I mån av möjlighet ska var och en i personalen använda endast ett av språken aktivt. Barnen ska ha möjlighet att bli förstådda även på sitt modersmål, då det är svenska eller finska. Barnen ska uppmuntras att använda de två språken inom verksamheten. Målet är att barnen kan övergå till förskoleundervisning och grundläggande utbildning antingen på två språk eller på svenska eller finska.

Mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk

Språkberikad småbarnspedagogik

Med språkberikad småbarnspedagogik avses här sådan småbarnspedagogik, där mindre än 25 % av verksamheten regelbundet och systematiskt ordnas på ett annat språk än de språk som fastställs i lagen om småbarnspedagogik. Målet är att stödja språkutvecklingen, motivera barnen och möjliggöra ett mångsidigare språkval. Målet kan också vara att övergå till språkberikad undervisning eller annan förskoleundervisning eller grundläggande utbildning på två språk eller till på annat sätt tidigarelagd språkundervisning.

Språkboverksamhet

Med språkboverksamhet avses inom småbarnspedagogiken sådan verksamhet som stärker barnens kunskap om deras egen kultur och erbjuder dem möjlighet att lära sig ett utrotningshotat minoritetsspråk eller urfolkspråk som talas i familjen eller släkten. Principerna i språkboverksamheten kan påminna om språkbadsprinciperna.

Småbarnspedagogik för barn som använder teckenspråk ordnas i enlighet med Grunderna för planen för småbarnspedagogik. I den egna gruppen kan finnas barn som behöver alternativa kommunikationsmetoder, så som bl.a. stödtecken och bilder. Pedagogen använder stödtecken och bilder för att stöda kommunikationen med det enskilda barnet och gruppen.

Den småbarnspedagogiska verksamheten för invandrabarn i Kyrklätts kommun genomförs i vanliga grupper. I ordnandet av undervisningen och lärmiljön beaktas invandrabarnens specialbehov. Småbarnspedagogiken ska stöda barnets möjlighet att växa upp till en likvärdig medlem av både det finländska samhället och det egna kultursamhället. Småbarnspedagogikens uppgift är att tillsammans med hemmet stärka barnets språk. Huvudansvaret för att barnet lär sig sitt eget modersmål ligger hos vårdnadshavarna. När Barnets plan för småbarnspedagogik uppgörs ska pedagogen diskutera barnets modersmålskunskaper med vårdnadshavarna.

Hemmet har huvudansvar för att det egna modersmålet och att den egna kulturen bevaras och utvecklas. Betydelsen av det egna modersmålet för barnets språkinläring diskuteras med vårdnadshavarna och det egna modersmålets värde betonas som ett gemensamt känslspråk i familjen. Goda kunskaper i det egna modersmålet skapar grunden för inläring av ett annat språk.

Barnets egen identitet stöds så att dess eget språk och egen kultur ges utrymme i vardag och fester inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Det är också viktigt att pedagogen har en positiv inställning till två- och flerspråkighet, vilken skall synas i den vardagliga kommunikationen och formandet av lärmiljön.

Vid val av barnets språk inom den småbarnspedagogiska verksamheten uppmanas vårdnadshavarna att beakta det tilltänkta skolspråket. Den svenska småbarnspedagogiken tillsammans med den svenska förskoleundervisningen lägger en grund för behärskandet av skolspråket (svenska).

Enheterna inom den svenska småbarnspedagogiken kan erbjuda språkberikad småbarnspedagogik, t.ex. i form av regelbunden språkdusch på det andra inhemska språket. Inom den finska småbarnspedagogiken finns ett språkbadsdaghem som erbjuder svenskt språkbad för finsktalande barn.

5. STÖD FÖR BARNETS UTVECKLING OCH LÄRANDE

I småbarnspedagogiken ska barnets utveckling och lärande stödjas på ett sätt som motsvarar barnets behov. För barnet är det viktigt att stödet ges kontinuerligt och konsekvent under tiden i småbarnspedagogiken och då barnet börjar i förskoleundervisningen.

5.1. Principerna för stöd

Stöd för utveckling och lärande är en del av den kvalitativa verksamheten inom småbarnspedagogiken och riktar sig till alla de barn som är i behov av stöd. Inom småbarnspedagogiken ska man identifiera barnets behov av stöd och ordna det på ett ändamålsenligt sätt då behov av stöd uppstår. Genom tillräckligt tidigt och rätt riktat stöd kan man främja barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Samtidigt kan man förebygga problem och förhindra att problemen växer och blir allt mer komplexa. Småbarnspedagogiken ska genomföras enligt principen om inkludering.

Stödet ska ordnas utgående från barnets styrkor och behov av stöd för utveckling och lärande. Stödet för utveckling och lärande ska omfatta såväl lösningar som möter barnens individuella behov som lösningar som berör hela gruppen och lärmiljöerna. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska personalen se till att alla barn känner sig accepterade som individer och som medlemmar i gruppen. Genom att uppmuntra barnet och ge barnet möjligheter att lyckas stöds utvecklingen av barnets positiva självbild.

Samarbete mellan barnet, vårdnadshavaren, barnträdgårdsläraren, specialbarnträdgårdsläraren och den övriga personalen inom småbarnspedagogiken är viktigt för att barnets behov av stöd ska identifieras samt när stödet planeras och genomförs. Hela personalen ska i enlighet med sin utbildning, sin arbetsbeskrivning och sitt ansvarsområde observera behovet av stöd och ge det stöd som behövs. Personal från social- och hälsovården ska vid behov delta i planeringen och utvärderingen av barnets stöd.

För ett barn på daghem eller i familjedagvård ska behovet av stöd antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik. I planen antecknas ansvars- och arbetsfördelningen när det gäller stödet för barnets utveckling och lärande samt stödåtgärderna och hur de ska genomföras och utvärderas.

Stödet för barnets utveckling och lärande ska ordnas som en del av den dagliga småbarnspedagogiska verksamheten. Stödet ska i första hand ges genom olika flexibla arrangemang i barnets egen daghems- eller familjedagvårdsgrupp. Stödet kan med hänsyn till barnets bästa också ordnas delvis eller helt i en särskild grupp.

Stödet kan också ges inom övrig småbarnspedagogik i enlighet med anordnarens beslut. Inom övrig småbarnspedagogik kan man konsultera en specialbarnträdgårdslärare när stödet ordnas. I samråd med vårdnadshavaren kan man också komma överens om att barnet flyttar till regelbunden småbarnspedagogisk verksamhet på ett daghem för att få det stöd som barnet behöver.

Inom småbarnspedagogiken tillämpas principen om inklusion vilket innebär att småbarnspedagogiken förverkligas så att det stöder barnets möjligheter att vara en del av gruppen. Enligt inklusionsprincipen ges de skraddarsyddade stödåtgärderna som barnet behöver där som hen deltar i småbarnspedagogiken.

Inom småbarnspedagogiken tillämpas trestepsstödet: allmänt stöd, intensifierat stöd och särskilt stöd. Ett barn kan behöva stöd på grund av försvagade förutsättningar för utveckling och lärande, på grund av sjukdom, skada eller funktionsnedsättning. Barnet kan också behöva extra psykiskt och/eller socialt tilläggsstöd. Behovet av stöd kan också uppkomma vid situationer där barnets uppväxtförhållande hämmar barnets hälsa, utveckling och trygghet. Stöd kan också riktas till särskilt begåvade barn. Barnet har rätt att få stöd genast när behov uppstår. Stödet som hen får skall utgå från barnets styrkor, där även barnets temperamentsdrag tas i beaktande.

Vid bedömningen av barnets behov av stöd är det viktigt att identifiera och definiera hur det enskilda barnet har möjlighet att agera i olika miljöer och i olika pedagogiska situationer. Utgående från detta definieras behovet av stöd och handledning. Som grund för bedömningen och planeringen av barnets behov av stöd används barnets plan för småbarnspedagogik, pedagogernas observationer, vårdnadshavarnas kompletterande uppgifter samt en skild blankett för utvärdering och bedömning av stödet.

Initiativet till stöd kan tas av vårdnadshavaren, pedagogen, specialläraren inom småbarnspedagogik, terapeuter eller övrig personal. Då initiativet till stöd är taget gör pedagogen, specialläraren inom småbarnspedagogik och/ eller andra sakkunniga en bedömning av vilken form av stöd barnet behöver. Bedömningen sker i regel i samförstånd med vårdnadshavarna. Barnet är berättigat till stöd utan ett expertutlåtande.

Pedagogerna vid klubbverksamheten och i invånarparkerna har möjlighet att konsultera specialläraren inom småbarnspedagogik gällande barn i behov av stöd. Tilläggsresurser i form av assistentstöd beviljas inte till klubbar eller invånarparker. I samråd med vårdnadshavarna diskuteras annan lämplig vårdform för barnet i behov av stöd.

Privat småbarnspedagogik kan erbjudas med servicesedel eller med privatvårdsstöd. Ifall barnets behov av stöd framkommer när barnet är med servicesedel i det privata daghemmet, tar läraren inom småbarnspedagogik oron till tals med vårdnadshavarna och vid behov enhetens speciallärare inom småbarnspedagogik.

Inom kommunens resultatenheter för stöd för växande och lärande utreds barnets behov av stöd och de åtgärder som redan vidtagits. Utgående från utredningen definieras en eventuell koefficient för servicesedeln. Tillägskoefficienten kan vara 1,5 - 3. Förutsättningen är att metoderna för allmänt stöd är i bruk och att barnets plan för småbarnspedagogik är adekvat uppgjord och utvärderad med vårdnadshavarna. I planen bör det framgå, förutom barnets styrkor och behov av stöd, gemensamt uppgjorda konkreta mål och metoder samt uppföljningen och förverkligandet samt det nödvändiga mångprofessionella samarbetet. Serviceproducenten bör vid behov ta i bruk individuella undervisnings- och hjälpmedel. Småbarnspedagogiska stödformer bör tas i bruk omedelbart när behovet av stöd upptäcks.

Ifall barnets behov av stöd framkommer när barnet är med privatvårdsstöd i det privata daghemmet, erbjuder kommunen daghemmet telefonkonsultation av en speciallärare inom småbarnspedagogiken.

5.2. Samarbete med barnet, vårdnadshavaren och andra sakkunniga i samband med stöd

Småbarnspedagogiken ska ordnas i samarbete med barnet och vårdnadshavaren, så att varje barn får ta del av fostran, undervisning och vård enligt sin utveckling och sina behov. Samarbetet med vårdnadshavaren är särskilt viktigt då barnet har behov av stöd. Barnet kan även få stöd genom andra tjänster för barn och familjer, till exempel barnrådgivningen, rådgivning i uppfostrings- och familjefrågor eller handikappservicen. Det är viktigt att de lokala tjänsterna för barn och familjer utgör en ändamålsenlig helhet då stödet för barnet ordnas.

Möjligheten att få stöd, de centrala principerna för stöd, det överenskomna stödet och hur stödformerna ska genomföras ska diskuteras med vårdnadshavaren. Barnet ska delta i samarbetet på ett ändamålsenligt sätt och i enlighet med sin ålder och utveckling.

Vårdnadshavaren ska kontaktas genast om det framgår att ett barn har utmaningar i anslutning till sin utveckling eller sitt lärande eller om personalen känner oro för barnets välbefinnande. Vårdnadshavaren ska ges information om hur barnets ärenden behandlas, hur uppgifter fås och lämnas ut samt om sekretessrelaterade frågor. Målen med stödet nås bäst när alla parter deltar i samarbetet. Med hänsyn till barnets bästa ska barnet inom den småbarnspedagogiska verksamheten få det stöd barnet behöver för sin utveckling och sitt lärande, även om vårdnadshavaren inte förbinder sig att samarbeta.

Det mångprofessionella samarbetet ska utgå från barnets bästa. Med barnrådgivningen, barnskyddet, rådgivning i uppfostrings- och familjefrågor och annan socialservice ska man komma överens om samarbetsrutinerna och principerna när ett barns ärende behandlas eller i situationer som kräver myndigheters ingripande. Mångprofessionellt samarbete ska i första hand ordnas med vårdnadshavarens samtycke. Bestämmelserna om informationsutbyte och sekretess ska följas i samarbetet.

Småbarnspedagogisk verksamhet ordnas också inom den specialiserade sjukvården. Genom samarbete mellan småbarnspedagogiska tjänster och sjukhuset eller inrättningen i fråga ska kontinuiteten i småbarnspedagogiken säkerställas med hänsyn till barnets hälsa och kondition. Det är särskilt viktigt att barnet kan bibehålla trygga mänskliga relationer.

Svårt handikappade och sjuka barn kan behöva förlängd läroplikt. Beslut om förlängd läroplikt fattas i allmänhet innan läroplikten börjar. Barnets vårdnadshavare ska i god tid få information om hur den förlängda läroplikten ordnas i praktiken. I grunderna för förskoleundervisningens läroplan föreskrivs om beslut i anknytning till förlängd läroplikt och olika alternativ att ordna förlängd läroplikt.

Samarbetet med vårdnadshavarna inleds enligt principerna för fostringsgemenskapen redan innan barnet börjar inom småbarnspedagogiken (se kapitel 3.3). Ifall man känner till barnets behov av stöd bekantar sig specialläraren inom småbarnspedagogik med barnet innan en plats inom småbarnspedagogiken anvisas barnet. Utgående från informationen och vetskapen om barnet strävar man till att ordna en så lämplig plats inom småbarnspedagogiken som möjligt.

Specialläraren inom småbarnspedagogik deltar i uppgörandet av barnets plan för småbarnspedagogik och vid planeringen av stödet för barnet. En helhetsbild av barnet utgör grunden för planeringen: barnets intressen, styrkor och hur hen fungerar i vardagen. Målet är att upptäcka och förebygga svårigheter. Tidigt ingripande betonas och insatser skall sättas in snarast möjligt så att barnet får det stöd som hen behöver och för att förhindra att stödbehovet ökar.

Barnrådgivningens hälsovårdare och sakkunniga från rehabiliteringstjänsterna för barn (t.ex. ergoterapeut, fysioterapeut och talterapeut) kan enligt behov med vårdnadshavarnas tillåtelse delta i planering och

utvärdering av stöd för barn. I fall barnets behov av stöd visar sig vara av sådan karaktär att barnet även behöver handikappservicens stödtjänster (transport, assistent i hemmet osv.) involveras handikappservicens socialarbetare i planering, genomförande och utvärdering av stödet. Psykolog och kurator inom den grundläggande utbildningen kan endast vid bedömning av intensifierat och särskilt stöd erbjuda sina konsultativa tjänster.

När ett barn i behov av stöd flyttar från en grupp till en annan, antingen inom den egna enheten eller till en annan enhet följs processbeskrivningen för stadiövergångar (se kapitel 2.3). Den mottagande enhetens förman ansvarar för att ett överföringsmöte hålls och att specialläraren inom småbarnspedagogik är delaktig i processen. Under mötet överförs **nödvändiga uppgifter för ordnandet av småbarnspedagogik för barnet.**

5.3 Stödarrangemang inom småbarnspedagogiken

Deltagandet i den småbarnspedagogiska verksamheten lägger en god grund för barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Svårigheter ska förebyggas genom olika pedagogiska arrangemang och arbetsätt. Sådana är till exempel systematisk differentiering av verksamheten, flexibel gruppindelning och anpassning av lärmiljöerna. En tydlig dagordning och rytm i de dagliga aktiviteterna stödjer alla barn.

Barnet kan behöva endast lite stöd under en kort tid. Då kan det räcka med enskilda stödformer eller arrangemang för att påverka situationen så snabbt och på ett så tidigt stadium som möjligt. En del barn behöver omfattande och regelbundet stöd eller flera stödformer som kompletterar varandra samtidigt.

Inom småbarnspedagogiken kan ett barn få stöd på många sätt. Arbetsätten och lärmiljöerna ska anpassas efter barnets individuella behov. Stödet kan omfatta **pedagogiska** och **strukturella arrangemang** och **andra arrangemang som stödjer välbefinnandet**. **Pedagogiska arrangemang** är till exempel stöd av en specialbarntädgårdslärare, som antingen konsulteras eller är tillgänglig periodvis, individuell handledning, tolknings- och biträdestjänster samt särskilda hjälpmedel och digitala verktyg. Stödet kan också omfatta användning av tecken och bilder eller annat stöd för språket och kommunikationen. **Strukturella arrangemang** är bland annat att minska antalet barn i gruppen och att vidta åtgärder som gäller personaldimensioneringen eller personalstrukturen. **Andra arrangemang som stödjer välbefinnandet** är till exempel handledning och konsultation av sakkunniga inom social- och hälsovården.

Då barnets behov av stöd beror på gravt handikapp, svår sjukdom, gravt försenad utveckling eller då behovet av stöd anknyter till den socioemotionella utvecklingen behöver barnet i allmänhet kontinuerligt och individuellt stöd på heltid. Barnet kan ha svårigheter inom flera områden eller ett mycket stort behov av stöd inom ett visst område. Barnets stöd för utveckling och lärande i barngruppen förutsätter planering, specialkompetens och eventuellt olika slags arrangemang eller hjälpmedel. Barnet behöver hjälp för att komma till rätta i gruppen, en differentierad verksamhet och tid för att träna grundläggande färdigheter. Det kan förutsätta utveckling av personalens specialpedagogiska kompetens eller sjukvårdskompetens eller mångprofessionellt samarbete med sakkunniga inom social- och hälsovården.

För att stödja barnets utveckling, lärande och välbefinnande ska man kontinuerligt observera, dokumentera och bedöma barnets behov av stöd och hur stödåtgärderna inverkar och räcker till. Den första åtgärden är att granska arbetsätten och lärmiljöerna och hur de lämpar sig för barnet. Utifrån granskningen görs en bedömning av om en ändring av arbetsätten och lärmiljöerna kunde leda till bättre pedagogiska lösningar för barnet. Bedömningen och planeringen av stödet baserar sig på en tillräckligt mångprofessionell sakkunskap.

Barnets bästa är utgångspunkten för anordnandet av barnets stöd inom småbarnspedagogiken. Frågor gällande välmående behandlas i *daghemmets pedagogiska team*, till vilket psykologen, hälsovårdaren eller övriga samarbetsparter kan kallas vid behov.

Inom småbarnspedagogiken används tre former av stöd: allmänt, intensifierat och särskilt stöd. I gruppens plan för småbarnspedagogik och teamavtal antecknas konkret det stöd som specialläraren inom småbarnspedagogik ger.

Figur 7. Tretegestödet inom småbarnspedagogiken

Allmänt stöd

Det allmänna stödet är den första åtgärden för att svara på barnets behov av stöd då kvalitativ småbarnspedagogik inte räcker till. Allmänt stöd handlar vanligtvis om enskilda stödåtgärder, med vilka man i ett så tidigt skede som möjligt försöker ingripa och förebygga eventuella svårigheter. När ett barn behöver allmänt stöd skall stödet läggas in utan dröjsmål. Inledandet av allmänt stöd förutsätter inte särskilda sakkunnigtätande eller beslut.

Läraren inom småbarnspedagogik ansvarar för planering, utvärdering och förverkligandet av stöd så att barnets temperament, styrkor och behov beaktas. Barnets behov beaktas genomgående i verksamheten.

Läraren inom småbarnspedagogik ansvarar för att lärmiljön utformas så att den motsvarar barnens behov. I verksamheten fästs uppmärksamheten vid en tydlig struktur och obehindrad växelverkan. Pedagogens tydliga tal, stödtecken, användning av bilder, ritprat osv. möjliggör varje barns delaktighet och växelverkan.

Stödåtgärderna inom det allmänna stödet antecknas och utvärderas i barnets plan för småbarnspedagogik. För att kunna följa upp att det allmänna stödet är tillräckligt används en separat blankett för utvärdering av

stöd. Under samtalen med vårdnadshavarna antecknas överenskommelser i Barnets plan för småbarnspedagogik.

Intensifierat stöd

Intensifierat stöd ges då det allmänna stödet inte är tillräckligt och barnet behöver regelbundet stöd och flera olika former av stöd samtidigt. Stödet är mera omfattande och mera långsiktigt än det allmänna stödet.

Stödet för barnets utveckling, lärande och välbefinnande ska ordnas, förverkligas och följas upp regelbundet genom samarbete mellan läraren inom småbarnspedagogik, den övriga personalen och sakkunniga i samarbete med vårdnadshavarna. Om det utifrån en bedömning konstateras att behovet av stöd har förändrats eller att stödet som barnet får inte är tillräckligt, ska Barnets plan för småbarnspedagogik uppdateras så att den motsvarar den nya situationen.

Specialläraren inom småbarnspedagogik ansvarar för uppgörandet av följande dokument:

- Utvärdering av stödet som barnet fått (separat blankett)
- Pedagogisk bedömning inför det intensifierade stödet (separat blankett)
- Barnets plan för småbarnspedagogiken under tiden för det intensifierade stödet

Psykolog konsulteras vid bedömning inför inledande och avslutande av intensifierat stöd.

När barnet får intensifierat stöd betonas det stöd för barnets utveckling och lärande som specialläraren inom småbarnspedagogik ger.

Särskilt stöd

Särskilt stöd ska ges barn som annars inte i tillräcklig utsträckning kan uppnå målen för utveckling och lärande. Barnets förutsättningar har kunnat försämrats på grund av exempelvis ett handikapp, olycka eller en allvarlig sjukdom. Syftet med det särskilda stödet är att ge barnet ett övergripande och systematiskt stöd för utveckling och lärande och att främja barnets inlärningsförutsättningar. Också ett barn som får särskilt stöd ska få uppleva glädje över att lyckas och lära sig. Detta stärker barnets självkänsla, motivation att lära sig och vara delaktig.

Beslut om särskilt stöd inom småbarnspedagogiken kan göras för de femåriga barn som har en rekommendation om förlängd läroplikt och rekommendation om särskilt stöd från specialsjukvården. Ifall ett barn får ett beslut om förlängd läroplikt överförs hen formellt till förskoleundervisningen och förskoleundervisningens läroplan följs.

Ett beslut om särskilt stöd inom småbarnspedagogiken kan fattas innan förskoleundervisningen inleds utan pedagogisk utredning eller intensifierat stöd, om det ur en psykologisk eller medicinsk bedömning framgår att undervisningen för barnet till följd av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller någon annan därmed jämförbar orsak inte kan ordnas på annat sätt. Vanligtvis fattas ett beslut om särskilt stöd tidigast när förskoleundervisningen inleds. Endast för barn som omfattas av förlängd läroplikt måste beslutet fattas när barnet är fem år. Ifall ett beslut om särskilt stöd fattas inom småbarnspedagogiken utan att barnet fått intensifierat stöd, ska beslutet grunda sig på en omvärdering av barnets situation, t.ex. till följd av olycka eller svår sjukdom.

Då beslut om särskilt stöd har fattats för första gången skall en social utredning eller ett utlåtande av psykolog eller läkare bifogas.

Då ett beslut om särskilt stöd och förlängd läroplikt har fattats uppgör specialläraren inom småbarnspedagogik tillsammans med vårdnadshavarna, pedagogen och eventuella övriga sakkunniga upp

en individuell plan för anordnandet av undervisningen (IP). Sakkunniga kan konsulteras vid uppgörandet av planen och eventuella befintliga habiliteringsplaner utnyttjas.

När ett barn får särskilt stöd betonas det stöd för barnets utveckling och lärande som specialläraren inom småbarnspedagogik ger.

specialläraren inom småbarnspedagogik ansvarar för att följande dokument uppgörs:

- Utvärdering av stödet som barnet fått (separat blankett)
- Pedagogisk utredning inför särskilt stöd (separat blankett)
- Barnets plan för småbarnspedagogiken under tiden för det särskilda stödet, IP för femåringar med förlängd läroplikt

Konkreta mål och stöd antecknas och utvärderas regelbundet minst två gånger per verksamhetsår i Barnets plan för småbarnspedagogik. Läraren inom småbarnspedagogik ansvarar för att överenskomna stödåtgärder förverkligas. Specialläraren inom småbarnspedagogik ger råd och handleder pedagogerna i arbetet med barnet i behov av särskilt stöd.

5.4 Barnets plan för småbarnspedagogik i samband med stöd

Barnets behov av stöd, stödåtgärderna och hur de ska genomföras samt ansvars- och arbetsfördelningen när det gäller stödet ska antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik. Barntädgårdsläraren och/eller specialbarntädgårdsläraren ansvarar för att göra upp och utvärdera planen i samarbete med den övriga personalen och barnets vårdnadshavare. När planen görs upp och utvärderas ska vårdnadshavarens och barnets delaktighet stödjas. Barnets åsikt ska klargöras och beaktas då planen görs upp och utvärderas (kapitel 1.3).

Stödet ska utvärderas och planen ska granskas minst en gång om året. Stödets inverkan ska utvärderas regelbundet och planen ska ändras vid behov. Hur målen för verksamheten har uppnåtts ska antecknas i planen och målen ska ändras så att de motsvarar det nya behovet. Om behovet av stöd och stödåtgärderna har upphört ska detta antecknas i planen. En bedömning av barnets behov av stöd görs också alltid då barnet börjar i förskoleundervisningen. I grunderna för förskoleundervisningens läroplan föreskrivs om stöd för barnets växande och lärande för barn i förskoleundervisningen.

Då ett barn får stöd för sin utveckling och sitt lärande ska det i barnets plan för småbarnspedagogik, förutom det som står beskrivet i kapitel 1.3, antecknas följande:

Pedagogiska och strukturella lösningar

- lösningar som gäller lärmiljöerna
- lösningar angående personaldimensioneringen och gruppstrukturen
- lösningar i anslutning till barnets stöd, till exempel differentiering av verksamheten, individuell handledning, smågruppsverksamhet eller användning av tecken och bilder ☒ tolknings- och biträdestjänster samt användning av hjälpmedel.

Samarbete och tjänster som stödet förutsätter

- samarbetet med barnet och vårdnadshavaren
- ansvarsfördelningen när det gäller hur barnets stöd genomförs
- tjänsterna som tillhandahålls av specialister, till exempel specialbarntädgårdslärare ☒ handledningen och konsultationen av sakkunniga inom social- och hälsovården ☒ eventuella transportarrangemang och vem som ansvarar för dem.

Uppföljning och utvärdering av stödet

- uppföljningen av hur målen har nåtts
- utvärderingen av stödåtgärdernas effekt och tidpunkterna för utvärderingen.

Inledandet av intensifierat eller särskilt stöd grundar sig på Pedagogisk bedömning eller Pedagogisk utredning. Det stöd som barnet behöver för sin utveckling och sitt lärande antecknas i Barnets plan för småbarnspedagogik.

6. SMÅBARNSPEDAGOGIK SOM BASERAR SIG PÅ EN ALTERNATIV PEDAGOGIK ELLER EN SÄRSKILD ÅSKÅDNING

All småbarnspedagogisk verksamhet ska följa de allmänna mål och riktlinjer som fastställs i lagen, i överenskommelser och i dessa grunder för planen för småbarnspedagogik. Dessa mål och riktlinjer gäller även småbarnspedagogisk verksamhet som baserar sig på en alternativ pedagogik eller en särskild åskådning.

Anordnaren av småbarnspedagogik kan erbjuda småbarnspedagogiska tjänster som baserar sig på en alternativ pedagogik eller särskild åskådning. Sådana är till exempel Steiner-, Montessori-, Freinet- och Reggio Emilia pedagogiken, eller småbarnspedagogiska tjänster som baserar sig på en viss åskådning.

Då vårdnadshavaren väljer en småbarnspedagogisk tjänst som baserar sig på en alternativ pedagogik eller en särskild åskådning ska vårdnadshavaren få tillräckligt med information om verksamhetens särskilda mål och värderingar.

I Kyrksläotts kommun ordnas ingen småbarnspedagogik som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip.

7. UTVÄRDERING OCH UTVECKLING AV VERKSAMHETEN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

Syftet med utvärderingen av verksamheten är att stödja genomförandet av lagen om småbarnspedagogik och planerna för småbarnspedagogik samt att utveckla småbarnspedagogiken. Anordnaren av småbarnspedagogik ska enligt lagen om småbarnspedagogik utvärdera sin verksamhet samt delta i utomstående utvärdering av sin verksamhet. Utvärderingen av verksamheten ska genomföras på eget initiativ, systematiskt och regelbundet. Med hjälp av utvärderingen ska kvaliteten på småbarnspedagogiken främjas, verksamhetens styrkor och utvecklingsbehov synliggöras och verksamheten utvecklas.

7.1 Utvärdering och utveckling av den pedagogiska verksamheten

Syftet med utvärderingen av den pedagogiska verksamheten är att utveckla småbarnspedagogiken och förbättra förutsättningarna för barnens utveckling och lärande. Uppföljning, regelbunden utvärdering och utveckling av den lokala planen för småbarnspedagogik och barnens planer för småbarnspedagogik är en del

av detta uppdrag. Verksamheten inom småbarnspedagogiken ska utvärderas och utvecklas på nationell nivå samt ur anordnar-, enhets- och individperspektiv.

Utvärderingen på nationell nivå har som uppdrag att stödja anordnarna av småbarnspedagogik i frågor som rör utvärdering och kvalitetshandling. De nationella utvärderingarna främjar utvecklingen av småbarnspedagogiken på lokal, regional och nationell nivå. Resultaten från utvärderingarna kan även användas i internationella jämförelser. De utomstående utvärderingarna kan också genomföras av andra aktörer eller som internationella utvärderingar.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska regelbundet följa upp och utvärdera planerna för småbarnspedagogik och hur de har genomförts inom de olika verksamhetsformerna. Anordnaren av småbarnspedagogik bestämmer själv vilka metoder som ska användas vid utvärderingen på anordnar- och enhetsnivå. Det är viktigt att de lokala beslutsfattarna, vårdnadshavarna och personalen inom småbarnspedagogiken har aktuell information om hur småbarnspedagogiken genomförs och om dess kvalitet. De centrala resultaten av utvärderingarna ska publiceras. Utvärderingen på anordnar- och enhetsnivå är en central del av ledarskapet och av utvecklingen inom den småbarnspedagogiska verksamheten på lokal nivå. Barnen och deras vårdnadshavare ska regelbundet ges möjlighet att delta i utvärderingen av småbarnspedagogiken.

Personalens målinriktade och systematiska självvärdering har en central roll i att upprätthålla och utveckla kvaliteten inom småbarnspedagogiken. Utvärderingen kan fokusera på bland annat personalens kommunikation med barnen, stämningen i gruppen, pedagogiska arbetsätt, verksamhetens innehåll eller lärmiljöerna.

Utvärderingen på individnivå grundar sig på lagen om småbarnspedagogik och innebär utvärdering av hur barnens planer för småbarnspedagogik genomförs. Det är alltid viktigt att utvärdera genomförandet av barnets plan för småbarnspedagogik innan en plan för barnet uppdateras. I samband med utvärderingen ska barnet, vårdnadshavaren och personalen fundera över hur verksamhetens mål och de överenskommelser som man gemensamt skrivit in i planen har beaktats och uppnåtts i verksamheten inom småbarnspedagogiken. Utvärderingen av barnets plan för småbarnspedagogik är också ett sätt att stödja barnets lärande och välbefinnande. Denna del av utvärderingsuppdraget beskrivs närmare i kapitel 1 och 5.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska granska sin plan för småbarnspedagogik och förbättra dess kvalitet och ändamålsenlighet. Även de lokala behoven och resultaten från utvecklingsarbetet styr utvärderingen.

Utvärdering av förverkligandet av barnets plan för småbarnspedagogik

Förverkligandet av Barnets plan för småbarnspedagogik utvärderas tillsammans med barnet, barnets vårdnadshavare och läraren inom småbarnspedagogik. Barnet deltar i utvärderingen utgående från sin egen förmåga. Planen granskas minst en gång i året och utvärderas i slutet av verksamhetsåret. Granskningen kan t.ex. ske i daglig kontakt med vårdnadshavarna med hjälp av barnets portfolio/digitala portfolion.

Utvärdering av enhetens verksamhet inom småbarnspedagogik

Pedagogerna utvärderar regelbundet sin egen, gruppens och enhetens verksamhet under teampalaver, pedagogiskt team och utvecklingssamtal. I utvärderingen nyttjas pedagogisk dokumentation och följande redskap används:

- teamavtal, tre gånger i året
- gruppens plan för småbarnspedagogik, utvärderas kontinuerligt
- målsättningar i dispositionsplanen, tre gånger i året
- förfrågan om välmående i arbetet, två gånger i året
- kommunens förfrågan om arbetstillfredsställelse, vartannat år
- utvecklingssamtal

Vårdnadshavarna utvärderar och deltar i planeringen av förverkligandet av innehållet i den småbarnspedagogiska verksamheten under gemensamma träffar såsom t.ex. föräldramöten. En allmän utvärdering sker via en kundbelåtenhetsförfrågan en gång per år. Utgående från resultatet från förfrågan utvecklas verksamheten på kommunnivå inom småbarnspedagogiken. Resultatet av kundbelåtenhetsförfrågan publiceras på kommunens internetsida.

Under varje verksamhetsår besöker chefen för svensk dagvård och utbildning och dagvårdschefen alla enheter. Under besöken diskuteras olika teman i anslutning till planen för småbarnspedagogik och verksamheten i den egna enheten utvärderas utgående från temat.

Utvärdering av Planen för småbarnspedagogik i Kyrksläotts kommun

Planen för småbarnspedagogik i Kyrksläotts kommun utvärderas kontinuerligt genom bl.a. kundbelåtenhetsförfrågningar och genom personalens regelbundna utvärdering av teamavtalet och gruppens plan för småbarnspedagogik. Utgående från utvärderingen utvecklas den lokala planen för småbarnspedagogik.

Planen för småbarnspedagogik uppföljs, utvärderas och utvecklas i ledningsgruppen för småbarnspedagogik, svenska ledarteamet för småbarnspedagogik och under utvecklingsdagar för förmän. Utvärderingen sker också med hjälp av tyngdpunktsområden i dispositionsplanen, enhetsvisa målsättningar och projekt. [Planen uppdateras åtminstone då Grunderna för planen för småbarnspedagogik ändras.](#)

Utvärdering av småbarnspedagogiken på nationell nivå

Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) utvärderar både förskoleundervisningen och småbarnspedagogiken. NCU gör upp en långsiktig utvärderingsplan som en del av styrsystemet för småbarnspedagogiken och genomför utvärderingar i enlighet med planen. Avsikten med utvärderingen på nationell nivå är att utarbeta en utvärderingsplan, som stöder kommunerna i utvärdering av genomförandet av småbarnspedagogiken.

Kyrksläotts kommun deltar i det nationella utvecklingsnätverket, Tindra, för anordnare av småbarnspedagogik. Syftet är att utveckla pedagogiken, verksamhetskulturen och lärmiljöerna inom småbarnspedagogiken. Inom nätverket ges kommunen ett underlag för reflektion om kommunens nuläge och genomförande av den småbarnspedagogiska verksamheten. Detta möjliggörs genom nätverkets beskrivningar av nationell och regional verksamhet, studiebesök samt gemensamma fortbildningar.